

אגרת תימן

כתבה הנשר הגדול הרמב"ם זצ"ל לקהלות תימן
בשנת ד"א תתקל"ב והעתיקה מלשון ערבי לעברי
ראש המעתיקים החכם ר' שמואל אבן תבון ז"ל
בשנת ד"א תתק"ע.

הובאה ראשונה לרפוס בהשחר שנה חמישית.

מכאב יד ישן נושן בעקד הספרים להמטיף הגדול המפואר

כמוה"ר אהרן יעללינעק יצ"ו

רב ומנהל משרים בעיר הבירה ווינא י"א.

עם הקדמה והערות והכאת השנויים והחלופים והנוסחאות במה
שיובדלו מהעתיקת ר' נחום מערבי שבדפוס

מ א ת

דוד האלוב

רב בק"ק דוב במדינת ביהם

וויען תרל"ד

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

בדפוס לעפאלר האהן (ה. האטבער), גראָסע שיפאססע ניט' 16.

Iggeret Teman

oder

Sendschreiben

des

Rabbi Moses ben Maimon

an die

jüdische Gemeinde Temens.

Verfasst

in arabischer Sprache im Jahre 1172

und

übersetzt in's Hebräische 1210

von

SAMUEL IBN TABON.

Nach einer Handschrift im Besitze des Herrn

Dr. A. Jellinek,

Prediger zu Wien.

Kritisch beleuchtet

und

mit Anmerkungen nebst Einleitung versehen

von

David Holub.

Wien 1873.

הקדמה

המאמר אגרת תימן אשר חיבר בלשון הערב האדם הגדול בענקים הרב רבנו משה בר מיימון זלה"ה בשנת ד' תתקל"ב (1172) לד' קהלות תימן. אם גם הוא מעט בכמותו רב הוא באיכותו. כי הוא ז"ל מביא בתוכו כמה וכמה ענינים המעידים על עומק הכנתו ורוחב ידיעתו ובכלל לא יש מאמר או מלה שיצא מתחת קולמוסו, אשר לא האיר פנינו והפיץ ענני חשך הכסלות מנגד עינינו. וכמעין המתגבר שנובע בלי הפוגות מיטיו וישמסם על פני חוצות וירוח את הארץ והולידה והצמיחה, כן ילדי מחשבתו ופרי חקירתו ירוו את צחיח נפשותנו וישברו את צמאון משתוקקי החכמה, ויביעו חכמות רמות וידיעות נישבות אשר לא תסולינה בכתם אופיר ובאבני ראמות וגביש.

אכן בארם נדבר מחבור הקמץ הזה על מהותו ותוכן ענינו ומחלקותו געיר לקורא הנעים הסבה והשתלשלות הרבדים שהניעו להרב ז"ל לכתוב את האגרת הזאת.

ואומר: ידוע לכל שמקדמת דנא היו יושבים אח"כ בארץ ערב איש תחת נפשו ותחת תאנתו בשלוה והשקט ואין שום דבר מכלים להם. ובפרט אלה שישיבו בערב הצפונית תחת ממשלת נשיאם שהיו להם שדות וכרמים ומקנה בקר וצאן ועבודה רבה ומספר נפשותיהם היה הרבה מאד. וכן ישבו בארץ תימן Jemen בערב דרומית כמה אלפים נפשות מישראל בהרבה קהלות וכן נבחרו חבור Chaibar ובשאר ערי ערב.

ובשעמד מחמד בשנת 622 למספרם נשתנה מעטם וקיום הצלחתם וסבלו כמה צרות ונזירות. ובפרט בזמן שעמד משיח השקר אבו ישי עובדיה באספהאן Jstahan בפרס והביא את אחיו שם וכערב בסכנה עצומה, וגרם שיצאו מרוב מצוקות מכלל הדת כעשרת אלפים מישראל ונשארו זמן רב בעוצם הנלות והשנאה. אבל לאט לאט הלכה רעת מצבם וישבו כמקדם שאנן בלי תהרות ובלי קטטה.

והי בשנת ד' תתקל ב (1172) מרד בוישל אחר בתימן בסאלאדין מלך מצרים והשיב מדינה זאת תחת ממשלתו. והוא היה איש בליעל ואכזר וצורר היהודים ולא רצה לסבול שום דת אחרת בארצו אלא דת ישמעאלית כמו שעשה מלפנים בשנת 1122 ז' יהודי בן תומרוד (1 Abdallah ben Tumart

{) בשנת 1116. ילד סנצו צפולס, ובשנת 1122 סקיס חת עלכתו אסר יקדלס צנס עלכות Almchalen ונלסס עלסמוחיו נגד המושל Ali עד שמת בשנת 1130. ובשנת 1142 עמד סרין אסר צלסריקי הסולך צעקנות בן מומכוד וסוליס כרוז על סיסודים כל מי שלל ימיכ דמו ימות צסכוכו' וסכלו בשנת סנ"ל סגזרות וססמדות ככל ערי אסריקא ססמסו ע"ט סיטת מועכד וגנרו בשנת 1146 וליך. וא"כ ילק

ואחריו עכרול מומן "Abdul mumen", בכרברייא באפריקי הצפונית בשנת 1146 ובאססמא דרומית, בשנת 1148 וכל מגמתו היתה להכרית שם וזכר מישראל, ומצורף לזה שמומר אחד שמו שמואל אבן אכאם שר"י בנו של המשורר ר' יהודה בן אבון אבן אכאם אב"ד בפאם שהמיר דתו בשנת 1163 וכתב שמנה נגד אמונת היהודים אחיו בחבור אחד שכתב בין 75—1165, ובו מכלכל וטהרם את אשיות דת ישראלית עד תמה, ומהזיק אמונת ישמעאלים לעמתה שהיא אמיתית, ושמתחד נרמז בכמה פסוקי התורה כמו במלות: "כמאד מאד" (בראשית ט"ז ז') שהם כגמטריא "מחמד", וכן הפסוק: הופיע מהר פארן, וזולתם אחרים שאמר שרומזים עליו, וגם האשים עליהם הארור הזה שהמה מחקו או החליפו איזו אותיות בפסוקי התורה למען לא יהיה שום רמז עליו בתוכה; והצפוני הזה נושך בשדי אמו אשר ינקתהו וגדלתהו מנעוריו על ברכיה, ויסלח כליות בני עמו בחצים שונים שהמה בעיניו כקוף מכאיב וסילוף ממאיר! —

ואשר הגדיל שנאתו של מושל הנ"ל עד למעלה ראש נגד היהודים היה: שעמד בשנה ההיא 1172 איש אחד בארץ תימן, ואמר שהוא שלוחו של משיח מישר דרך לפני ביאתו, ואמר להם כי המלך המשיח יתגלה בארץ תימן, ונתקבצו אנשים רבים יהודים וערביים עמו, והיה מסבב בהרים, ומטעה אותם ואומר להם תמיד כבואו עמי ונצא לקראת המשיח, כי הוא שלחני אליכם לישר דרך לפניו, ונתן להם חרושיו שחדש להם בתפלות וצום, גם צוה אליהם שיתגברו כל טמונם לעניים וכדומה וזה הססנוך היה שנה כלה (עיין הרמב"ם באגרותיו).

וכשראה המושל הנ"ל הענינים האלה חרה בחרי אף ביהודים, (ובפרט ששמע השמועה שעשה קודם לזה כמו י"ב שנים הסרבן דוד אלראוי במאוול ובאל מדאי Mossul Amadia ובערים אחרות שבבבל שהטעה את כל היהודים שם להרים יד ולטרוד במלכם) וגזר שמד עליהם: שכל מי שימיר דתו ויאמין

ססנון ססנים עת ססס סלכ"ד נס' קנלחו ז"ל סנה 1142 זלמרו ססנה ל' ססס"ז יללו מפני סרז סן סמורס סנזוכ סל יסלל, וכוונתו על סנזוכ סססמילו לססנזכ ססנה סל"ז פ"ט ססס סמורד וסס גם לל סיו סנולס ססס ססס, וגס ללקן דכני סעל סנס יסודס זלמרו סילל סרז סן סמורד לעולס ועורז מלוקות יללו סקלות סנזכ עת סרע"ס ללל סמקדים סמלורעס סזלל סיו"ד סנים ו"ל ססנה ססס"ז 1112 כי זלי סקק סיה מליק ועללס לל סיהודיס ססנה סל"ל ולילך עד סענרו על דס מסס, ומס סלמך למטס ססססננו למלך סיססי סממו וסיקס נכסיסס וסס דכנו ולל כועיל — וסמורד סדס ימים עת סמלך ססול פסלור וקס סנו ססמיו וססר מלך סמל על סון סיהודיס עת לזיו וקלל לכל סלנוקיס וסנטיסס סנעסות ורמו לכס סליו סוסס ללס ילמיו ססס סילמיו, ורזיס סנו לרס" זו סיה ססנה סס"ל 1130 כי ססנה ססס עת סכססנין (סיל ודלל סססס ד"ר ילסס סססגיס סססרו Gesichte des Judenthums ס"ז ל' 334 סנ"ל סס ססס ססס"ז ססס"ז, כי סלך יוכלו לסלון לל סמלך ולנקס על וססס ססנה ססס"ז לל סול סכר מס ססנה סס"ז — ללל ס"ל ססס"ז סלמרו לעיל.

במחמד ובתורתו הוא יכול לישב בארצו. ואם המצא ימצא שיקשה ערפו ויעמוד על דעתו להאמין בתורת משה אחת דתו לעבור בהרב.

ובהגיע אליהם שמועה רעה הזאת התחילו לנוד כנקה וסוף ונתבלבלה דעתם ונתעלפה סברתם ולא נסחו בה' אלהיהם. ויצאו רבים מן הדת אם לא היה רק למראית עין כמו שעשו קודם לזה אזיהם במערב Maghreb ובאססמיא דרומית תחת ממשלת אלמהאריא Almoheiden בשנת 1146. ורק המעט שבהם והמה השרירים אשר ה' קורא המה נשארו באמונתם בה' ובמשה עבדו. ולכס היה כלב הארי ולא חתו מפני כל.

ואכן כאשר ראה ראש ישיבה שלהם החכם ר' יעקב בר נתנאל ז"ל אל פיוטי מעשה תעתועים כאלה התחלחל מאד. פלצות בעתתו וימס לבו בקרבו, בידעו כי רוב הקהלות אשר פרושות תחת מצודתו אנשי המוני המה, ולא נמועה עוד האמונה במסמרות וכדרכונות כלבם. ובנקל יוכלו לצאת מן הדת בפועל כראותם לדולם ותוקף יד מוניהם. ובפרט שהמומר להכעים הנ"ל דורש להם בפרהסיא שיצאו מכלל דת משה, וכי דת מחמד היא נאמנה ובל תמוט לעולם וכנהגה וכהנה דכרי שוא והכאי אשר כל שומעם תצלנה שתי אוניו. והיה הרב הנ"ל עם בית דינו וכל החכמים שם ביאוש גדול, ולא ידעו באיזה דרך יבאיה אופן יוכלו לחוק בדק האמונה ולהעמיד עקרי התורה על תלם. ויהי בעת צרה הזאת הקרה ה' שבא ממצרים לתימן ר' שלמה הכהן אחד מתלמידי הרמב"ם ז"ל והיא יעץ להם שיכתבו לרבו לקאייורו (1) שהוא ארם גדול ויועץ חכם חרשים ונבון לחש. והוא יראה להם הדרך אשר ילכו בה בעת הצרה צוק העתים.

וכאשר שמע הרב הנ"ל את הדברים האלה הריץ מכתבו להרמב"ם ז"ל ויבשר לו כל המאורעות והגזירות שנתהוו בקהלות תימן. וגם ספר לו מרבר הפושע הנ"ל שהכנים דבריו כלבות המון העם ושהכו שורש בלב נמהרים. ומה יש לעשות לסתור דבריו הכדוים והמזויפים. וגם שאול ישאל ממנו אם יש להאמין ע"ד הקצים מה שביאר הנאון רבינו סעדיה ז"ל ושאר החכמים שהשבו שבשנת פלונית תבוא הנאולה. ועוד אם יש לצפות על הקץ מצד החשכון חכמת הכוכבים, וגם יחנה דעתו מעסק האיש ההוא שהוא אומר שהוא משיח אם יש ממשות בדבריו. ועוד ענינים אחרים; ובקש לסוף ממנו שיעמוד בפרץ ושיגדור גדרה הפרוצה מה ביכלתו. וה' הוידע מחשבות אדם ישלם שכרו בעולם הזה ובבא.

וכאשר הגיע להרב ז"ל האגרת מתימן התלהבה בקרבו קנאת ה' והרים קולו כקול שופר ובעים רוחו כתב מקירות לבו כל עשתנותיו ולא הכחיד האמת תחת לשונו והערה נפשו למות בלי פחד ומווא בבטחו על העמוד שהעמידו לנו חז"ל: שלוחי מצוה אינן נזקין. וכתב להם דברי נחומין וכבושין שלא ימוטו מאמונתם וידבקו בכל מאמצי חכם כדת משה מורשה קהלת יעקב. והי

(1) כי סוף נמיטנז נקאייורו יענס (Köstel) כמו ו' עניס קודם עלורע סולס.

וישיע להם ממצוקותם חיש מהרה. כמו שעשה הרבה פעמים לבית יעקב, ואכותינו ספרו לנו, וישועת ה' כהרף עין. וכורא העולם במדת הרחמים הוא ירחם עליהם ויוציאם מניא צלמות לחטם, ומאפלה לאורה, ויקוים בהם הכתוב: "העם ההולכים בהשך ראו אור גדול" ויחשיך כאפו ובעברתו על כל הקמים עליהם: ויאיר מחשכהם כאשר הכמיח הנביא בשם ה': כי הנה החשיך יכסה ארץ וערפל לאומים, ועליך יורח ה'.

והנה הרב ז"ל חלק אגרתו ששלח לתימן כפי השאלות ששאל הרב משם ממנו לר' ענינים:

בענין הא' ידבר מדת אומתנו איך עמדה תמיד כמטרה לחץ לעומת דת העובים ולדת הנוצרי ולדת הישמעאלי ותמיד היא נוכרת על שלשתן וידה עליונה, ואם אמנם שנמשכו בעבורה שמדות וצרות גדולות לישראל בקצוי העולם ממזרח וממערב לא תהיינו במטרה וע"ד הזמנות אלא נסיונות מהקב"ה שהוא רוצה לברר וללכץ את לבות בני ישראל, אם יאמינו בו בקשר אמיץ או לא, ועל עת הקשה הזאת ראו הנביאים מקודם לזה כנבואה, ודבר זה לא יהרהר בו בעל אמונה, ולא ישליכוהו מי שיש לו כמישה אמונה.

ומפני שהבדילנו הבורא משאר בני העולם בנתנית התורה האמתית ויחד אותנו במצותיו ובהקותיו והתבארה מעלתנו על זולתנו בכלליה ופרטיה, קנאונו אומות העולם על דתנו קנאה גדולה, וילחצו אותנו בשבילה לערער עלינו ששנה ואיבה, ולא עלינו אלא על אלהות שנמוע וחי בקרבנו המה ילחמו ומגמתם להלחם בה', ואלהים הוא ומי יריב לו! ואין לך זמן מאז שנתנה לנו תורה זו מפני עד זמננו זה, שאין כוונתם לסתור תורתנו ולעקור ולשרש אמונתנו עד תומן, וערעורים האלו היו על ג' אופנים:

א' אם שבאו בחרב וחנית עלינו להפך דתנו באנס ובנצחון כעמלק וסיסרא ומנחב ונבוכדנצר ומישים ואנדריאנוס והרבה כיוצא בהן, או:

ב' שבאו עלינו מצד המענות ובזיכותם כמו הפרסים ופילוסופי היונים ואדומים, ומגמתם היה ג"כ להפך ולהרוס את אשיות דתנו בחבוריהם כמו שהתכוונו האנסים במלחמותיהם, ולא זה וזה יצלח, ועל שתי הכתות האלה רומז ישעיה הנביא באמרו (ישעיה נ"ד י"ז): כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי ואת נהלת עבדי ה' וגו'. ועדיין אנו בחונים ובנוסים בשתי הכתות האלו מיום מלכותנו וקצת ימי גלותנו.

וכאשר ב' האופנים האמורים למעלה לא הצליחו בהיותם כוונה שאין לה תכלית, או התחדשה כת אחרת שנולדה וגדלה על ברכי דת ישראלית, וראתה בעצה להכחיד שם אומה זאת בדרך אחר, והוא שהתנכל מוסרה בעצו וערום יערים להתודע בשם נבואה ולחדש דת מבלעדי תורת ה', והודיע ברכים ששת-התורות מאת ה', וכוונתו לחדש הספק ולהכניס מכוכה בלבבותינו, בהיות התורה אחת הפך האחרת ושתיהן מכוונות לאלוה אחד להיות זה מכוא ושער לסתור תורתנו, והיה ג"כ מגמתו למרר חיינו מיסתי עניני הכתות, ר"ל מכת ההתנכלות ומכת המענות והקישיות.

ועמדה אחריה עוד כת אחרת שגם כוונת מיסדה היה לשנות דתנו. הואיל ופתח בה המיסד שלפניו הפתח. והוסיף עב"ז כוונה אחרת שדרך אחר המלכות ובקש שישתעבדו לו, והוא מחמד וכלם אין הפצם אלא לרמות שקריהם לדת ה' ולא תדמה המלאכה האלהית למלאכה אנושיות. אלא לתינוק שאין לו ידיעה באמת מהן. ואין הפרש בין דתנו זאת לשאר הדתות שרוצים לרמותן אליה כמו שיש ההפרש בין האדם החי המרגיש ובין הצלם שפסלו האומן טעין או מכסף וזהב וכדומה וציירו בצורת האדם, שהקסיל שאינו יודע להכמה האלהית בראיתו הצלם ההוא כדמות האדם וכתבניתו בכל משתה השוכ ששעשה כמו שנעשה האדם: והוא לפי שאינו יודע הפנימיות ע"י עיניהם: כן הדבר בכסיל שאינו יודע סתרי כתבי הקודש ופנימי המצות כשימצה לערוך דתנו אל דת המזויפת הנפעלת יחשוב שיש בניהם ערך ודמיון הואיל וימצא בדת ה' איסור והיתר וצויים ואזהרות ועונשים ושכר כמו שמצאנו בדת המזויפת. ואלו היה יודע פנימיותיהם היה יודע שהדת האלהית אמתית, שהכמתה בפנימיותיה, ושאין לה שום צווי ולא אזהרה שאין הפנימיות שלה דברים המביאים תועלת בשלמות האדם ומרחיקים ממנו נזק שמונע ממנו השלמות ההיא: אכן הדתות ההן המדמים לדתנו הם דברים שאין להם פנימיות. אלא ספורים ודמיונים שהתכוון להם המדמה לכבוד עצמו ולאמר עליו שיהיה כפלוני ופלוני.

ג' הכתות האלה כלומר הכת האנסית והכת חויכוני והכת המתדמה לדתנו המערערים תמיד נגד ישראל ונגד תורתו האלהית צפו ברוח הקודש כל הנביאים ובפרט דניאל ע"ה. ויערו לנו שכלם יאבדו כקצף על פני המים, ואם נראה מהם שום גבורה ונצחון בשום זמן, לא תעמוד להם הגבורה ההיא, ולא יאריך להם הנצחון ההוא.

ובסוף ירים קולו בעים רוחו אליהם וכאב שנכמרו רחמיו על בניו, כן הוא מדבר על לבם בדברי נחומים ויעורים, ועל כל מאמר ומאמר הוצק חין ערכו בשפתיו, וכמלאך האלהים ידבר אליהם, וסיים בזה"ל: «ואתם אחינו חזקו ואמצו ואל יבהילו אתכם השמדות והנזרות אם תכפו אתכם, ואל יפחיד אתכם תוקף יד האויב עליכם ושכל הענין הזה אין רק נסיון וכחינה להראות אמונתכם וכתבתם בעולם, ולא יחזיקו בדת האמת בעתות כאלו אלא החכמים יראי ה' מורע יעקב הזרע הטהור והנקי, והם האנשים שעמדו אבותם על הר סיני ושמעו הדבור מפי הגבורה ושלחו ידיהם ואמונתם לברית וקבלו על עצמם המעשה והקבלה, לפיכך יש לדעת שכל מי שנטה כדרך הדת הנתונה במעמד ההוא שאינו מורע האנשים ההם! לכן אחינו כל בית ישראל הנסוצים בקצוות הארץ חייבים אתם להזקק קצתכם לקצתכם ולאמץ ולוזה הגדולים לקטנים והיחידים להמון ולהרים קולכם באמונה שלא תפול לעולם, והוא להודיע לרבים שהקב"ה הוא אחד ולא כשאר האחרים, ולהודיע שמששה הוא נביאו ומדבר עמו, והוא אדון כל הנביאים ושלם מכלם, והוא השיג מהקב"ה מה שלא השיג אחד מכל הנביאים לא לפניו ולא לאחריו, ושם"ת זה כלו מבראשית עד לעיני

כל ישראל הוא דבור מאת הבורא יתברך למשה רבינו ושאינן להפיר ולא לשנית ולא להוסיף ולא לגרוע לעולם ושלא תבא מאת ה' תורה וזולתה. — וכמו כן דברי מעמד הר סיני שצונו הקב"ה לזכרו תמיד, וגם הזהירנו מל שכוח אותו וצונו ללמד אותו לבנינו כדי שיגדלו על תלמודו, וראוי לכם אחינו שתגדלו בניכם על העמוד ההוא הגדול, ותספרו בתוך קהל ועדה גדולתו והדרו שהוא עמוד שהאמונה סוכבת עליו. —

סוף דברי ראוי לכם שתברחו ותרחיקו אחרי ה' ותכניסו למדברות ולמקומות שאינן בהם ישוב, ושלא תחוסו על אבדת כספן ישבל זה דבר מועט ומצער ממה הקב"ה המולך על הכל, ונאמן הוא לשלם ישכר טוב כזה ובכא".
ואח"כ יבוא לענין הבר' והוא מענין הפושע הנ"ל ואמר:

מה שזכרת מדבר הפושע שהכניס בלבות העם דעות מזויפות שכמה פסוקי התורה נרמזים על עמידת ונבואת מחמד, דברים אלו כבר נדחו ונסתמו כפי הכל ושחוק והתול הוא לקחת מהם ראיה שאינם כביאים ספק בשום פנים ואפילו בלב ההמוני, וגם הישמעאלים עצמם אינם מאמינים בראיות אלו ואינם מקבלים אותם, ובלי ספק שנשם הפושעים בעצמם אין דעתם שכן הוא אבל כוונתם כאלה הדברים להתפאר בהם בפני הישמעאלים להראות להם שהם מאמינים, וכשהרגישו שהראיות האלו הן עומדות על מוסדות רעועות ושתולות בחוס של קורי עכביש אחזו תחבולה אחרת והעלילו על היהודים בני עמם בעלילות רשע, באטרם שהחליפו וששנו התורה ושמתקו הרבה תיבות מתוכה למען שלא ירמזו בה שם מחמד, ובמספת האהרון הזה המה מכיס עצמם על קדקדם בהראותם חולשת שכלם ועניית דעתם ובמולו גלוי לעין כל הואיל והתורה הועתקה ללשון ארמית וללשון יון וללשון פרס וללשון לע"ז קודם שעמד מחמד כמה מאות מן השנים, ועוד שהיא מקובלת דור מפי דור ממזרח העולם ועד מערבו ולא נמצא בכל זה שום חלוף כלל, ואפילו בדקדוקה אפילו דין קמץ חמף לשורק והיא בעינה כמו שקבלוה אבותינו מהר סיני — ומבאר כל הפסוקים (שיביא הפושע הנ"ל) בנדך שכלו ע"ם פשוטים הנאותים להם, וסיים שתורת משה עומדת על תלה בתקפה ואין שום דבר שבעולם יכול להזיזה ממקומה, ואפילו אם יקום נביא מקרבנו ויראה לנו באותות ובמופתים שהוא נביא אמתי, אינו יכול להוסיף או לגרוע מתורת משה ואפילו מתשב"עם אפילו מצוה קלה.

וסוף דבר שחויבנו בשם הכורא להאמין בתורה זו אנו ובנינו ובני בנינו עד סוף כל הדורות.

מכאן יבא לענין הנ' בחשבון הקצים, ואמר מה שזכרת מדבר הקצים שכן הנאון סעדיה ז"ל קצב זמן ביאת המשיח לשנת סלונית (2), דע שהקץ ע"ד האמת לא יתכן לשום אדם לדעת אותו על תכונתו, כי הדברים האלו הם

סתומים וחתומים מעיני כל חי עד עת קץ. ואם קצת החכמים (3) חשבו קצים לכיאת המשיח והקצים עברו ולא נתקיימו. בכל זאת אינן נצרכים להסתפק ולהעציב על זה. אם לא יעלה חשבונם, וכל מה-שיוסיף להתאחר נוסף בו תקוה, שכן אמר הנביא (הבקוק ב' ב') כי עוד חזון למועד ויפח לקץ ולא יכזב אם יתמהמה חכה לו. ותדע שהקץ שביארו הקב"ה בביאור מוחלט כלומר גלות מצרים, שאמר: ועברום וענו אותם ד' מאות שנה, לא נודעה אמתה ונפל בו ספק ומעו בחשבונם, ולא התכאר זה עד שעמד הנביא הגדול (ראה בסנים הספר), ועתה דן מקץ זה ק"ו ומה הקץ הזה שנודע זמנו לא ידעוהו בכיורו כש"כ הקץ הזה הארוך והמר שפחדו הנביאים וחררו מרוב אריכותו.

ואנו דנין את רב סעדיה לכף זכות ונאמר מה שהכריחו לענין הזה היה רק לאמץ ברכים כושלות וידי קמני אמונה בראותו שהמונה העם מתיאש מתשועת ה' מחמת נלי הצרות העוברים על ראשם, וכמעט שתאבד תורת ה' (יעיין הערה להלן) ע"כ הוא תפש בדבר שמנעוהו הנביאים והחכמים וחשב את הקץ שהוא נעלם ונסתם ממנו, וכוונתו לקבץ סורי ישראל לבלתי ירח ממנו נדח, וכל מגמתו היה רק לש"ש.

אבל שחוק והתול גדול הוא לחשוב את הקץ מחשבון חבור הכוכבים כמו שנראה מכתבך שגם אתה תאמין בו. זאת הסר מלכך ורחץ שכלך כמו שרוחצים הכנדים המזנופים ממנופם, לפי שהם דברי היות והכלים שאין בו ממש ואינם אמת אצל החכמים השלמים ואפילו לשאינם מאמינים בתורה כ"ש למקבלי התורה; והפסד דבר זה מבוואר מאד במענות שכליות אמתיות ולא נאמין בו כי תוחלתו נכונה.

וכבר עמד אחד מן המחודדים בספרד, וחבר ספר בענין הקץ ע"ד חשבון הכוכבים, ואמר שהמשיח יגלה בשנה פלונית (4) ואין אחד מחכמינו הסיריני שלא זלזל שם דבריו ושמוהו במעלת החסרים בשביל מה שעשה, ונהפך אח"כ דברי נבואתו לשחוק וליצנות, לפי שכזמן הזה שאמר שיגלה המשיח עמד הסרבן והממרה כארצות המערב (עיין בסנים הספר) וסכב צרות ושטרות גדולות לבני אכ"י, וסיים: ע"כ אחינו חזקו ואמצו כל המיחלים לה' ותאמינו בביאת הגואל, ואם גם יתמהמה תחכו לו, כי הקב"ה לא יעזוב ולא ישכח אותנו ח"ו אם גם יארכו ימי הגלות המר, כמו שאמר הנביא בשמו (ישעיה ט"ט י"ד) התשכח אישה עולה מרחם בן במנה גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך.

ולסוף בא לענין הד' אישר בו ידבר מעמידת המשיח בתימן, ואמר שלא יתמה מהאיש ההוא שהוא אומר שהוא משיח לפי שהוא משוגע בלי ספק, וכן אין תמיה על המאמינים בו לפי שאינם יודעים מקום המשיח ומעלתו

(3) יכוון על כנאון רב סעדיה, וכ' לזכרם נר מייח וזולתי על סלחנ"ע
 וזולתם, עיין בסעכה דלסוף.
 (4) עיין בסעכה דלסוף.

הנדולה, והאמונה בו כנויה על קוצר רוחם ועל כך הבנתם. אבל יותר תמה אני עליך הפלא ופלא שאתה (ר' יעקב אלפיומי) מכני תורה ועמדת על ססרי החכמים האינך יודע אחי! שהמשיח יהיה נביא גדול מאד וגדול מכל הנביאים מלמד מרע"ה (5) ? — והוסיף לכאר מעלות וגדולת המשיח, ואיך ואנה יהיה עמידתו ואיזה אות תהיה מיוחדת לו וכו' . |

ואולם המשיח הנ"ל לא לבד שאינה נמצאת בו אחת מן המעלות אשר העמדנו, אלא הוא געור וריץ מכל וכל כאחד מעמי הארץ, ואחת מהראיות שהוא ע"ה היא שצוה לכל איש לפזר כל מטונו ולהתנדב לעניים, וכל השוכעים לו הם ממשים והוא חוטא שעושה הפך התורה, הואיל שאין כתוב בתורתנו הקדושה לעשות צדקה מכל מטונו אלא מקצתו, שכן כתיב: אך כל החרם אשר יחרים איש לה' מכל אשר לו, ואמרו מקבלי השמועה: מכל אשר לו ולא כל אשר לו, ושמו לנדבה גדר וגבול והוא החומש ואמרו: המכזבו אל יבזבו יותר מחומש.

והעצה היעוצה לכם היא: שאם יעמוד בעתיד בתוככם איש כזה שאומר על עצמו שהוא משיח שתפשוהו ושתאסרוהו כמשוגע ותגיהוהו איזה ימים בבית הכלא עד שנתפרסם הדבר בין הגוים שהוא נפטר בצעורו ורעיונו, וכשומעים זאת יהיו בלעבים בו ודנים אותו כמו שדנים לאיש משוגע, והיא העצה טובה לכם ולו, וכי אינכם יודעים כי האנשים המשוגעים האלה שחטאו בנפשותם הכיאו שמדות וצרות גדולות על בית יעקב והפילו חרב שונאי ישראל על עם ה' ? — והוסיף לספר מכל המאורות שגשת לשלו ליהודים בגלל המשוגעים האלה (יעוין בפנים הספר), וגם שלטה הולך ע"ה ידע ברוח הקודש שהאומה הזאת באורך זמן גלותה תפצר להתנועע בלא עתה הראויה, ויבאו עליהם בשביל זה צרות רבות וגדולות, והזהיר מלעשות זה והשביע האומה ע"ד משל ואמר: השבעתי אתכם בנות ירושלים ונני אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתהפץ, וסיים: ואתם אחינו קבלו עליכם שבועתו ואל תעירו את אהבה עד שתהפץ, וינחם אותם אח"כ שהאב הרחמים יזכור אותנו ואתכם לקבץ את נדחי ונפוצי ישראל מכל קצוי העולם לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.

ולכסוף בקש מהרב דשם שישלח העתקות מהאגרת הזאת לכל קהל וקהל לחכמים ולזולתם, לחזק אמונתם ולהעמידם על כמחון ה' כל ימעדו קרפוליהם ויקוה שהאגרת הזאת תהי' ממצידיקי הרבים, והוסיף לבקש מטנו שיזוהר וישמור בתכלית הזהרה והשמירה משום רשע שלא יפרסם ולא יגלה הדבר לאומת הישמעאלים שטא יתחדש דבר שיצילנו השם כרחמי מטנו.

החבור הקטן הזה ישקרא בשם ג"כ פתח תקוה נעתק אח"כ כידוע מלשון ערבי לעברי, ויש כנמצא ג' העתקות: אחת בדפוס וב' ישנן עוד בכתובים.

ואשר בדפוס היא העתקת ר' נחום מערבי 6 (ממנרעב באפריקי) יצאה לאור ראשונה עם בחינת הדת מר' אליה דיל מדיגו עם איזה חבורים מיש"ר מקנדיא: באויליא טישנת 1629 עד 1631: עוד עם ס' המצות מהרמב"ם עם השגות מהרמב"ן ז"ל ועם ס' מגלת אסתר: אמישמרדם 1666 עם מאמר תחית המתים מהרמב"ם: האנוי 1715: עוד בדפוס אלמונא 1769. עם אגרת ארחות עולם מר"א סאריצול: פראג 1793 בתמונת שטינקת וז"א אשר לפנינו: עם הערות מר' ישראל לנדוי ז"ל: ווילנא 1835.

ואשר עורנה בכתובים היא העתקת ר' שמואל אבן תבון ז"ל 7 והוא העתיק את הס' אגרת תימן הנ"ל יור' שנים אחר העתיקו ס' הטורה והוא בקירוב לשנת 1210 כמו שיש ימים אחר פטירת הרמב"ם ז"ל.

6) הסכם הנ"ל אשר זמנו לא נודע צדיר. העתיק ג"כ הפירוש לב' ילינה מיוספ לר' ימקס היסראלי מקייכואן מלשון ערבי לעברי, וקנת זמנו אשר נשאר מכליון דפיס הסכם כמנוח דוקסס נספרו קונטרס המסכת לערך 5 דפיס כהמונת 1: 1: סינינען 1846 וסגר עוד איזה פיוטים ושיירים כמו הפיוט הממחיל: הסמיו אָרַח (מאורכס הכוללת ס"ח) נדפס בק' אמרי כועס ער' יוקפן זן שלום בליינו: אמשטרדם 1629. וגם נדפס עם פיוט אחר מזה הממחזר הממחיל: נכד וכרכוס זן בנני" (הואל באולה לשימי ענרת) אשר שניסס נמלאו במחזר כ"י (קובין מאראקא) צאורל הספרים להמונ' ר' חיים מיכל מלח הסכם דוקסס נספרו: Zur Kentissa der neuhebräischen religiösen Porsie Pt. A. M. 1842. וסניסס נעמקו ג"כ ללשון אשכנזי מהמונ' רמ"ז נספרו: Die religiöse Porsie der Juden in Spanien Berien 1845.

7) הסכם הזה אשר מהואר מפי רומני קורות הספרים, ראש המעתיקים" ואשר הים מהמפסח מיוספס מנון כולד צעיר לוייל בשנת 1160 ונמסר בשנת 1230. נעבריו למד סמלמוד וקמנת סרפולס ולשון ספרד, והעתיק כמו אציו ר' יהודה אגן מנון ובנו ר' משה אגן מנון סרנה ספרים מערבי לעברי לא לנד ממחברי ישראל אלא ג"כ איזה ספרים מאריקסו ומאלמאראני. וסגר גם פירוש לקבלת וס' מאמר יקור העים. והכני אציו לעיני קורא הנעים כל העתקומיו שהעתיק מערבי לעברי, ולא אהים כי אס כעניי המלקט צעגליס צדוות אמרים צעיר עם צעיר עם ולאו סס:

א' ס' מורה נבוכים, והוא העתיקו עוד בחיי הרעצ"ס, והעתיקה הויה ימנה צחוללות רבות כנודע.

ב' מאמר אגרת חמיית המאים מהנ"ל, והוא דפוסים שונים וגם צ"י צהרנה ציצליאוטקי.

ג' פירוש מהרעצ"ס לפרק חלק ונסכדרין והוא גם דפוסים שונים מהס"ס. והפירוש הערבי זמנו כדפיס הסכם הוולגי פאלקס נספרו Parta Mosis צאוקסמורד שנת 1655.

ד' מאמר אגרת תימן העתיק כמו שש שנים אחר פטירת הרעצ"ס, והוא הויה הסעמק סווליאכס עמס ללור והויה דפוסים שונים וגם צ"י כדמארן לעיל.

ה' סמונה פרקים להרעצ"ס הועמקו נקשח ממני לוייל והמס דפוסים סרנה ונעמקו ג"כ בלסונות שונות.

ו' פירוש מזה זרות או צאור כל הפלות הסמורות שנסחמסו הפילוקוסים נספריםס ואשר הוצאו נספר המורה. ונספח לב' המורה.

ב) העתקת ר' אברהם הלוי בן חסדאי ז"ל (8) והיא מונחת לפי עדות החכם דר' גיינער (בספרו "משה בן מיימון" צד 72) בנגזי אוצר הספרים מינכען בקובץ 315. ובסוף ההעתיקה מצינו שם מכתב אחד שכתב לרעו דבק כאח לו אשר לכבודו העתיק אגרת התימן הנ"ל כזה"ל: הונד לי ושמעתי כי החכם ר' שמואל אבן תבון ז"ל העתיק האגרת הזאת בכחו הגדול ובזרועו הנטויה ועתה לולי חפצי הגדול למלאות חפצך לא עברתי בנבולו ולא באתי בחדריו. כי מה האדם שיבא אחריו. ואולם בנית לך את זה בנין עראי עד בא ההעתיקה היא ותקח ממנה דיין ותשבע בטוב עדיך כל ימי חיידך, ושלומך עם ביתך הנכבד ומחנך הקדוש מחנה אלהים, יגדל לעד כרצון גאון אהבתך דורש שלומך וטובתך אברהם הלוי בן חסדאי זלה"ה.

ויש בנמצא עוד העתיקה אחת מאגרת תימן בכ"י בנגזי אוקספורד שנכתבה בשנת 1496 למספרם, ולא נודע אם היא מהעתיקת ר"ש אבן תבון או ממערבי או מר' אברהם בר חסדאי הלוי (עיין למ"ב למש" אריענא 1850 דף 263) העתיקת ר"ש אבן תבון הנ"ל אשר היא ישן גושן ולא שופתה עוד עין שמש נמצאת בבית אוצר הספרים להדרשן הגדול כמוהר"ר אהרן יעללינגעק יצ"ו יושב בשבת תחכמוני בעיר הבירה ווינא יע"א והוא מסר לי העתק מכ"י לשום עין בקרת עליו ולהשוות השנויים והחילוסים והגרסאות והוספות במה יובדל הוא מהעתיקת המערבי בנדפס. ואני העסטתי עלי המורה הגדול הזה

ז' ס' ג' מלח סהגיון מהעצ"ס וסוף גם דפוסים סדנה ונעמק גם ללמוות פעמים.
ח' החלוח כנעל"ים מאלפכני נדפס פעם ראשון בספר האסיף מהסכס פיליטאוסקי זלונדון: למס"א 1849 וסוף נכחזים נכמה אולכי הספרים כמו זלונדון זואליקאן ובכמהם להכוזר די ראסקי.

ט' אוחות סעמים אלריקטו נעמק אל אסד עמועדי סנינה כמ"ר יוסף ססקי
זן כ' סמואל וסוף זכ"י בשלחי. anciens Fonds Nr. 30.

י' דעות הפילוסופים כולל כל דעות הפילוסופים מספר אלריקטו וסוף זכ"י.
ועוד העתיק סדנה חזורים. ובס' מקור חיים מר' סמואל לנ"ס מונח מר"ס אבן סגון כמה חוספות על עעמי המלות סדנה.

יא' סכסס הזה אשר היה מצדלונה סיו לו ד' אחים וכלם חכמים וזניו ר' סמואל ז' אצרהס זן חסדאי הלוי היה סכסס ומעורר גדול אשר נפל מסכמוני יאמר עליו: "סכסס מעין סכסס ויס סכססות". וכ' אצרהס סג"ל סעתיק עסגרי לעברי.
א' ס' המלות מהעצ"ס סעתיקו קודם ר' עשה זן סיון אלל מעדוכל ראשונה, ואסרון סעתיקו מעדוכל זכחל אשר סלחו אליו ר' אצרהס זר מיימון ז"ל, ונעלל דפוסים סוניס.

ב' זן הערך וסנוזי סועמק מלסון יון לערני וכ' אצרהס זר חסדאי ז"ל סלניסוהו זמסללות סעברי, ונדפס כמה פעמים, וסכסס מייזל סעתיקו ללסון אסכנו.

ג' אגרת סיון והיא נכחזים בנגזי אולכי הספרים זקריה מייכען כדלמען לעיל.
ד' מוזני נדק מאלנזלי נדפס פעם כראשון מר' יעקב גולדנעסאל ליפקיא 1839 והסעמק סהיא נעללח זכ"י זכמה זינליאוסקי עסוכסמות זאדנפוס.

ה' ס' ספוס סעיוסם אלריקטו מלוקס מכל חכמי יוניס ספילוסופים דפוס וויניליח די ריווא די סרינטא.

כי אין מסרבין לגדול. והוספתי נוסף משלי איזה הערות וציונים וגרסאות בשולי הספר הזה כפי יכלתי וכפי מה שחנני אלהים החונן לאדם דעת וגם ציינתי מראה מקום מן הפסוקים הנאים בספר מתנ"ך.

העתקה זו אשר ידובר בה היא יותר מעולה ונבחרת מהעתקת מערכי משני צדדים: מצד אחד נעתק בקיצור נמרץ ובחין לשון ע"ד המליצה. ע"ד משפטי הלשון כדרכו של המעתיק ר"ש הנ"ל. ומצד הב' יבואו בה כמה מאמרים אשר לא נמצאו בהעתקת מערכי ובלי ספק הושמטו בנדפס מחמת הצענוזרי ובעבור מעלותיה שדברנו בה ראויה היא להפיצה בתוך ישראל ולהעלותה על טכבש הדפוס למען יתענג כל הקורא בה. את זה חזיתי להקדים למאמר אגרת תימן זה והיוו נא דברי אלה לרצון בעיני הקורא, וזה שכר פעולתי.

דוב כירח שנתנה התורה שנת תרל"ג לז"ק
דוד בלא"א הר"ר אברהם האלוב

אגרת תימן

כתב רבנו משה ב"ר מיימון זצ"ל צלמנא אלי' שיק אל חבר אל אנל אל פאצל אל כאמל מר' ור' יעקב בן חיי רבינו נתנאל בן פיומי ז"ל ובאללה אסתעין 1). מני אנא משה ב"ר מיימון הדיין בר' יוסף החכם בר' יצחק הרב בר' עובדיה הדיין זכר צדיקים וקדושים לברכה: חזקו ידים רפות וברכים כושלות אמצו. לכבוד קדושת 2) מר' ור' יעקב החכם הנחמד היקר הנכבד בן כבוד מר' ור' נתנאל ז"ל בן פיומג ולכלל כל אחינו ואלופינו כל תלמידי הקהלות בארץ תימן 3) ישמרו 4) צורם ויגן בעדם אמן נצח סלה. על שרשי האמת יעידו גזעיהם ועל טוב המעינות יסידו נובעיהם. ואטנם כי משרש האמת והצדקה פרח נצר נאמן, וממעין החסד נחל נמשך בארץ תימן, להשקות בו 5) כל גנים, להפריח הנצנים, והנה הוא לאמו נדבר 6) לכל עיף וצמא במדבר. ובו מצאו ספקס וריים, כל עובדי דרך ואי הים, לכן העבירו

- 1) הדברים סאלס נלסון ערני ספרים צעמקת ר' נחום מערני.
- 2) צהכ"ס כחזו: „גדול וקדוש“.
- 3) נדפס כחזו „אשכ“ לפני המלות נלחץ תימן.
- 4) (סס) נחוסף עוד לפני המלס ישמס „הסס“ והוא ללא לוקך, ולסמר סכחט המעתיק: „הסס ישמס ולורס יגן צעס“ וכסחצס צלפוס.
- 5) סס „צסס“ והוא כנגד מסמס חלסון.
- 6) גם צעמקת מערני כ"כ, וצעניסס הוא ענומנס וז"ל: „וסיסס הוא ללסו ידכ כל עיף ולמא צמדכ“ מלסון ורעו כצסיס כדצסס סווא עיין סככסס כי סכניס ידכ, ועניכו סססמל מסיג. נכחט ונמתיכות כל עיף ולמא צמדכ.

קול בספרד ובספרוים, מקצה השמים וער קצה השמים, הוי כל צמא לכו למים, בסוחרים ובכנענים, כלם יחד לשיאליהם עונים, כי מצאו ממע יפה ונעמן ומרעה טוב כל רזה ישמן, ורועהק בו רועה (נ"א מרעה) נאמן (7) יושבי ארץ תימן, וכי הם לרל נותני לחמה מאעד לעשירי מקדמי שלומה, הליכות שבא קוו למי, וידם לכל עוברי דרך מתוחה, וביתם פתוח לרוחה, ועמם מצאו הכל מנוחה, ונסו יגון ואנחה, וכל היום הוגים בתורת משה, הולכים בדרך הורה רב אשי, רודפי הצדק מחזיקי הברך, מעטירי עקרי התורה על תלם, מקבצים, נסורי עם י"י במלולם, מקימי המצות (8) במקהלותם, אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותם, ברוך ה' אשר לא השבית מקימי התורה שומרי מצות וחקים באיים הרחוקים, כאשר הבטיחנו בטובו ובחסדו, על ידי ישעיהו עבדו, ואתם האות כאשר הודיענו סבנף הארץ זמירות שמענו, יסערכם ה' להקים דת וחקה, לשמור משפט וצדקה, לשמור מצותו ודתו, לאהו בכריתו, אמן נצה סלה, וכאשר הגיעני כתבך (9) למצרים, נעמו לשמוע (10) כל אזנים, ותאוה הוא לעינים, והוא העיד בפנינו (11) כי למשרתי ה' אתה הושבים בעלו (12) החונים על גבלו (13), ומאוהבי (נ"א ומרודפי) התורה ואוהבי דתותיה, השוקרים על דלתותיה, יפתח ה' לך אוצר מצפוניה, ויטלא (14) במנך (נ"א לבך) מצפונייה, ויהיו דבריה נר להגלה, ואור לנתיבתך, וזה אשר אמרת (15) יירדנו ככתבך, כי ישמעת טקפת אחינו אנשי נאולתנו (16) יש' צ'ו' שהם מהללים אותי מרבים ומשננים, (נ"א ומנשאים) (17) ועורכים אותי (18) לבאונים (נ"א לבדולי) איתנים (19) לפי אהבתם ספרו, ובמזכם וחסדם חברו ודברו, דבר ברור על אפניו (20) ממני שמע, ואל אדם אחר אל תישע, אני קמן מקמני חכמי ספרד, אשר עדים כגלות הורד, ותמיד אשקוד במשמרותי, ולא השנתי חכמת אבותי, כי ימים

- (7) נדפס: „ולכו עינים זו מנעם נאמן“, וגם כנוסחא כהן, „ורועים זו רועה כהן“ ככונס ענינו סמנטיים מכיני אעם.
 (8) עם מקימי כל המלות דקדוקים ונקסלותם.
 (9) עם כחוסף „יקיכו“.
 (10) עם חסר „לשמוע“.
 (11) עם כחוסף „פליך“.
 (12) עם כחוסף „העומדים כביכלו“ וכוא יותר נכון.
 (13) עם „ומרודפי“.
 (14) עם „לצד“.
 (15) עם „אמנתי והוא טעות סדפוס“.
 (16) עם „גליותינו“ וכאן הוא יותר נכון.
 (17) צ'ו' הסמכות „ומשונים“ והגיכסא ככונס „ומנשאים“ וחולי הוא מלסון ככמוז ויסנה ולא נעזותיה וענינו שהם מנשאים ומכנדים אותו יותר מכל סמכמים ולס"ז ל"ל „ומשנים“.
 (18) צ'ו' הסמכות סגכסא „אחור“ ול"ל אחתי.
 (19) עם „לבדולי איתנים“ ול"ל כהן לבאזני איתנים כסמכות.
 (20) עם „ידבר דבר על אפניו מנני שמע“ והוא קיפו ליסנא דקרא, וסניסס ככוסים.

רעים וקשים פגעונו, ובשלוה לא התלוננו, יגענו ולא הונח לנו, והיאך תתברר לנוה מעיר לעיר ומממלכה אל ממלכה (2) אבל רצתי אחרי הקוצרים בכל שבולים (22) ואלקמה בשבולים (23) אקבית בלילות והמלאות והצנומות ולדקות (נ"א והרקות) (24) לא אבעט, זה שבת הכ"ת מעט, ולולא ה' שהיה לנו ואכותינו ספרו לנו, לא הישגתי המעט אשר אצבר (25) ומטנו תמיד אשר (26) ועל אודות ידידנו תלמידנו ר' שלמה סגן הכהנים החכם והגבון אשר אמרת בכתבך כי הוא מרחיב (27) פיהו במהללינו, ומאריך לשונו בשבחנינו, לשון הבאי דבר כפי תשוקתי, והגדיל לספר באהבתו ותמיכתו, יש צ"ו והיה כגן פורח ויחזיריהו אליהו שלם ושבה, ושאר עניני כתבך אשר שאלת להשיבך עליהם ראיתי להשיב בתשובה בלשון קדר וניבו (28) למען ירוץ הקורא בו, מכל (29) האנשים והטף והנשים, כי תשובת ענינו יחד, ראויה לעמוד עליה כל קהלותיכם כאחד (30) זאת תחלת האגרת (31) אמנם מה שזכרת מענין זה המושל בארץ תימן (32) אשר גזר שמד על ישראל והכריח לאנשי ממשלתו לצאת מן הדת, כאשר עשה הכנעני בארץ המערב, שסעה השמועה לבבנו, ונעכר לנו כאבנו, ונבהלו רעיונינו (33) ובאמת זאת היא השמועה רעה אשר כל שומעה

(2) בהעמקה מערכי: חקר כל המאמר מעלת, והאריך עד "אל ממלכת" ויצאמת היה סדק ז"ל מערכי תמיד בטלטולת גמורה כמו שיחאונן בסוף סיורו למשנת, כי כסככשה עיר מולדתו קדונה מאלמאכדען בשנת 1418 לנאפרס ולא היה צן י"ג שנים נדה חזיו עמו ועם משפחתו לעיר אלמעריא ותפס לאשר שיצו זמן קט התנורכ אל"כ חיה שנים זערי חאפמיא אשר היו חמת מעמלת כוללים, ובשנת 1160 הלך חזיו עם כל משפחתו לפאס ושם ישנו כמו ה' שנים וחא"כ בשנת 1165 נצחו נחישון לילה לירושלים עיר הקודש ושם נעככו רק ג' ימים ותפס הלכו לחצרון ונשתתח סדק ז"ל צמעתה ממכללה על קצרות אצות הקדושים יום שנס, ותפס נאמו לתלמים ונחישנו צמאקאט או נקייארו ישנה בשנת 1166.

(22) נדפס כחוב, "שצילים" והוא ככון.
 (23) שם "שצילים, וכאן הוא ט"ס.
 (24) שם "והרקות לא אבעט.
 (25) שם "חאסור" ויחך מוחרור כאשר הוא בהעמקתנו.
 (26) ענינו תכיר ומכירה, או מלשון: את מספר המלום ואת שצרו ונ' הסורחות האלם עולות בקנה אחד כלומר שהוא יוכל למסור ולנצח ולפתור את הסחום לחאפריס מהידיעות שאסף ונצח; והוא לקח המלה הזאת צעבור סחור, (ענין בהקדמתו).

(27) שם "מחיק" והוא טעות הדפוס.
 (28) שם מורכב מלה קדר ובינו צמלה אחת והוא טעות הדפוס.
 (29) בהעמקה מערכי כחוב "ככל" — ונ' כוסאחאן חין מדויקות ונ"ל שז"ל "ככל" וענינו למען ירוץ הקורא בו הכל באנשים וכתף והנשים.
 (30) נדפס כחוב להיסק תמורת יחד "אחד" ותמורת כאחד "יחד" ונ"ל שנוספת דשם היא מוסורכת יחך.

(31) ספר בהעמקה מערכי, (32) שם כחוב: מן העמוד בארץ תימן, (רומז על השמד שהיה צמאנרעב (Maghreb) באפריקי בשנת 1146 למאפרס.
 (33) נדפס כחוב צ"ל שמועה זו הסירה סדר פנינו, ורגזו ומלו עליה כל קסלומינו, (כוונתו על השמד הנ"ל ועל השמד בארץ תימן.

תצלנה שתי אוניו. חרדו לבותינו ונבוכו רעיונינו וחלשו כחותינו לצרות השמר העצמות אשר נגזר עלינו בשתי קצות העולם מזרח ומערב והם ישראל בתוך אלה מזה ואלה מזה, ועל כיוצא בזה הוסיף הקשה המבא ל אמר הנביא מעתה בעדנו מתפלל בעבורנו 34 חדל נא ה' אלהינו מי יקום יעקב כי קמן הוא (עמוס ו' ה'). וזה הענין שאמר מעט בעיני מאמין ביש ה' וכתורתו ובמשה נאמן ביתו. 35 ואין ספק שאלו הם הבלי משיח אשר היו ההכמים מתפללים לשם שלא לראותם 36 והנביאים היו חרדים בדמותם אותם כמו שאמר ישעיהו (כ"א ד') כאשר 37 תעה לבכי פלצות בעתתני, וקרא השם בספרו אוי למי שיראם ואמר אוי מי יחיה משומי אל 38 ואשר זכרת 39 מהתבלבל דעות קצת בני אדם וסוד לבכם והתמוטטה אמונתם וקצתם לא סרה אמונתם, ולא מעדו רגליהם, ולא תעו אחרי לבכם ועיניהם, גבר הקדימו הנביאים להודיענו את כל זה ובאר לנו האדון דניאל מה שהודיענו השם כי כשיארך גלותנו ויתמידו הצרות עלינו יתמוטטו רבים מהרת ויכנס כלכם ספק ויתעו בגלל מה שיראוהו מחולשתנו והגבורה בקמים עלינו ומשלם בנו 40 וקצת אנשים לא יספקו ולא תפסד אמונתם, אמר (דניאל י"ב י') יתבררו ויתלכבו ויצרפו רבים והרשיעו הרשעים ולא יבינו כל הרשעים והמשכילים יבינו, אהרי כן באר לנו שאסילו הנביאים 41 המשכילים אשר עמדו כנגד הצרות וישארו על אמונתם ביי' ובמשה עבדו ועברו עליהם ענינים יותר קשים ורעים מאותם, אשר עמדו כנגדם עד אשר יכנס בלב קצתם ספק ולא יזח רק המעט והוא אמרו והמשכילים יכשלו וגו'.

34 נדפס נ"א : ועל העת הקשה הזאת שאלה הכניף צמחם התסיל לסעמי צעדנו ולהתפלל עלינו ככתוב וכו' —
 35 עם ודבר זה לא יסכר צו בעל אמונה, ולא ישליכנו מי עם לו נחמה אמה

36 נדפס: שלא יסיו מלואים בהם, והוא משיבם וכו' : "מלואים".
 37 מלת, כחשך" מה היא ללא לוקר, וגם נדפס לא כתוב.
 38 עם נ"א : וגם נ"א' הישר אשר כבודו אוי למי מסייה מלוי בלוחו הזמן משועו אל — וסם ק' הישר הוא כנוי לחוכה הקדושה וכן קראה הראב"ע ל"ע נראה שקדמו לחוכה ונכתבו שפס נדוכה עם קטר הישר.
 39 נדפס: אזל מה שאמרה תמורת שאמרת וגם הנוסחא, "שאמרה" היא ככונה ל"ל מה שאמרה האגרת.

40 והכני אלני למיני הקורא הנוסחא והעמקת מערני וכו' : אזל מה שאמרה שדעם קלה בני עמנו כעדרה וכתגלבלה ונסה לבנם והתחרש להם ספק והתעלמה סכרם וקלם לא קרו מלמונתם ולא נחבלם ולא סרדו זה לזה, דבר זה כבר קדם ע"י דניאל ע"ס כמו שדיענו הוכחא כי בהאריך לנו הימים בגלותנו ונצח הצרות עלינו ילאו רבים מן הדם ויפחדם להם ספק ויטעו, וקצה זו שהיה נצחוסם לדולנו וסוקף יד מוכיניו והתגברותם עלינו.

41 כ"ל שהוא טעות פוסק וכו' המצינים.

עתה אחינו ראוי לכלכם שתשמעו ותתכוננו מה שאניד לכם ותלמדוהו לקטנים ולגושים. כרי שתתקיים מה שחלש מאמנתם ונפסד ויתחזק בנפשם באמת. (42) אשר לא יסור. (43) והוא (44) שזאת תורת האמת האמתית הנתנה לנו על ידי ארון כל הנביאים הראשונים והאחרונים אשר הבדילנו כה מכל בני העולם באמרו רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם. ולא היה זה בעבור ייטיבו ראוים אליו רק מחסדי השם עלינו (45) בגלל מה שקדם לאבותינו מיליעתו ואהבתו (46) באמרו ית' לא מרבכם מכל העמים חשק יי' בכם ויבחר בכם וגו'. כאשר יחדתנו במצותיה וחקיה ונכלתה מעלתנו על זולתינו בסדריה ועניניה באמרו ית' מזכיר חסדיו לנו (47) ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים התקוממו (48) כל האומות עלינו בעבורך (49) על צד קנאה ורשע ונחלצו מלכי הארץ להלחם בנו בגללה על דרך חסם ופשע. רוצים לחלוק על השם ואין לחלוק עליו. לא היה זמן מאז ועד עתה שלא שם כל מלך עז או איש רע מתגבר ראשית כוזנותיו ואחרית מצותיו לסתור תורתנו ונתוך דתנו ככה הזרוע והגבורה בהרב (50) כעמלק וסירא וסנחריב ונבוכדנצר ומישום ואנדרינוס וזולתם מן הדומים להם. זהו המין האחד משני המינים אשר ישתדלו לנצח בהם הרצון האלהי (51) והמין השני הם גבוי האומות וחכמיהם (52) כשריאנין (53) והפרסיים והיוניים שהם ג'כ משתדלים לסתור התורה ולנתצה במענות יחשרו בהם חשד (54) ומחלוקת נצוח יחברו מהם ספקות וישתדלו בהם לסתור בהם הרת

(42) לריד להגיה כאן „האמת" וכן הוא בנדפס.

(43) בנדפס נחוסק: וינילי סנורא וינילכס מן הסמק.

(44) בנדפס מחסיל: דעו שזאת מוכח ה' וכו' —

(45) ועס נחוסק: ועזבו סהמסק אלינו זכמיצ לנו .

(46) ונוסמא ע'כ' נחוס מערבי סיל: בצניל סקדנו לאזכותו ועעיס קוניס

בידיעת סנורא ובעבודתו.

(47) סמאמר סזס „מזכיר סקדיו לנו" לא כחוצ בהעמקת מערבי.

(48) בנדפס: קלאווי. (49) מעוזס. ו"ל, בעצוריה

(50) בנדפס סעמק בל"ח ו"ל: קנאזו סעכו"ס כלס על דתנו קנאס גדולס

וילתנו מלכיהס בצנילס לערער עלינו סעסס ואיצס, ורלוכס להלסס דה' ולעסות מריצס

עמו ואלתיהס סול ומי יכז לו ואין לך זמן מלז סנחסי לנו סורה צו עד זמננו זס סכל

מלך עכו"ס גוצר לו מכריח לו מתוצר לו אכס סאין סחילת סוונתו ודמו לסמור

סורחנו ולסמך דתנו בלונס וצנחון וצמרצ.

(51) עס זסו סכוע סלסר מש"י סכועיס סהתכוונו צו ללח סמקן סללסי.

(52) אכל סכוע סעני סס סמסודריס מלסל סמוסליס וססכמיס מיתר

לסלונות. (53) (סס) סלדומיס.

(54) כמו מלכיו Manetho כסן גדילסמוליס Diospolis בסקרו דצרי הייס

למלכי מלריס, וסלילוניוס Apollonias Molo מרדוס מורס צרוסס וסוזידוניוס

Posidonius von Apamea וסרמון וליזימלכוס Chäremon Lysimachus סניסס

צומן קיסר אויוסמוס, וצלסס סלרר כגדול ספיין Apion צומן סיבעריוס Tyberius

סכתו כלס כנגד דת מעס צנצוריהס וכלו למחוס מן סעולס.

ולמחות זכרה כאשר ישתדלו בו המתנכרים כחרבותם ולא זה יצלה ולא זה יצלה (55) כי ערכות השם ית' שמו קדם לנו ע"י יישעיהו הנביא שכל מתנכר שישתדל לכסל תורתנו יתוין בשם מענתו ויבטלה ויריחנה ולא התמיד כהתמדת מענותינו אמר ית' ^{לענין} טוב, כל כלי יוצר עליך לא יצלה וכל לשון תקום אתך למשפט ^{הנשיע} ושניהם חושבים שזה בנין אי אפשר שינתן וישתדלו לנתק יסודותם הצלילות עד המים והם מופיפים מורה ועפל והבנין ישאר ככתחלה והאמת ילעג בהם וישחק מהם על השתדלותם לחולשת ישכלם כמה שאין ראוי לאדם להשתדל בכיוצא בו. אמר הנביא סתאר השתדלותם ולעג באמת בהם (תהלים ב' ג') ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו יושב בשמים ישחק; אדני ילעג למו. הגה לא סרגו ננועים ומנוסים משתי הכחות האלו כל ^{הממשלתנו} וקצת ימי גלותנו (56) אחר כן נתחדשה כת אחרת שהרכיבה ענינה משני העצמים יחד ר"ל התגבורת והמענות והמחלוקת וראתה זה יותר חזק למחות זכר האומה והתורה והסכימה שנתפאר כנבואה ותתן תורה זולת תורת השם וזאת אמר שהיא מאת השם באמתו ותורתו האמתית ויחדש ספק ומבוכה. כי זאת חולקת על זאת ושתייהן מיוחסות לאל אחד ויהיה מכוא לאבוד זו (57) וזו בתהבולה נפלאה אשר יעשה האיש הרע מאוד שהוא ישתדל להרוג שונא עם התקיימו הוא וכשילאה ישתדל בענין שיהרג הוא עצמו ושונאן ותחלת מי שמצא זה הדעת היה ישוע הנוצרי שחוק עצמות והוא מישראל והוא אעפ"י שהיה אביו גוי ואמו ישראליה העיקר בדינו גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר ואולם נקראהו להפליג בחרפתו הוא הביא לחשב שהוא שולה מהשם לבאר ספקות התורה ושהוא משיח היעורר לנו על יד כל נביא ופרש התורה פירוש מביא

(55) נדפס ספר מאמר סגני: ולא זה יללה.

(56) זה נוסח המעצמי: "הקנ"ה נצר אוחנו ע"י ישעיהו שכל אנש או נלחון שיחכוון לקמור חוכתו ונכטל דמנו ככלי זיין, ישנר סוכרל כלי מלחמתו ולא יללמו וזה ע"ד משל כלומר שצנחו לא שחלם לעולם וכמו כן כל סופן שיחכוון לנטל עם סנידינו ילא משוב מן הדין צענחנו וינטל אותה ולא חקיים כמו שנאמר כל כלי יולך לא יללה וגו' — ושתי אלו הכוונות כלומר העכו"ם הסתכוונים לשתי אלו הכוונות פלה צדעמס שנין זה אינו נוח ליהרוס ולעפ"י עשו אחוס להרוס יסודות הדת שהסנענו צענבה כאלן וס צ"י מופיפים יגיעו ועלז וסננין יעמד על חזקתו וסלעמס יסכל צהם וישחק, כלומר הקנ"ה שהוא סלעמס יושנ ומסחל וסופק צהם על שהם מסכוונים צמולסת סכלס כוונה סלין לה סכליס. ועל זה הענין אמר דוד ע"ה צרות הקודש (ולא "נניא" כלספר הוא מחולק צבעתקתנו כי לא מנינו ככל כחני הקודש שמחולק דוד סמלך צהם נניא כי הוא ראה רק צרוס"ק ואס גם מנוסו דו"ל צין נניא"ס לסשוניס (סופס ע"ס צ') — צלוחתו כוונתם לקמור דת סלעמס ונלחותו סהקב"ה יושנ וישחק צהם, נכתקס את מוסכותימו וגו'. ועדיין אנו צכוניס ומנוסיס צשתי סכותם סללו מיס מלכותנו וקלט ימי גלותנו.

(57) זה נוסח המעצמי: וכלסת צעלה לסכסיד עם אוחס זאת מדרך אסר הוא ססכסכל צעמור לסמודע צהם נצוזה ולחדש דת מנלעדי סורת ס' וכודיע

לביטול כל התורה וכל מצותיה והתר כל אזהרותיה לפי מה שכוון והרגישו
החכמים ז"ל לכונתן קודם שיתחזק פרסומו באומה ועשוי לו הראוי לו וכבר
הקדים השם להודיענו זה על ידי דניאל בני ישראל כי ישתדל איש מפריצי עמנו
וכופריהם לפסיד התורה בהתפארו. כנבואה והכנים עצמו בענינים גדולים
ואמר שהוא משיח ושהשם יכשילוהו כפי הכשילו (58) והוא אמרו ובני פריצי
עמך ינשאו להעמיד הוון ונכשלו ואחריו יתן מרובה יצאה תורה מבני עשו
ויהסוהו אליו ולא היתה היא כונתו אשה היה מיהל אותה ולא הזיק מעשהו
לישראל ולא נסתפקו בו רבים ולא יחיד כי התבארה להם סתירת דבריו והנצה
ונפל כידיו (59) עד ישהיה סיפוי מה ישהיה (60). אחר כן עמד אחריו משוגע (61)
הלך בדרכיו שהוא פתח לו הדרך והוסיף עליו כוונה אחרת והוא בקשת המלוכה
וישיעבדוהו בני אדם וחדש מה ישאפתם. ורצונם כלם לרמות דתותם (62)
בתורת ה' ית' ולא תתדמה המלאכה האלהית במלאכת בשר ודם אלא לנפתה
(63) שאין בחינה לנפשתיך וההפריש בין תורתנו והתורות אשר יתדמו בהם

דברים ששמי המוכות מאת ה' וכוונתו לחדש הספק ולסכנים מנוכס כלבונתו הזיות
הזוכה אמת הפך האמת ושתיכן מכוונת לאלוה אסד להיות זה ענוף ופער לסמור
תורתנו .

(58) כעמרים האלה כעמחילים : „וזה כחצולה נפלאה" עד „כמו שהכשילו"
כשמתו נכדפם עממת הלעזור.

(59) וזה נוסח מערבי : ואסריו לזמן ארוך עמדה דת מיוספת אליו אים אסר
לא היטה כוונתו אליה ולא עלתה כמו כן כעממתו ולא הזיק שום דבר לישראל ולא
נולד צבם ספק לא לכלל ולא ליחידים, לפי שהתנצל להם חסרונם ושנכרת ואזר זידינו
עד שנעשה צו מה שנעשה.

(60) ואילי כיון כרד המחבר על מני הפרטי שנקרא צפי סופרים קדמונים ,
Manichäi שמי בשנת 325 למספרם עם אריאנוס Arius זמן אחד, והוא העליף
דת חדשה שמורכבת מעמונת הפרכים צני עמו ומכרנה כחזו טונות ממוצת ומעמדת
שהיו לפני עם אמונת הנוצרים חדשים והקרוץ צלו. ועיקר פינת למודו שעליו יסוד
קובע דמו הוא : שיש שני אלהים אחד "על" הטוב ואחד פועל הרע, והוא המעשה
רבים מהעון עם אחריו עד שצא אל מלך פרס עם ד' מאות תלמידיו להטובת עמו,
והמלך ליה למות את כל ד' מאות תלמידיו צעני גן העלך. אחד הסעודה הלך המלך
עם מני לשום נגנו והכאה לו עם כל הלוצים, ואמר לו כהמול ראה כל זה עשה
אלוה פועל הרע, ואתה גם אומך, אלוה פועל הטוב, לא יליך, ותלה גם אותו על
עץ בשנת 325, ועיין בעקידה צפרשת ואמחכן טעאריך צוה המעשה וגם צלמח רוד.
(ולדעת צעל ס' הקנלה היה מלך פרס הכיל שבור תלכא ולפי זה הביע קרוב לק'
שנים כי שמואל ירמינאי חי חתה מעשלתו והיו ארבעים זה את זה כשני אחים וירמינאי
נפטר בשנת 250) ואפשר שהיהודים צאלנו מקצנים מיתחו צאמר ככז ז"ל : והכלל
ופעל זידינו עד שהיה סופו מה שהיה, ואולם מה שאמר ככז ז"ל שהיה מצני עמו
לא נדע מאיזה מקור טעז זה. וכ' נחום מערבי לא גרם, מצני עמו" כהעמקמו.

(61) זה מעמל. (62) ל"ל לבניה, למות ה" וכן להלן, למלאכת נטר ודס" וכן
הנוסחה כהעמקת רג"ם.

(63) כהעמקת רג"ם למיק.

כהפרש אדם החי המדבר ובצלם אשר תתקן מלאכתו. מן השיש או מן העץ או הכסף או הזהב עד (64) שישוב דומה לאדם שהסכל בחכמה האלהית ובמלאכת העליונית כשיראה בצלם דומה לאדם ככל שמוחו הנראה בתארו וצורתו אבריו ושעורו ומראהו יחשב שמלאכת הצלם כמלאכת האדם בשוה לסכלותו (65) למה שבתוך האחד ובתוך האחר. אך החכם היודע תורתם שניהם ידע שבתוך זה הצלם אין תקון מלאכה בו כל עקר ובתוך האדם יש ענינים נפלאים באמת וענינים גדולים מורים על נקמת הכורא (66) מהמשך עצביו ועורקיו והסתעפם והבדל מיתריו ומקומות דבוקם והסתבך קשריו ואיך צמיחתם והרכבתם עצמיו ופריקתם ויציאת גידיו דוסקים ובלתי דוסקים והחלקם והנחת אבריו קצתם בקצתם גלוייהם ונסתריהם כל אחד מהם כשעורו ותכונתו ובמקומו ובראוי לו. כן הסכל בספרי הנבואה ותורות תורתנו, כשיערוך זאת התורה לתורה הברדיה יחשוב שבשניהם דמיון. בתורת השם אסורות ומותרות ובאחרת גם כן אסורות ומותרות ובתורת השם מעשה עבודות ובזאת מעשה עבודות (67) ותורת השם תצוה ותזהיר ותייער טוב ורע וכן זאת תצוה ותזהיר ותייער טוב ורע (68) ואלו הבין מה בין שתי התורות היח' יודע שהתורה האלהית האסתית כל חכמה בתורה. שאין בה לא מצות עשה ולא מצות לא תעשה שאין בתורה ענינים סביאים תועלת לשלמות האנושי ומהחיקים נזק מונע מן השלמות ההיא ויקנו מעלות מדיות ומעלות שכליות להמון כפי שכלם ולסגולות כפי השגתם ובהם יהיה הקבוצ האלהי חשוב ומעלה מניע לשתי השלמיות הראשון אשר הוא המשך מציאותו בעולם על המוב שבענינים נאותים לאדם והשלמות השניה היא השגת המושכלות כפי מה שהם כפי יכולת האדם והשתורות ההן

(64) נדעם עד שחקנו וליינו נלוקה אדם.

(65) ועם לפי שאינו יודע הפנימיות של ענינים.

(66) נקרא נלעזר ערע, "על" וז"ל "מוקול" בצנני כנעך והסלכד וכסית יסותיו ומקום דבוקם ולעפית קסוריו וליתכום גדולתו והכנעם אצרו ופרקיו ועולא פורקיו סתחועעיס והעורקים שאינם ממנועעיס והסתלקס וישנז נחפיו קלמס על קלמס כחילוניס והענימיס כל דבר דבר על מחכנתו ותנניחו ונמקונו, כן הדבר ככסיל שאינו יודע קשרי כחני הקודם ופנימי המלות.

(67) עם דומה ה' יש גם לווים הכנה ולזכרות ועונשים ושכר כמו כן נזאם

המוזימס הספולת.

(68) נדעם הנוסחא יומר ממוכח וז"ל: ולאו סיה יודע ספנימיותהס כ"י יודע סהסם סלספיה אמתה סתעמס ספנימיותהס ושלין לס סום לזוי ולל אזהרס שליין נפנימיות סלה דברים סנציהס תועלת סעלומס סלדס ומעסיקיס ממנו נזק סמוכע ממנו סעלומס סהיא, ויניעו לו זהם פעלות סעדות ועעלות סעדות להעין כפי יכלתם וליסידיס כפי סענתם, וזכס יחי' סקנון סללפי סמעולס וסמניע וססוכס על ספי סעלעיות סללו כלוער סעלומס סלססונס סהיא סתעדות קיומו נעולס סזס על מיסב סעניניס סללתיס ללדס. וסעלומס סעניה סהיא סענת סמועללות כמו סכס נעלמס כפי כס אדם. וידוע כמו כן סעדות סס סמנעיס ללמנו סס דברים שליין לכס

המקדמות ענינים אין תוך בהן רק חקוי לבד ודמוי והמשל כוון בו במרמה להגדיל עצמו ושיבא להשוב שהוא כפלוגי ופלוגי ונולתה ערותו למשינים ושב שחוק ולענ כמו שישחקו וילענו מן מקוה, כשיחקה פעולת האדם וכבר קדם לנו גם כן הודעה על ידי דניאל כי כן ~~הנה~~ (69) ושכאחרית הענין יעמוד עומד יתן דת דומה לדת האמתית וידבר גדולות כלומר יאמר שנתן לו ספר ודבר השם אליו והוא דבר אל השם, וזולת מרב דבריו אמר דניאל בספר ותאר מלכות (70) רומי והמשיל עמידת המשונוע והיותו מנצח מלכות רומי ומלכות סרס ומלכות יון (71) בקרן שעלה צומח ואיך ~~ועצו~~ כמו שהתבאר מן הכתוב ההוא להטון ולסכולות שהיו ענינים נלה אותם בפיציאות לא יסבלו פ' אחר (72) אמר (דניאל ח' כ"א) מסתכל היות בקריא ואלו קרן אחרי ועירא סליקת בינהון ותלת מן קריא קדמיתא אתעקירת מן קדמוהי וליה עינין כעיני אינשא בקרנא דא ופום סטלל רברבן. (73) ואתה הסתכל תקון זה המשל ופליאתו אמר שהראה קרן הקטנה העולה כאשר ארכה והפילה ג' קרנוהי לפניה והוא נפלא לארכה והיה לקרן שתי עינים דומות כעיני האדם, ופה מדבר גדולות ר"ל שיתן דת דומה לדת האלהית ויתפאר בניבו לה וירבה דברים ובאר לנו דניאל שהוא יתפאר בכבוד זאת התורה וישתדל לשנותה אמר ויסבר להשניא זמנין ודת וכו' (74) ובאר לנו השם ית' שאם יאברוהו אחר עצמתו ורב גדולת עם כל מי שנשארו מהקדמים ל' ושאלו החולקים לו שלשתן ר"ל הדת המכרחת בחרב והמתפארת במענות והסתמדת בדת כלם יאברו ובע"פ (75) שהראה להם

מנימות אלה פטורים ועינינים שהסתוו להם כמדמה לכבוד עלונו ולאמר עליו ספי' כפלוגי ופלוגי, והפארה עזרתו לכבוד שהמנים וכעס דבר שאוק וליטות כמו שמשקפים מפעולות הקוף כסידעה מפעו לעפעס אדם. (69) עם ושנאסרית הדבר יעמוד אדם ויגלה דם שמדמה לדת האמת וידבר גדולות ויאמר שידע עליו רום כנזלה ונתן לו ספר ומדבר סגולה עמו ולאמר סוף לנזלה.

(70) עם מלכות עכו"ם.

(71) עם לקרן נומם שארכה וגדלה.

(72) עם נחוסף : אלה כמפוסם.

(73) עם ואם עיין שמכמה זה הפעל ותראה כפלאות, אמר שאלה הקרן שלעירס הלעמס ונעוד ספי' ממתיק על אריכותיה, ועל שהפילה שלם קרנות מלמניה עד שראה לקרן הסוף עיכים כעיני אדם ופה מדבר גדולות, כלומר שהעמוד הוא ידמה דת שמדמה לדת האלהית ויאמר שהוא בניא וירבה דברים.

(74) עם ונאל לו סגולה יחברך לדניאל שסוף עמיד לאצדו אסר גדולתו וגדלת אריכותיה עם כל שנשאר מן האמות שקדמוהו, ושלשם המערכים האלה כלומר הכת האנפית והכח הסופנת עמנות והכח המדמה לדמינו כלם יאצדו.

(75) כלן הדברים מנוונמים קלת ויותר מפורטים בהעמקת מעבדי וזה נוסחתו : ואם שאלה להם (ג"ל מהם) שום נזורה ונלסון בשום זמן לא הפעוד להם הנזורה הכיא ולא יאריך להם הנלסון הסוף, וכן גזר עמו: נזרלנו יחברך וסנעטיסו מעולם ועד עולם שכל זמן וזמן שיעמוד על שנאיהם על ישראל שמה או שיחמדש עליהם שום רוגז שסוף עמיד לסלקו ולהסירו סכן אמר דוד נזרוס"ק מפסר נלסון האוניה

גדולה ותנכורת זמן ארוך או קצר לא יתמיד להם הרבר ולא ישרא. וכן הנהיג עמנו השם מאז אין זמן שלא יחדש בו ישמר ורגו ואחר כן יסורו השם. אמר דוד מלך ישראל ברוח הקדש בלשון האומה מספרת התכבר האומות עליה מראשית ענינה ועם כל זה לא יכלו לאכזר עם רוב מה שנגעוה בשמדים וגזרות אמר (תהלים קכ"ט א') רבת צדונו מנעוריו גם לא יכלו לי. ואחם אחינו (76) דעו שבזמן נבוכדנאצר הישע הכריח בני (77) אדם כלם לעז ולא נצל מן הנמצאים רק (78) חנניה מישאל ועזריה ואח"כ אברו היסם ית' ואבד נימוסו (79) נצב האמת כאשך היה. וכן לבית שני בעת תנכורת מלכות יון הרשעה גזרו שמדות עצומות נקשות על ישראל וק"ל לאבד התורה לפי מחשבתם והכריחו לחלל שבת ושלא יסולו את בניהם ושיבתוב כל אחד מהם על בנדרו אין לנו חלק בניי אלהי ישראל ויחך עלקין שורוכן ואז יחרש בו והתמיד 80

שמעתיכם מחוקק יד העכו"ם בנו ופשוט מתעלם עלינו מחלחנו וזע"כ אין צבם יכולם להאזיננו ולתחום את שמנו, ולפ"י סודפים אשרינו ומנעמים לחזנו צמדותו וגזרות סכן אשר דוד וכו' ---

- (76) סם סאיכנס יודעים.
- (77) סם סכניחו את ישראל לעזוד ע"ז, וכן הקוסמל נכונה.
- (78) נדפס כחוקק גם דניאל.
- (79) סם וחזרה אלמח למח סביחה.
- (80) וסם ועמדו בגזרה זו.

81) סז"ל מנו מלכות יון שמעלו על א"י משנת ג' תפ"ח עד ג' תרב"א לנצחית בעולם והוא משנתם סתוך אלכסנדר את דריוס עד מות אלכיוכס הסעע והס נקירוס קע"ג שנה. סכן לאחר סתלק מלכותו לר' ראשים נחש סכן ישאל סנקלה סס"כ צפי עמנו אלס או סיר"ס מח סליקוס ניקור Seleucus Nikator סר נצחו לדמח קלח סנתה ג' תפ"ו והוא כמו י"ג שנים אחר עיחה אלכסנדר ולדמח אסרת סנתה ספ"ו והוא

כמו ה' שנים אחר עותו והוא תלך	---	---	ל"ג שנים
(2) אלכיוכוס סלטר Soter	---	---	י"ח
(3) סילוס Theos	---	---	ט"ו
(4) סלויקס גלינקוס Callinicus	---	---	ב'
(5) גניקס Cerannus	---	---	ה'
(6) אלכיוכוס גדול אציו של אלכיוכוס הסעע	---	---	ל"ה
(7) סיליקוס סיליני Philopater בנו של סכ"ל	---	---	ב'
(8) אלכיוכוס הסעע אחיו של סכ"ל מלך סלינח	---	---	י"א

דכ' יוקי צנתה חר"י ובלך
 סך קנח סנה
 וחס סלמקך ד' סנה ספי עוד אלכסנדר לאחר סנתה סה דכיוס (כי צנתה חר"ס כצטרו וצנתה סכ"ד כסטר מן בעולם) י"ס שנים לדמח י"א סלמור למעלה סנה סר נצחו ניקאטאר למלוכה, ומה סלמר כלן : כסגרה מלכות יון הסעעו וגזרו סמדות גדולות ומסורות על ישראל לחזד דתם וגזרו עליהם סלול סנתה ולספר צריח מילס

כנ"ב שנה 81) (ואחר כן אבד השם מלכותם ונימוסם יחד. 82) ובכל זמן אחו"ל פעם אחת גזרה מלכות 83) הרשעה שמד על ישראל כך וכך גזרו עליהם ואחר כך במלחמו השם ויסירהו כסור מחדשו וכן אמרו שמד עבד רבמל, וכבר 84) יעד היים ית' ליעקב אבינו שזרעו אעפ"י שישפילום באומות וינצחום הם ישארו אחריהם אמר (בראשית כ"ח יוד) והיה זרעך כעפר הארץ, ר"ל שהם עם היותם שפלים כעפר מדרך כף הרגל ^{לפי} בסוף ינצחו ויגברו. ועוד על צד המשל שהעפר בסוף יעלה על דרכו ^{לפי} יזאזאר אחריו. 85) וכבר באר

ושיחבז כל אחד מישראל בנצחו אין להם חלק ^{לפי} חלקי ישראל וכו' — ועמדו בנצחו זו כמו נ"ב שנה, כוונתו בלתי ספק שהחליטה ^{לפי} מלכות אנטיוכוס הגדול עד מיתת בנו אנטיוכוס הרשע, כי מוזן ^{לפי} קצת צד בסופו החטיף לגזור גזירות משונות על ישראל ומזמן המלך Nikator המלך הכאטון לארס עד לאנטיוכוס הגדול לא מלינו שטרעו את ישראל, ואם גם אנטיוכוס הגדול הנ"ל היה לפי עדות יוסטון לכוניס ס' י"ב סרן ג' מתך טוב וישר וזיה שלא יזיקו את ישראל ולא את מקדשם צדום דבר, וכל אשר לא מישראל ישמור לנפשו מנשם אל סקודם ולא יעזו לנוס להכניס זיקותם מנעלי חיים הטמאים כ"א הנכונה והעוף שותרו ליהודים להקריע לפני סאל הגדול אשר שמה (יעויין גם נ"ב ע' י"א) נכ"ז נהפך בסופו והלך לישראל. ואם נחשוב שני המלכות של אנטיוכוס הרשע י"א שנה ושני המלכות אחיו סליוקוס Philopator המלך ב' שנים (כי גם הוא היה רוצה להמריע את המקדש ומן הסתם נפענז עיין צב' הסטמונוליס ס' ג') ונ"א שנה משני מלכות אצו אנטיוכוס הגדול הנ"ל כדי נ"ב שנים. או כי נחשוב שני המלוכה של Philopater הנ"ל י"ח שנה, וי"א שנה של אנטיוכוס הרשע וס' שנים המלך אנטיוכוס אייפאטור Eupater בנו של אנטיוכוס הרשע כי זימיו וקלם זימי אצו כלום מלשמות ס' יהודה מכני וי"ד שנים שמלכו שנלחם יונתן מכני עם דימיטריוס קוטור Soter ועם אלכסנדר באלאס Luanus ונהרג אז ע"י טריפון Tryphon וד' שנים שהולך בקרב שמעון מכני עם דימיטריוס ינקנור Nikator ועם אנטיוכוס סידעטס, Sidetes וזו צדוק הזמן ד' שנים הנ"ל והוא בשנת 141 נעשה א"י ע"י שמעון הנ"ל שפסית מעול מלכי סיריאה וסרוך מלכוה משמונתי מהיום ההוא ושאלה והיו בני ישראל לחזנם שפסית אשר לא היו עליו סרכן הנית הלאטון, ואם תחנה סך השנים הנ"ל ילאו לך כ"ב שנה והסוחר ינחר.

ואכן יש לפקפק קלח אם הגזיה הנ"ל היחה בלחמ חקקה ובכלליה נ"ב שנה כי מוזן שממד אנטיוכוס הרשע עד שמעון מכני לא יהי יותר כ"א ל"ד שנה! וגם צדקצו ד' או ס' שנים לפני מות הרשע הנ"ל ואחריו בניו השמונוליס נספקה גזרה זו לאט לאט ובפרט מהערים האלה ומקציבותיהם אשר כצבו משמונוליס הנ"ל סמת ידיהם ולא נשאלו מהש"י"יים בכל הארץ כ"א בלידיהם כבר הנית הלאט הושמו עם מימי אנטיוכוס הרשע ונכרשו שמעון מכני.

- 82) בנדפס וכן תמלל לרבותינו אומרים צדוב המקוונות פעם אחת גזרו וכו'.
- 83) (ס' נחוסף "יון" ומוסיף: ופלוס על ישראל.
- 84) בנדפס מזכיר יותר וז"ל: וכבר הנפיה הקצ"ה ליעקב אבינו ע"ה שאע"פ שישמעאלו האומות צדעו ויענו אותם ויגזרו עליהם הם ישאלו ויעמדו והמשמענדים צבם ימלכו ויאצרו כמו סאלאמר והיה זרעך כעפר הארץ כלומר אע"פ שהם מתוכים למרעם ולמרעם כעפר הזה שהכל דורסין אותו סוף שיגברו ויגלחו.
- 85) סם נחוסף: וישאל הוא והדוכסיס אותו לא יעמדו.

ישעיה הנביא ע"ה והודיענו מפי השם שזאת האומה כוסן הנלות כל מי שישתדל לנצחה ולהתגבר עליה יעלה (86) כהשתדלותו גם כל יוכל, וכסוף יעזרה השם וירפא מחץ מכתה, אמר (ישעיה כ"א ב') היות קשה הנד לי הנוגד בוגד והשודר שודר, עלי עולם צורי מדי כל אנהתה הישבת, וכבר ערב לנו השג ית' על ידי נביאו שלא נאכר ושלא (87) נעדר מהיות אומה חשובה וכמו שאי אפשר בטול מציאות הנורא (88) כי לא יתכן אברתנו מן העולם אמר (מלאכי ג' וי') כי אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא כליתם, וכן בשרנו ית' שמו כי מן הנמנע, אצל שומאם בנו כלנו ואע"פ שנמדה את פיו ונחלוף את מצותיו אמר (ישעיה ל"ב) כה אמר ה' אם ימרו השמים כלמעלה ויחקרו פוסדות הארץ למטה גם אני אמאם בכל זרע ישראל על אשר עשו נאם ה', ובזה בעצמו הקדים להודיענו בתורה על ידי מרעה אמר ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתם ולא געלתם לכלותם, (89) והשענו על אלו הפסוקים האמתים אתם אחינו ולא יפסידכם תמינות השמד ותנכורת ידי שונאינו וחולשת אומתנו שזה כלו לנסות ולטהר עד שלא יחזיקו בדת רק החסידים יראי השם מזרע יעקב הזרע המתורה, אשר נאמר עליהם, (יואל ג' ה') בשרירים אשר ה' קורא, ובאר שהם (90) אחרים והם האנשים אשר עמדו אבותם על הר סיני ושמעו הדבר מפי הנבורה (91) והאמינו בכרית השם וקבלו על עצמם לעשות ולשמעו ואמרו נעשה ונשמע וקבלוהו עליהם ועל הבאים אחריהם כמו שאמרו לנו ולבנינו עד עולם, וכבר (92) ערב השם ית' וית' ודי בו ערבות שכל מי שעמד במעמד הר סיני 'אמינו במשה רבנו ובכל מה שאמר הם ובניהם עד סוף כל הדורות והוא אמרו ית' (שמות י"ט ט'), הגה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך 'אמינו לעולם, לכן יודע שכל מי שיצא מהדת הנתונה (93) במעמד ההוא שאינו מזרע האנשים ההם וכן ארז"ל כל המתפקים (94) באגרת השם לא עמדו אבותיו על הר סיני, ישמרנו השם וישמרכם מהספק ויהי'ק מעליכם הלבוש והמחשבות (95) המביאות

- (86) עם נב"ל אפשר לו לפסות וילגית.
- (87) עם ולא יעסה עמנו כלים ולא כסור לעולם מלחיות אומה חסידים.
- (88) יכל סלריך להגיע כהן תמורם כי, כן" כמו טכחיו צנדסם וכמו שאי אפשר שיחנצל מליאותו של הצ"ח כן אי אפשר שתאבד ויחנצל מן העולם.
- (89) עם קלה נב"ל, ולחם חסינו חזקו וזמנו וסעצנו על הפסוקים האלה האמתיים ואל יצהילו לחכם השמדות אם חכמו לחכם ואל יפסירו לחכם חוקף יד סלויז עליכם ומלישות אומתנו שכל בענין הזה אין רק נסיון ובחינה לבראות אומתכם ונחנכם נעולם ומלא יחזיקו דת האמת נעמות כלנו אלא הסכמים יכאי ה' מוכע יעקב הזרע הפסוק, (90) עם יסידים, (91) עם ושלמו ידיכם ואמונתם לנצחית.
- (92) עם וכבר הנמינו כנורא ית' כאלם הכננס ערכ לנכרו ודי לנו בערכותו וסודיענו שכל מי שמעמד וכו'.
- (93) עם לכל מי שמנס עדרך דת הנמוכה נעמד הסוף.
- (94) עם ננאס, (95) עם המצילות לידי ספק ולידי מכשול.

אלינו והמכשולות בו, ועל לן אחינו ישראל הנפוצים בקצוות הארץ ראו לכם שתחזקו קצתכם את קצתכם וישיירו גדוליכם את קטניכם ויחידים להמונים והמכיו כלכם על האמת אשר לא ישתנה ולא יומר (96) והוא שהשם אחד לא כשאר האחדים ושמה נביאו והמדבר (97) בשמו אדון כל הנביאים והשלם שבהם והוא השיני מהשם טה שלא השיגהו שום נביא ולא ישיגהו (98) ושספר התורה הזה כלו מבראשית עד לעיני כל ישראל הוא דבר השם למשה רבנו אשר נאמר (במדבר י"ב ח') פה אל פה אדבר שלא יחלף וישל אומר ולא יוסף עליו ולא ירע ממנו לעולם ולא תבא דת מאת השם זולתה ולא מצוה ולא אזהרה. וזכרו מעמד הר סיני אשר צונו לזכרו תמיד והזהירו משכחו וצונו להודיע אותו לבנינו עד שיגדלו על ידיעתו. והוא אמרו ית' (דברים ד' ט' יו"ד) השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הרברים וגו' יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך. וראוי לכם אחינו שתגדלו בניכם על דמוי (99) המראה הגדול והנורא ההוא. (100) ובספרו בכל קבוץ גדולתו וכבודו (שוא 101) קומט הדת והמענה המביאה לאמת והגדילוהו בגדולה עצומה כמו שגדלו השם ית' (דברים ד' ל"ב) כי שאל נא לימים ראשונים השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש. ואתם אחינו הכרית הזאת והאמינה הזאת דעו כי הענין ההוא העצום אשר היה במציאות השם אשר העיד כטוב שכעדים שלא היה לפניו כמותו ולא יהיה אחריו והוא שתשמע אומה אחת כלה דבר השם ית' (102) ויראה אורו לעין לא נעשה כן רק שתתחזק באמונה ההיא התחזקות שלא ישנהו משנה ויגיע לנו מן האמת מי שיעמיד רגלינו באלו הזמנים הקשים עם חזק השמרות והתנכרות. והוא אמרו ית' מודיע את זאת (שמות ד' י') כי לבעבור גסות אתכם בא האלהים ר"ל שאמנם נגלה אליכם כן שתתחזקו בעת כל נסיון שיצער אתכם בו מהיום ואילך ולא תמוטו ולא תחטאו. (103) עמדו אחינו על בריתכם ועל אמונתכם, חזקו ויאמץ לבככם וקונו אל ה'. וכבר (104) דמה שלמה ע"ה האחות באישה יפה תמימת תאר בלי מום.

- (96) עם כחוקף אחד מלה, יופך" גם כמאמר הזה: ולסכים קולכם צלמונה שלא תפול לעולם ולא תשחית, והוא לסודיע לנשים ספק"ה הוא אחד וכו' —
- (97) עם ומדבר עמו וסוף אדון כל הנביאים.
- (98) " מה שלא הטיב אחד מכל הנביאים לא לפניו ולא לאחריו.
- (99) " עם על המעמד הסוף הגדול.
- (100) " ומספרו. (101) עם שהוא עמוד סהלמונה סוכנת עליו.
- (102) " עם קלת הכנף והסופה: ותחלה כבודו עין נעין ונדבר זה היא שתחזקו צלמונה חזק שלא ישנהו מעט ויגיע לנו ע"י האמת כדי להעמיד רגלינו לכל ימעדו אשרינו צעמות כלנו כשיחזקם שום כונו או שמו על יודעי ח"ו וכשיחזק יד האדם סכן כחיז וכו'.
- (103) עם ולחם אחינו היו על כריתכם קיימים וצדקתם מחזיקים ועל צלמונתכם נוסגים ועופדים.
- (104) עם ושלמה המלך ע"ה דמה אחתו לאשה יפה צחלית יופי שאין צה דופי.

באמרו (שיר השירים ד' ז) הנך יפה רעייתי ומוס אין בך. 105) ודמה אלו אנשי הכתות והאמונות אשר ירצו למשכה אליהם ולהשיבה לאמונתם כוונים המסיתים הנשים הנקיות להשיג מהן זמה כן אלו יסיתונו וישתדלו להשיבנו אליהם אולי נחזיק בדתם ונאמין בדעותם ואחר כן ענה בחכמה בלשון האומה כאלו תאמר לאשד ירצו להסיתה ולהגדיל אמונתם בעיניה למה תחזיקו בי התוכלון להמציא אלו (שיר השירים ד' א') כמחולת בשמחת המחנים ר"ל שהיא תמעות עליהם ותאמר להם תמציאו במעמד סיני אשר היה בו טהנה ישראל ומחנה אלהים זה לעמת זה ואשוב לדעתכם. 106) והוא אמרו על צד המשל שובי שובי ונחזה בך מה תחזו בשולמית כמחולת המחנים ישמחת מעמד הר סיני אשר היה טהנה ישראל כאמרו (שמות ט' י"ז) ויוצא משה את העם לקראת האלהים מן המחנה וגו' ומחנה אלהים כמו ישבאר אמר (תהלים ס"ח י"ח) רכב אלהים רבותים אלפי שנאן אדני כס סיני בקדשו והסתכל חכמת המשל וסודותיו שהוא כפי מלה שובי שובי ד' פעמים כזה הפסוקרמו להיותנו מבוקשים לצאת מן הדת ולהתאחד בהם בכל אחת מארבע מלכיות אשר אנהנו באחרונה מהם. וכבר יעדנו השם רע 107) בתורה בהיותם מכריחים אותנו להאמין בדעותם. והוא אמרו ועבדתם שם אלהים אחרים בעשה ידי אדם עץ ואבן וגו'. ואמנם עם זה לא יהיה כולל בכל הארץ ולא יכרית בריתו מאתנו אמר לנו ואמר כי לא תשכח מפי דעו ובאר ואמר על ידי ישעיהו מבשר האומה שהאות בינינו וביני ית' והטופת המורה שאנחנו לא נאבד הוא 108) השאר תורת השם ודברו כינינו אמר (ישעיה כ"ט כ"ח) ואני זאת בריתי אותם אמר יי' רוחי אשר עליך ודברי אשר ישמתי בפיך לא ימויא מפיד וגו'. וכבר 109)

105) נדפס כ"ח: ודמה שאל האמונות וסכנות סכולים להמשיכס אליהם ולהחזירה לאמונתם כאלו הנלעלל הטעופים נזעם והמפתים הנשים שסס נזום סיל לסטיג מהן תחזון המכוערת. כן חירק לנו עם אלו שסס ושיאליס אותנו ומפתים להמזיכנו לדמותיהם ואלו נחמו ונסתנדן בסכני פחזום ונענשי סקריס, ולס"כ חזר צמכמו נלשון חסונת האומה כאלו היא חומרת לאומס שסס כוליס לפחומס ולסכלות לסס סקנרתס מעולה ומקנרתס לאיזה דבר מתחזקיס זו סמכולו לסכלות לי כמו (סיר השירים ד' א') מחולת המחנים כלומר שהאומה תמעות כנגדס ולחומרת לסס סלחוני כמו מעמד הר סיני וכו'.

106) כלן מנומס קלת ונשכחו איזס מלוח, ונדפס הוא יומר מפוסס ודל: וזס בעלמך הוא ע"ד משל, סוזי סוזי סולמית סוזי סוזי ונפסו צך מה סוזו נסולמית כנחולת המחנים, ופירוש הסולמית השלמה הסקידה ומחולת המחנים שמחת מעמד הר סיני סה' זו מחנה ישראל שנאמר ויולא מפס את העם וגו' ומחנה אלהים כמו שנאמר רכב אלהים וגו'. ראה חכמת המשל וסודו שהוא חזיר מלח סוזי ארבעה פעמים זוס הפסוק למית לרצו סלנו נלדפייס ארבעה פעמים ללח מן הדת ככל אחת מן המלכיות האלף הארבעה סלנו היום נלחכונה מהס.

107) נדפס לא נדס „רע" ונפסא דסס היז: וסנמיסנו סקנ"ה נמחזו ולמך כי נסיוחס ומכריחיס אותנו ללחזו נסנרתס וכו' —

108) שס הוא קיוס חורת ס'. 109) שס וגס סחפארה האומס וכו'.

השתבחה האומה לפני ה' ית' בהיותה סובלת הצרות והשמדות ונושאת (110) רעותם אמר (תהלים פ"ד כ"ג) כי עליך הרגנו כל היום, זה דורו של שמד, על כן ראוי שישמחו בעליו במה שייסבלוהו מהצרות ואבדת הממון והטלמול וההפסד בכל עניניהם, (111) כל זה שבח לעם אצל השם והצלחה עצומה וכל מה שיארע להם הוא כקרוב כליל על גבי הטובה עצמו (שמות ל"ב כ"ט) ויאמר להם מלאו ידיכם היום לה' (112) כי איש בכנו ובאחיו ולתת עליכם היום ברכה, על כן ראוי להם שיברחו אחרי ה' ויכנסו במדברות ובארץ בתה ולא יחוסו על פסידת קרובים ועל אבדת ממון, כי כל זה מעט מזער כנגד מלך מלכי המלכים (113) מלך הכל השם הנכבד הנורא הזה יי' אלהיך ונאמן הוא לשלם שכר ושוב בעולם הזה ובעולם הבא. כן מצאנו החסידים המהורים בוחרי האמת ומשיגיו ומשומטמים על דת השם כן הקצוות הלהוקות (114) ולאו אל מקומות החכמים להוסיף להם דעת ברת, בעבור שיהיה להם בגלל הדבר הזה שכר טוב מאת השם, (115) ואיך לא יגלה האויב וישוטט בעבור התורה כלה, ואנחנו רואים מבני אדם כשתצד לו פרנסתו באחת הערים יצא אל עיר אחרת כ"ש כי ישתצר עליו אכזבת דת השם במקום אחד הלא יצא במקום אחר, ומי שיטנע ממנו לצאת קצה זמן לא ישכח נפשו ויתפקר בחלול שבת ומאכלות אסורות ויהשוב שכבר סר מעליו עול התורה, זאת התורה לא יפלט ממנה איש מבני יעקב לעולם לא הוא ולא זרעו ולא זרע זרעו ירצו או לא ירצו אבל הוא נענש על מה שיבטל ממצותיה ועל מה שיעבור מאזהרותיה ולא יחשוב חושב אשר בעשותו העבירות הגדולות לא יחשבו עליו הקטנות ויתפקר בהם אבל ירבעם בן נבט שחוק עצמו נענש על העגלים אשר חטא בהם והחטיא את ישראל ונענש על בטול עשיית טובה בסכות וזה (116) שרש משרשי התורה ידועהו והודיעהו והקישו עליו, ואשר (117) זכרתי מענין הפושע

- (110) שם ותפא הברות הטובות עליה שכן כתיב וכו'.
- (111) שכל זה לתפארת היא לנו לנגד זוכרנו וזכור גדול.
- (112) המענין השמיני, כי איש צנוע ונאמן" להטעים יותר הענין הנאמר למניו. (112) שם המולך על הכל.
- (114) שם וישימו מגמותם למקומות החסידים כדי שיקיפו להם מלור החורט.
- (115) שם עם קנה השינוי: ואיך לא ימאס האדם ואיך לא יקוץ בלתי מולדתו וצניי ומסתחה בשניל החורט כלם בכללה? וסנה מלאנו איש אחד בין שאר בני אדם כשלא ימלא די מתיחו במקום אחד עד שיקוץ צו וילך לו מקומו, ילא משה למקום אחד, כ"ש שילך לו מקומו מלד תורתו ומלא אמונת האל של יצא יצא ממנו אל מקום אחד, ומי שלא יתקן לו לנאח צדום זמן לא ינסל נפשו לאט ויפסע צמלמו ויעשה ספק למלל הסנה ולחכול איקורין ויעלה על לנו ספרק מעליו עול החורט, שהחורט הזאח לא יוכל להמלט ולהסגל ממנה אפילו אחד מזרע יעקב לעולם, לא הוא ולא זרעו ולא זרע זרעו בין צלנו בין צלנו צלנו.
- (116) שם וזה העקר יסוד מייסודי החורט וסדת, ולמדוהו ועשו סיקש עליו.
- (117) כ"ל להגיה, "ואשר זכרת" או כמסמח מערבי: ומה, שזכרתי" בלשון נסתח כ"ל עם שזכרתי אגרת שלו.

אשר 118) הביא בני אדם לחשוב שבמאד מאד הוא משגע וכן 119) אמרו (דברים ל"ג ב') הופיע מהר פארן רומז עליו וכן אמרו (דברים י"ח מ"ו) 120) נביא מקרבך מאחריך וכן 121) יעדו לישמעאל ובראשית י"ז כ') ונתתיו לגוי גדול, אלו 122) ענינים שלא יאמר בהם ישום בתכלית החולשה אבל עשית ראיה מהם שחוק ולענן גמור, וענינים אלו לא יכניסו שום ספק כלל, ואפילו אצל ההמון עמי הארץ הבורים והפושעים עצמם אשר ינועו בהם לא יחשבו כן ולא יספקו בהם. ואולם ימו להתפאר באלו המאמרים אצל הגוים ושיראו להם שהם אמתו מה 123) שבק לאין באמרו שמשגע כתוב בתורה, והישמעאלים עצמם לא יאמינו באלה הראיות ולא יקבלום ולא יביאו מהם ראיה בעבור שההפסד מבוואר מאד וכאשר לא מצאו להם מענה כלל בכל התורה לא כתוב ולא רמזה ולא מקום מחשבה להתלות בו אמר המירומם התורה ושניתם אותה ואתם מחקתם שם סלוני ממנה ולא מצאו שום מענה טובה מזאת עם היוונה בתכלית הגנות והפחיתות ובמולה פשוט להמון וליחידים כהיותה התורה נעתקת ללשון השריאן והפרסי והיווני, והלועזי 124) (קודם שיעמוד הפסול מאות שנים) 125) ועוד כהיותה רבים מרכיב במזלח הארץ ומערבה ולא נמצא בכלם חליף ולא ג"כ בענין לא הצריכם לזאת החלושה רק העדר פסוק מדמה בתורה, והוא שאמרו גוי גדול אין רוצה לומר גדולה כנבואה ולא גדולה בדת אבל רוב מספר לבר, וכבר אמרו על 126) ע"ז גוים גדולים ועצומים וכן אמרו במאד

118) עם ספקים בלבות העם שאלה נמאד מאד היא נאמר על אשה

119) עם וכן עם שנאמר.

120) כמותם הם מדייק עמלה, מאחריך" סתמורה מרמז על ישמעאל שהיה אם ליעקב, כי היה לכתוב: נביא מקרבך כמוני וכו' ואם קדמוסו ימו סולני וזה לפי דעמו לא היה נביא אמת, נחם שאני לא היה מזכר ישראל, ואם גם העיקר בדיבור גוי ועמד הנה על זה ישראל הולך כסר.

121) עם וכן הנספח לישמעאל.

122) נדעם נחוקף גם הנאמר הם: דברים אלו כבר נדחו ונקטמו מר

הכונתם בני הכל" ולא נאמר בהם עמם בתכלית הסלשות וכו'.

123) כמלה כאלו עם, "שנקלאין" אין לה שם ואפשר שכוונתו עם שנקלאין Koran והוא משמע המלה הזאת ככוונה ועמה מזהם דרך סתול עם שנק — לאין כ"ל המיידי שנק שם חוכמו הנפעלת והמזויפת לאין ולתמו וללא סתול, ואולם כ' נחום מערבי העתיק זכ"ל: אצל כוונתם נאלה הדברים להפאר בהם בני סגוים להכרות להם עם מאמינים, אבל הן סגוים שמונים כמיני נחורם וכו' —

124) זו לשון רומי או לטינא. ויש למקפק אם כעתקה פרסית אשר עליה אמר הכז שהיה מאות שנים קודם שיעמוד הפסול היחם צמילאות קודם מאמר "כי ידועים ששמי הסעמקות כ"ל הפרסית והערבית הם העצירות בזמן מכל הסעמקות מלשונות קדם.

125) נדעם כמיני נביא ועם קלה הוספה וז"ל: ועוד שהיא מקובלת דור עם דור מוזרח העולם ועד מערבו ולא נמלא בכל זה שום סתוף כלל ואפילו בדקדוקים אפילו בין קצת סתף לסורק לא נמלא זה שום סתוף, ולא הולכנו לעמדה זו הסלשות, אלא שלא מלאו שום ספק בחוכה.

מאוד אשר ענינו הרבה הרבה אלו כוון בו שיצאו ממנה פלוני היה לו לומר
 וברכתיו במאד מאד (והיה 127) או אפשר שיתלה זה בנתלה בחומי עכביש
 ויאמר שענינו אברכנו שיצא מורעו פלוני, ואולם אחר שאמר במאד מאד
 אחר (128) וברכתי הראה שהיא הפלגה ברוב המספר, וכבר באר השם בתורה
 ברברו עם אברהם שכל מה שיערו מן הברכות ונתינתו תורה לבניו והבדילו
 אותם לא יהיה זה רק לזרע יצחק לבד. (129) ופלוני מצורף ולווי בברכת
 יצחק והוא אמרו (בראשית כ"א י"ג) וגם את בן האמה לנוי אשימנה, כאר
 לנו כי העקר הוא יצחק (125) וזה מצורף ולווי, ובבאור אמר השם ית' כי
 ביצחק יקרא לך זרע, והניח ישמעאל לנמרי ר"ל שאע"פ (131) שזרעו יהיה מספר
 רב לא יהיה חשוב ולא נרצה ואין חלק משלמות האדם עד שתודע לו ותתפרסם.
 ואולם תודע מעלתך בורעך החשוב למעלה וזהו זרע שיהיה מיצחק וזהו הענין
 יקרא כמו שאמר ויקרא בהם שמי ושם אבותי, ר"ל שיתפרסם בהם וידוע ואחר
 באר ביצחק שהברכות ההן אשר יעורן לאברהם אשר מכללן שתהיה תורת
 אלהים ודת בבניו כמי שיעד לו לחיות זרעו אמר והייתי להם לאלהים (132)
 ויחד יצחק מישמעאל ככללן כמו שבארנו וחודו בבאור נתינת הרת מבלתי
 ישמעאל והוא אמרו ואת בריתי אקים את יצחק אחר אמרו לישמעאל הנה
 ברכתי אותך ואחר כן באר לנו השם על ידי יצחק שיעקב נתיחד (133) בכל
 מבלעדי עשו והוא מאמר יצחק אליו (בראשית כ"ח ד') ויתן לך את ברכת
 אברהם, הנה נתבאר מסוקי התורה שמעלת הרת היעודה לאברהם אבינו
 ונכרת לו ברית עליה שתהיה בבניו התיחדה ביצחק ואחר כן ביעקב מורע
 יצחק. והוא מאמר הנביא מודה לשם על זאת הטובה היקרה (תהלים ק"ה ט')
 אשר כרת את אברהם ושכובעתו ליצחק ויעמידה ליעקב לחק לישראל ברית
 עולם. (134) ואמר שראוי שתדעו שהשם שחושבים הישמעאלים שהוא כתוב

- (126) עס וכבר נאמר צמודי ע"ו.
 (127) עס ולא היה אפשר להחלות זה הסוּפֵן צָמוּד עַל קוּרֵי עַכְבֵּיִם לוֹמֵר עַנְיָנו
 אֲנִיכְנוּ וכו'.
- (128) צָמוּד כְּחֵיב, וּבְרִכְתֵּי "אֲנִי הוֹאִיל וְאִמֵּר צָמוּד עֲמַל אֲחֵר עֲמַל וּבְרִכְתֵּי
 יוֹכֵב כִּדְבַר עֲלִינוּ אֲלֵף עַל דְּכַךְ הִסְלֵבָה צָמוּד עַנְיָנו. וְנוֹסַחַת זוּ יוֹתֵר נְכוּנָה.
- (129) עס שנסביל זרע יצחק כלאמר צלצל זה ולא על זה האחד (ליל האחד) והוא
 סמוך ומשגב לברכות יצחק.
- (130) עס וזה האחד פסל.
- (131) צָמוּד כְּחֵיב יוֹתֵר מְפֹרָשֵׁת וז"ל : ועוד כשנסכים על ישמעאל שאפילו
 כיות זרעו הרבה צמקין לא יהי' חסיד ולא יהי' לו חן בשלמות האנושי כדי שתתפרסם
 זו ומתודע, אצל מחודע חסידותיך צורעך כחסיד והוא הזכר הבא מילשק.
- (132) עס ולא"כ יחד יצחק והגדילו מישמעאל בכל הברכות האלה כמו שבארנו
 ויסרו (כ"ל יצחק) צדקת זולת ישמעאל כמו שנאמר וכו'.
- (133) עס נחוסק, "הברכות האלו".
- (134) ונדרפס כנוסחא על אופן הסוּפֵן : ומה שיש לך לדעת שזה הסוּפֵן שפגס דעת
 הישמעאלים שכתוב צדקתו שאחזו בו הסופסים כלומר צמל חלד סכוא נחמד אינו נחמד

בתורה אשר נתלים הפושעים בו שהוא כמאד מאד אינו מ'ח'ת מ'ס' דל'ת. אבל
 הוא אל'ף ה'ת מ'ס דל'ת כן היא לשון טאמר שימצאוהו כתוב בתורה וכעון
 נליון שמו אחמ"ד ואין מספר כמאד מאד כמספר זה השם לחשב שהוא כתוב
 בתורה. (135) ואמנם אמרו הופיע מהר פארן הוא פעל עבר ואלו אמר ויפיע
 מהר פארן היה אפשר למי שתישב להם זאת ההטעה להתלות בה. ואולם
 אחר שאמר הופיע הראה שהוא ענין שהראה כבר וזה שהוא מתאר מעמד
 הר סיני ואמר כשהשם נגלה על הר סיני לא ירד עליו מן השמים כדדת אבני
 הכרק אבל הופיע בנחת נגלה מראשי ההרים לאט לאט מראש הר אל ראש
 הר עד ששכן על הר סיני. (נ"ל להגיה כאן: ה' מסיני בא וזרה משעיר למו
 הופיע מהר פארן ואתה מרבבות קודש מיסינו איש דת למו. בהם אמרו "למו.
 ר"ל לישראל" אמר (דברים ל"ג ב') ה' מסיני בא וזרה משעיר למו. ר"ל הופיע מהר
 פארן בהם אמרו למו ר"ל לישראל והתבונן איך אמר בפארן שהוא חוק הופיע
 ובשעיר שהוא קרוב יותר וזה ובסיני אשר אליו (136) ההקשה ובו שכן האמר
 כמו שנאמר (שמות כ"ד טז) וישבון כבוד ה' על הר סיני. אמר בו מסיני בא
 (132) וזה סברה דבורה כשספרה באומה מעמד הר סיני שהאור הולך (138)
 לאמו מהר אל הר באמרה (שופטים ה' ד') ה' בצאתך משעיר בצדך משרה
 אדום ארץ רעשה וגו' וכפי שנארוהו הח"ל שהשם שלה שלה לרומיים. (139) קודם
 משה רבנו (135) והראה להם התורה ולא קבלוה ממנו. (אחר בפנים: אח"כ
 שלח שליה אחר לערביים והראה להם ולא קבלוה ממנו) (אחר כן שלח לנו משה
 רבנו וקבלנוה (141) ואמרנו על דבר י"י נעשה ונשמע. וזה כלו ענין שאירע (142)

חלל אומדן כי הוא פסג המאמר שהם אומרים שהוא כתוב בתורה ובפליחות מוכחזים
 שהוא לכן נגלוי (תורה עין גליון ותיכנה זו מקורכת שם נמנע הטענוני) שמו
 אומדן ותקשר במלך מלך אינו עולה למספר אומדן טקוניים שהוא כתיב בתורה.
 (135) שם חלל מה שאמר הופיע מסך פלך צדוק שהוא פעל עבר ואלו אמר
 יופיע אז יוכל ה' הטוען להסתלק ולהסתלות זו חלל הואיל ואמר הופיע הורה שהוא
 עבר טכנר עבר.

- (136) שם וסיני שגלוי כיסה ככוונה וזו שכן הכנה.
- (137) ושם וכענין זה וכו' (138) שם לאט לאט.
- (139) שם שהקד"ה שלם נציל לאדום. וכו' יומך נכון וכן לישמעאל תעורם

לענינים שארם כאן.
 (140) שם לכוונת להם התורה.
 (141) שם אמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע.
 (142) אמר דוד הלאו חז"ל דרשו זאת כן מנצין הכתוב כי לכאורה צא הכבוד
 מתחלה מרבבות קודש תימינו אם דת למו שזא על הר סיני וזרם משעיר לנו הופיע מסך
 פלך וכו' וזהו ליה לכתוב כן, חלל מפני שלא כתוב בסגנון הזה, דרשוהו שהקד"ה שלם
 מתחילה לאדום קודם ששלח לישראל, להכלות להם התורה ולא לנו לקבלה, וכן שלם
 לישמעאל וגם הם לא קבלוה ואח"כ שלח לנו משה רבינו וקבלנוה כמו שנאמר כל אשר
 דבר ה' נעשה ונשמע. וכפי הדרכים הזה הוא הפסוק על נכון וכוונתו: ה' מסיני בא
 (לחלק שיד מן העמים) ולזה להכלות נראשונה לישראל; חלל מפני שגלונו היה ג"כ
 לזכות את אדום וישמעאל אמר זרם משעיר לנו ושאליהם אם ירלו לקבלה או לא, וכן

קודם מתן תורה ולכן הביא בה פעלים עוברים בא זורח והופיע (143) ואינו הודעה כמה שיהיה. ואמנם כמה שהביא ראיה מאמרו (דברים י"ח מ"ו) נביא מקרבך מאחריך, ואמרך (144) שקצת אנשים נכנס להם ספק בעבורו וקצתם

הופיע מהר פאלן וגם להם שאלם וגם הם לא קבלום והמ"כ שלה לישראל ושאלם והאמרו הן, והאמר שקבלום אמר והאמר מרצות קדש כלומר אז אלה מרצות קדש מיימתי אם דת למו. ועלת למו הסנייה מוסך על ישראל כלכד צמח שהוא היה אומה היסידה בכל האומות שקבלה עליו המורס הקדושה. ודע איך דייק הכתוב צפיון דק כי גם צעעיר כתב "למו" כלומר שכונת השם היה גם להם לנחל את הסורה צנחיתם מזרע עשו זרע של ילחק אבינו שנבחר לעולה תמימה ומרדקם אם גם הימה בת רצע ערונה עמדה כלדקסה עד יום מותה, וגם לא היה לילחק כמים רבות או פלגשים כנהוג צמח הסוף, והיה רק יסודתו ותמחו, ולכן חופם הכתוב בלשון זרע שהורחמו שהבדלות והתפצלות האור וכוונתו כהשמש שיתפשט ויצריק קרני אורו על כל פני חבל, כן השם כניכול האיר פניכם עהדרת כבודו ומזיו סוד שכינתו מתמת כנסה, ולכן אמר "למו". אבל הישמעאלים אשר מקורם מיוסוס המזנה שהם מזרע ישמעאל הנולד מהגר שמתת שרי ובימה מעלרים משטופי זמיה אלה זמחם כזמח קוקים, אמר רק הופיע, ולא כתב ג"כ "למו" צפוד שמתע שיהיה חזקן ועוכסר למחנה גרזיה כזו, ועזה מראשו נפללות איך חמרו ושטפו מז"ל ככתובי המורה צפיון דק, ואיך ה עלו צמחדת שכלם כמה דברים צמדשיתם שסטעשו על אדני האמת.

ואמנם לפי הפסע כונת הכתוב הוא: ה' מסיני בא זרע משעיר למו הופיע מהר פאלן, ובהאור הגדול והכפלה שנגלה על הר סיני נתפשט ויפולץ קרני אורו ג"כ על שעיר ופאלן, כי שניהם נמשו יחדיו ושוכנים זה אחר זה, כמו שהעיר כבר הבאון רבינו סעדיה ז"ל בספרו האמונות והדעות מאמר ג' פ"ח. ולדעתו שלשה השמות הללו ר"ל סיני ושעיר ופאלן כלו חדא הוא והראיה שאמר הכתוב (שופטים ה' ד') ה' בלחך משעיר והמ"כ אומר זה סיני. ובאמת ג' הכרים הנ"ל הנמללים במ"ה האי Arabia Petraea יסורו זה אחר זה ומתחפפים מהררי לבנון ופאלן הוא בקלס גדול דרומית ארץ כנען ומחקו מסיני כמו מהלך קלסה ימים.

ומה שצוינה בשם הפוסע הנ"ל שפסקו הופיע מהר פאלן רומז על מחמד, טענה יחשובת זו איננה מקדקדו כי היא הימה כבר צפי הכופרים צימיי רב סעדים באון והוצאה צמרו הנ"ל שרלו לטעון על צוול המורס מפקוק ה' מסיני בא זרע משעיר למו הופיע מר פאלן דעתם זהה כי שעיר רמו ללולרים ופאלן ליסמעאל ועיין ג"כ בראש"ב במסכה שם ונראה שגם הרב ז"ל רומז כאן על זה באמרו (כנוקמת מערבי) דברים אלו כבר נדחו ונקמתו מרצ הרגלתם צפי הכל.

ומה שדוחה הרב טענותם צמח שכחוב כאן הופיע בלשון עזר ואלו אמר יופיע בלשון עמיד אז יכול ה' הסופין להחלוץ ולהחלות בו, סתירתו זו היא קלת קלותה, כי באמת מלינו במקום אחר: אלוה מתימן יבא קדוש מהר פאלן (מפקוק ג') גם בלשון עמיד, ולא ידענו מפני מה לא הביא הרב את דעת רבינו סעדיה ז"ל שהיה מוסוורת יותר מדעתו באמרו (שם): והבחר לי סמתיני כשיבא יהי קלח המלות חולפות וקלחם כאלו הם עמידות כמו שמנה חמלת אבותינו צמדצ וימרו על ים סוף מהרו שכתו מעשיו ויחשו מלוא צמדצ (תהלים ע"ח), וקלחם ספר עליהם בל' עמיד יעשו עגל צמדצ (שם ק"ח) תמחח ארץ וקבלע דמן (שם) כאלו הם עמידות, והם חולפות באמת. וכן שם במפקוק אם גם הוא כתוב בלשון עמיד הוא מולך באמת.

143) שם ואינם להבא. 144) שם ואמרת.

הרחיק הספק באומרו מקרבך מאחיק. (145) ולולי אמרו מקרבך מאחיק היה אצלם ראייה כאן ראוי לך שתתן לב ותבין מה שאמר אותו. (דע 146) שאין ראוי לאדם שיגזור דברים מרברים סמוכים ויביא ראייה מהם, אבל ראוי שיעויין במה שלפניהם ולאחריהם עד שישלים הענין, וידע כונת אמרים וזה יביא ראייה מהם, ולא אפשר לו לאדם שיביא ראייה מרברים נפסקים מאשר לפנייהם ואשר אחרייהם היה אפשר לוטר שיאמר שהשם ית' הזהירנו שלא נשמע לשום נביא והוא אמרו (שם יג ג') לא תשמע אל דברי הנביא, וכן היה אומר שהשם צונו לעבוד ע"ז והוא אמרו ועבדתם שם אלהים אחרים והדומה להם הרבה מאד בספרים וזה מכוון (147) ההפסד כי אין להביא ראייה מכתוב עד שתדע כונתו מאשר לפניו ומאשר לאחוריו ותוכן כונתו, וזה הפסוק אשר הוא נביא מקרבך מאחיק ראוי לעיין מה שלפניו ומה שלאחריו מן הדבק ויובן ואז לא יאמר בו שום ספק שהוא הזהירנו בתחלת זאת הפרשה מהתעסק בנחש ובקסם ובמשפטי הגוים ובמשפטי הכוכבים ובכשוף והשבעות והדומה להם, ואלו הענינים הם דברים שיחשבו האומות שהם ידעו בהם מה שיתחדש ויזמנו עצמם אליו כאשר הזהירנו השם ית' מהתעסק בהם אמר לנו שכל האומות חושבים שהם ידעו העתידות מזה הדרך, ואתה לא מזה הדרך תדע העתיד אבל תדעהו מנביא שאישלח לכם נביא לכם העתידות ויצדק ולא יכזב דבריו. (148) הנה הגיע אל יקר הקדמת הידיעה מבלתי קסם ונחש ומשפטי כוכבים וזולתם, אחר כן באר קלות הענין ואמר כל נביא שאישלח לכם ויגיד לכם העתיד, אמנם יהיה מקרבכם עד שלא תצטרך לשוטט מארץ אל ארץ וללכת דרך אחריו וזה ענין אמרו מקרבך, אחר כן הודיענו ענין אחר ואמר שעם היותו קרוב ובקרבכם יהיה מכם נ"כ כלומר מישראל עד (149) שתהיה זאת המעלה שהיא הקדמת הידיעה בעבודות מיוחדות בהם ולזה חזק הענין ואמר כמוני כי אחרי

(145) נדמם הוא יותר מפורסם ח"ל : ולולי עלת, "עקבך מאחיק" כיסה זאת לפי לראים נמקום כזה (כלומר סיקים כ' נביא אחד כמוני אם גם לא יסיה מישראל) יש לך לכתן שכלך שמתכוין צמח שאומר לך.

(146) אם מצואר יותר : דע שלא יעבור לשום אדם לקחת מלה אחת מענין שכלו דבק ומתחבר להיות לו לראים ולקטוף עליה, אבל לאוי לו לעיין צמח שקדם מן הענין ומשם האסריו כלומר שיעיין במחלת העלה הכיח שמתוך עליה מתחלת ענינה וצאיה ענין ופסוק עד שישלים הענין, ואז ידע כונת אומר הענין ואז יקח ראיה ממנו.

(147) אם צוולו.

(148) אם מפורסם יותר : והסיו יודעים העמיד להחמדם קודם שיחמדם מצלי קסמים והגרים ומחין דין הכוכבים וזולתם.

(149) אם כדי שחסי' המעלה הזאת תיוחדת לכם והיא לדעת מה יסיה, ולפיכך כסיף במאמר ואמר כמוני שמה יעלה על דעתך הוהיל וכתיב מאחיק יתכן להיות מעשור ומישמעאל, לפי שמלאנו כחצו צעשו, כה אמר אחיק ישראל, לפיכך הולך לאמר כעוכי כלומר מצני יעקב, ואין כמוני בכלן להיות כחוכו צמעות הכנזואה, שכבר אמר ולא קם נביא עוד צישראל כמשה והוא צעלם הספספה המורה על מה שזכרנו.

שאמר מאחך היה אפשר לוטר שיהיה מעשו או מישמעאל כמו שהוא אומר לבני עשו (במדרב כ' י"ד) כה אמר אחך ישראל על כן חזק הדבר ההוא באמרו כמוני כלומר מכני יעקב, ואין ענין אמרו כמוני כיוצא כי בדרך ערך מעלת הנבואה שהוא כבר אמר ולא קם נביא עוד בישראל כמשה והוא בסרשה זכר מה ישמורה על כל מה שזכרנוהו. אמר (דברים י"ח י"ד י"א י"ג) לא ימצא בך מעביר בנו ובתו כאשר וגו' וחובר חבר וגו' תמים תהיה וגו' ואתה לא כן נתן לך וגו' נביא מקרבך מאחך. (150) הנה נתבאר ונתאמת שזה הנביא היעוד בו הנה אינו נביא שיביא דת ולא שיתן תורה ואמנם יהיה איש יסיר מעלינו צורך הקסם ומשפטי הכוכבים ונשאלוהו בכל מה שיקרה לנו כמו שישאלו האומות המעוננים והקוסמים כמו שמצאנו שאול ששאל שמואל על אברה שאבר, ואילם היותנו בלתי מאמינים בנבואת עמר חיירי ופיירי (151) אינו מפני היותם זולת ישראל כמו שיחשבו ההמון עד שנצטרך ללמד מאמרו מקרבך מאחך כי איוב וצופר ובלדר ואליסו ואליהו כלם (152) אצלו נביאים ואע"פ שאינם מישראל, * ואולם נאמין בנביא או נכזיבוהו (153) מצד מענתו (נ"א נבואתו נ"א יחסו) ולא מצד מענתו ובאור זה ישמשה רכן של כל הנביאים אשר שמע (154) דבר ה' והאמננו בו ובדברו ואמרנו לו (דברים ה' כ"ד) קרב אתה ושמע את כל אשר יאמר אלינו אמר לנו שלא נשארה בשמים דת אחרת שתירד ואין שם תורה אחרת ישתבא, אמר (שם ל' י"ב) לא בשמים היא וגו', והזהירו מהוסיף ומגרוע בזאת התורה אמר לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו וערב בעבורינו עליו מצד השם ית' להאמין בה אנחנו ובנינו ובני בנינו

(150) עם סגס סמנאר וסתאמת סכנניא הזו סכננימ נמקום סזס אינו כנייא סינא צמטס ולא יעדס מורס.

(151) ננדמס כחזר רק צ' סטעזס כלנו „שלל נאעין צנזאס זיר יעמר ומו לא יור, ואפסר סכיון רכז על עלי Ali סחנו של וממד סנקרל גס צמס Asaad allaal Galab ונקלר סמו לז"ר, וסול אסק וקנץ אה כל למודי מממד וסכנס צספר אסר אסר צעזור" נחסס מחוקק גדולס עם עמר Omer ואממאן או Othman או אבזצקק Abubequer ססול סיה מוסנו של וממד וכאליפי סלסאון Chalif אסריו. וצעזור סמחוקק זאס סקלקו כמממדייס לסחי כמות. סכס סלסלס נמסכס אסר Ali ונקלרו סייקין Schiiten ססוראסר Ketzor ואולי גס על סמו זיד, ולסיעמו נמסכו סיוס ספרקייס ונקלס מממדייס סיועניס צאינדיא של צריסאניס. וסכס ססניס, סנקרלס סוניסמין stuniten כ"ל מלמניי קצלס, כמסכס אסר אועמאן ועמר ולסיעמו נמסכו סיוס כל מוגרמס ואפריקי סלפונית ונקלרו צעזור זאס אסועמאן Osmanen ואולס סמות פיירי וגליס לא אדע לסמור אומן.

(152) ננדמס כחזר "אללנו", וסול יורס ככוך.

* מסק צפניס : וכן חנניס צן עזור כנייא סקר ארור ואע"פ ססיה עינדאל.

(153) סס צל"א מרד נצואחו ולא מלד יוסוק.

(154) סס וסול אסר לנו שלל נסארס מלוס צמניס לחח ואין סום אמונס

אחרת ולא מורס צלתי זאס סמנא.

עד סוף כל הדורות. והוא אמרו הנסתרות לה' אלהינו והגלות לנו ולבנינו עד עולם. הנה כל נביא שיבא יהיה יחסו כהן או לוי או עמלקי שיאמר שאחת מכל מצות שכתורה במלה ובמל חיובה כבר הכיב (155) מרע"ה האומר לנו ולבנינו עד עולם ע"כ נביחבו ונהרגו אם נוכל ולא נביט לאותותיו כמו שלא נביט למי שמסית לעז' כמו שאמר ובא האות והמופת לא תשמע וגו'. כי מרע"ה אמר לא תעבדו עז' לעולם ולזה נדע שהאות שעשה המתנבא בשם עז' הוא תחבולה ובשוף וכן אמר לנו מרע"ה שהתורה נצחית עד עולם ולזה כל נביא שיאמר שהתורה היתה לזמן (156) נדע ממענתו שהוא נביא שקר כי הוא מכזיב מרע"ה (157) ולזה לא נשאל ממנו אות ולא נביט למופתו אשר נחשוב שהוא מופת כשיעשהו. כי האמינו במשה לא היה בגלל אותות עד שיתחייב מזה להקיש בין אותות זה. ואולם האמינו בו בהיותנו שומעים הרפור כמו ששמעו הוא ובה התאמת אסתות שלם וקיים עד עולם כמו שאמר וגם כך יאמינו לעולם. ומשלנו משה משל שני עדים שראו דבר אחד שכל אחד יודע אמתת עדות חברו ואמתת מאמרו ואינם צריכים על מאמרם אות או מופת ואע"פ ששארו בני אדם שיעידו להם לא ידעו אם הוא אמת והצטרכו ראה על דברם ומופת אצל בני אדם. כן אנחנו קהל ישראל ידענו אמתת מרע"ה בראותנו אותו מעמד הר סיני בדברו עם השם ית' לא בנפלאותיו לבד. ואולם עשה כל מה שעשה מן האותות כפי הצורך כמו שהתבאר בכתוב בתורה. (158) ולזה העקר הגדול אשר שכחוהו ולא סמכו עליו הרכה מאנשי אומנתו. אין אנחנו מאמינים בנפלאותיו כהאמינו מרע"ה ולא נשוה בין אמתתם ומפני זה אמר שלמה על לשון האומה (שיר השירים ד' א') מה תחוו בשולמית כמחולת המחנים אמר שאלו תוכלו להעמיד לי כמעמד הר סיני או אאמין בכס. ואם כן אם יעמוד מישראל נביא או מאומות העולם ויקרא אל תורת מרע"ה ולא יוסיף עליה ולא יגרע ממנה כישעיה וירמיה וזולתם נבקש ממנו מופת ואם יתנהו נאמין בו ונגדיליהו גדולת הגבאים ואם לא יוכל לתת

(155) עס עקר וסכמס נזולחו על מרע"ה.

(156) עס לפיכך כל נביא שיאמר שהיה לזמן קצוי.

(157) גדלפס מדויק יוסד וז"ל: לפיכך לא נבקש מענו אום ועמט ולספסח לא נסגיח צם סיסעצ ססיה עופס צפסוחו אופס, לפי שאלוהתכו צמסס לא סיסס מלד סעומס כדי ססססייב מלד זס (ס"א נסניל זס) לסקיס צין עופס סצציל סזס לעופס מלס רציו, אכל סלעיניו צו לפי ססעענו סדצכ כמו ססמס סוז וזס סלמנו צו סלמכ סלמס עקויימט עד עולם כמו סלמלר וגס צך ילמינו לעולם. ולססנו צענין זס עס מלס רציו כמו סני עדיס סססמיו סללו סוס דכ, סכל סלמל מוסס יודע צו דלי ססול סלמט מל סיעיד סצרו ולמסוח דצכו ולקיס לריכיס לסציל על דצרכס רליס צמני סעון ססס, וכן סדצכ צנו סלמכו ערס יסלל ידעו סלמסח מלס רציו לפי סלחיוסו צמעמד סר סיני צמסס סדצכ לא מלמי סעופס.

(158) עס ועפני ססעקר סגדול סזס סוז נסכס ולקיס סומכיס עליו רוב סלומסו צניל זס, אין סנו מלמיכיס נעופסיס כמו סלנו מלמיכיס צמסס רציו ולא צעוס צניסס צלמונס.

נהרגנו 159) ואולי נאמין בו באות ואע"פ שאפשר שיכזב. וזה שהשם צונו על ידי מרע"ה לנו כי כשיעידו שני עדים על דבר שנעשה כפי עדותם נאמין בדבריהם ואע"פ שהדבר אפשר אם אמרו אמת אם שקר. וכן צונו ואמר כי כשיקום מתנבא ונתן אות ונראה לנו לפי מחשבתנו שהאות אמת שנעשה בדברו ואע"פ שהוא אפשר אם הוא אמת או כזב וכאר לנו דברים שלא נקבל משום מתנבא מהם אחד והם כל דבר שמביא לחכוכת מרע"ה וכבאור בארנו תכלית הכאור בפתחת חבורנו הגדול ובפי' חמשנה ומשם תלמד אלו השרשים הגדולים אשר הם פנת התורה ועמודי האמונה. 160) ומטה שצריך שנדעהו כי כמו שאין תוספת ולא חסרון בכתוב בתורת מרע"ה כן בפירושו המקובל והוא שקבלנו מחז"ל היא תורה שבעל פה. ואולם מה שזכרתי 161) מענין הקצים ומאמר רבי' מעריה ז"ל בהם תחלה 162) מה שראוי שתדעהו כי שהקץ על כירור אי אפשר לאדם לדעתו לעולם כמו שבאר דניאל ואמר (דניאל י"ב ד') כי סתומים וחתומים הדברים ואולם רב השתכל קצת חכמים בו ודמותם שהם השיגוהו כבר קדמה ההודעה בו והוא אמרו ישומטו רבים ותרבה הדעת 163) ר"ל רב הדעות וכבר באר השם ית' על יד נביאנו 164) שאנשים יחשבו קצים למשיח ולא יתאמת חשבונם ואחר כן 165) הזכיר שלא יספק אדם בעבור זה ואמר לא יכנס ספק בלככם כשלא יבא חשבונכם ואכל כל מה שיוסיף עכוב הוסיפו ליחל אליו. והוא אמרו (חבקוק ב' ג') ויפה לקץ ולא יכזב ואם יתמהמה חכה לו כי בא יבא ולא יאחר. ודע שאפילו הקץ 166) שבארך השם מרתו ר"ל גלות מצרים ואמרו (בראשית מ"ז י"ב) ועבדום וענו אותם ת' שנה לא נודעה אמתתו ונפל ספק במקצת אנשים שאז השבו שהם ארבע מאות שנה מעת רדת יעקב למצרים וקצת אנשים חשבו שהם ד' מאות שנה מתחלת חשעבוד והיא שנת שבועים אחר רדת למצרים. 167)

159) עס ועס טלנו עלמיעים צו נחמו נוחם ואע"פ טלמטר טרוט עכמים טקקט"ס לוח ע"י נחמה ולחמ לנו כשיעידו שני עדים נחום דנר מחוך סדך ע"פ עדותם וזן לוחם. לכך זכות והעמידם על חקת כטוחם ואע"פ טיחך טיעידו נחמה לו טיעידו נטקט.

160) עס ועס טכאזי לך לדעת כי כחשר חין חוספות נחורת נחם ולא נרעון נכחוט"ס כמו כן חין חוספות ונרעון נפירוטם הנקובל וטוח טקקטו סטכמים חים נפיי חים וטיו חטנפ"ס —

- 161) עס זכרת.
- 162) עס ומה טכאל רני טעדיה ז"ל נחם חחלת עס וכר'.
- 163) עס כלומר יכנו חטבות וסטנכות צו.
- 164) טקלת בני חדם יחטבו קלים לחטים ויעטרו סקלים ולא יחקיימו.
- 165) עס וחח"כ חזכנו מלחטחמק נענין זה ולחמר טל יעליצו חטכס חס לא יעלם טטנונם וכר' —
- 166) עס ודע טקק טכאל סקנ"ס חוטו ננאלר.
- 167) עס ולחמים טטנו חוחה נטעמה טנחמרה נחילח זו לנחרכס חנינו וטוח נעמד חין הנחרים.

ואנשים חשבו שהם מעת שהיתה זאת הנבואה והוא מעמד בין הבתרים. וכאשר שלמו ת' שנה למעמד בין הבתרים יצאו ממצרים קצת מישראל קודם 168) עמד בשלשים שנה שחשבו שכבר קם הקץ והרגום המצריים והתכירו עבודתם כן הודיעונו החכמים ז"ל 169) ועל אותם שחשבו שכאה הגאולה ונצחו אמר דוד (תהלים ע"ח ט') בני אפרים נושף רומי קשת הפכו ביום קרב. והקץ האמתי היה ת' שנה מעת שנולד יצחק אשר הוא זרע אברהם באמת. כי אמר חשם ית' (בראשית כ"א י"ב) כי ביצחק יקרא לך זרע. ואמר לו השם (שם מ"ו י"ג) כי נר יהיה, זרעך בארץ לא להם ובעת הנרות היו מושלים עליהם ומעבדים אותם ומענין כן הוא הפירוש מהפסוק. הנה הת' שנה היו לגרות ולא לעבדות ולא התבאר עד ששלח השם הנביא הגדול וגמצא מיום שנולד יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה בשוה. ואם 170) היה כן בקץ אשר התבאר מדתו כ"ש בזה הקץ הארוך אשר החריד כל הנביאים והפחידם באורך זמנו וחמשנו 171) עד שאמר הנביא על צד התימה מודיע

168) מס קודם פעמד מע"ס שלמים טנה ועלה בדעתם שכבר מס קצן והכונם פמלרים.

169) מס ועל האנשים ההם אשר חצו נסתנונס דמנו שכבר נאם האלולה וילאו אשר דוד וכו'.

170) מס ולמס דן עקץ זה ק"ו ועם סקן הזה פנודע זמנו והתחלל לא ידעו כס"כ סקן סזס סלכוך וכו'.

171) אשר דוד כללנו כמס לענה את חלקי צענין הסענון סנות גלות מלרים ספעס א' לוור סכחז ת' טנה ופעס הז' ת'ל טנים וכללים כסחרים זה את זה, אציג לעיני סקורל כל דעות סעפעטיס סמיסד'ס לרוב פמ"י סז"ל.

סלססוריס אשר סרבישו נקטי ססננה ככתוב הזס ספעס פ' סוקטיס וסרנעוו כמדפ : ועוטב בני ישראל אשר יטנו במלרים ובסלר ארלט שלמים טנה ולרנע פלות טנה, וזס אחד מ"ג עקומות כחורס טטנו לחלמי סמלך, כי כאלמ לא יטנו במלרים חלל ר"י טנה. ובסורס לסעסוריס מסורנס סמכז סל"ל כז"ל : ומוטב בני ישראל ולצותס אשר יטנו כזרץ כנען וכזרץ מלרים שלמים טנה ולרנע פלות טנה. ולסרטיס נעטכו יונתן זן עזיאל כמרגונו ויוסף סלפיוס נקדמוניות סלו. אכן מסכנועיסס לא דע עוד דעתס אס סס יסמנו ת'ל טנה אלו מלידת ילטק או מיילת סנכסס מסרן אל ארץ כנען, נעה סלומר ככתוב אשר סיפיו רק ת' טנים גרים כזרץ לא לנס. ולסרטיס אשר סוס פסור יזכר מהס סמקרות סללה סול ר' אלעזר זן עקך סובלו דכיו כסרקי ר' אליעזר סרק פ"ח וביזכר נעל סר עולם וז"ל (סס כס"ג) : נלמך ללכרסס אצינו זין סנסרטיס ידע חדע כי גר ית' זרנך וגו' ולזיה זרע זה ילטק סנלמך כי זילטק יקלל לך זרע. וזילטק סול אומר וילטק זן טטיס טנה כלדת אומס. ואצינו יעקב אשר לפדעה ימי טני אגורי שלמים ומלת טנה וגו' סכי ק"ן כסחייר סס ר"י טנים סך ככל ת' טנים. יכול כל ד' מאוס טנה סיו ישראל כמלרים ? והכל קסת מיורדי מלרים סיס וכתיב וסני מי קסת קל"ג טנה וסני מי פמנס קל"ו טנה ופ' טנים סל משה סכי יצ"ן טנה וכוחנו פלס גס כספור סנות כלס סל קסת ועמנס ופ' טנים סל משה לא ית' יזכר חלל ש"ן חלל סיס לו לפדע יזכר כוונתו ולסוסקיף דכרים אלו : ולמס לרין לסוליא פסן סטיס סל קסת ועמנס ומזה סנלנעוו כסרות אצותיסס, ולס חמנה טנים סנותרות ילאו לך ר"י טנה) חלל מזה ח"ל ועדוס וסכו

רב ארכו אמר (תהלים פ"ה ו') ה'לעולם תאנף בנו תמשוך אסף לדור ודור

אוחס ת' שנה ללמדך שכל זמן שזרעך נאצר לא לסס ר"ל מילחק) יח' ת' שנה. ועבדו חלו ימי השעבוד, וענו אוחס חלו ימי הפנוי וכלס ת' שנה נר"ל ימי הגרות וימי השעבוד יהיו צידה ת' שנה) וכל זמן שהי' לוי קיים לא נשעבדו ישראל למלכים ס' וימת יוסף וכל אחיו ויקס מלך חדש וגו' נכי לפי קבלתו האריך ימים לוי יוחר מכל השבטים) וממתת לוי החתילו יללרים לשעבדם, כעלל עממת לוי עד סילחו ישראל ממלרים קי"ו שנה ולין השעבוד יוחר על כן ולא פתוח מפ"ו שנים כשמוחה של מרים" עכ"ל. כעלל שחול' מנגיל לכו בענין קץ מלרים ג' ומרים א' ת' שנים עלידת ילחק עד גאולתס. ז' ר' שנים טישנו צמלרים ובעשנים ככללים סגרות והשעבוד. ג' קי"ו שנה או לפחות פ"ו שחיו בשעבוד לכה. (ולחר טיעמו ר"ל צמחנת סגרות שהיתה ת' שנה משגילד ילחק וישירה צמלרים ר"י שנה הולך ג"כ רש"י ורמב"ם ז"ל רק האסון מוסף כי הגרות היסה צין הכל ת"ל שנה כדכתיבין (שמואל א' ח' ע"ג) ומושג בני ישראל וגו' ת"ל שנה שהול' ל' שנה יוחר לא יסוח דעתו כלל ועללים עיניו ומתו כאלו לא כחוב. אכל רש"י ז"ל סרגיש צו ומצבר אופו על אופן סזה : ומושג בני ישראל אשר ישנו צמלרים אחר אחר הישיבות טישנו גרים נאצר לא להס ת"ל שנה צין ככל משגולד ילחק עד עכשיו היו ד' מאות משהי' לו זרע לאצרהס כחקיים כי גר יהי' זרעך, ול' שנה טי' משגורה גזרת צין הכחרים עד שגולד ילחק. אכן צמחילת כבודו לא דק סיגז כי הוא מן הנמנע טיהיו ממעמד צין הכחרים עד לידת ילחק ה' שנה ויהי' פשרים או עשירים ומעט שנים על סרוב. ואלס רצינו סעדיה באון ז"ל נוסס צזה צדך אחר והציף דעתו צספרו האמונות והדעות מלחר ס' פ"א צזה"ל : מה שאומר הכחוב כי גר יהי' זרעך ת' שנים זה מעט שגולד ילחק, ומה שאומר ת"ל שנים הס שני גרות אצרהס מלזו שילא ממך אל ארץ כנען, ור"י שנים שהיו יושבים צמלרים עכ"ד. וכן אחר צמיוסו לחיכה, כי צאורו : ומושג בני ישראל וגו' ת"ל שנה אכלו כחוב, „עד סוף ת"ל שנה" כוונתו מיום ללח אצרהס ממור כסדים עד גאולתס כיו שללים ולרצע עמות שנה. וכן סיגס הראציע שאחר השס לאצרהס אצינו : ידע מדע כי גר יהי' זרעך ז"ל שנים אכלו כחוב, „עד סו q ארצע מאות שנה עד היום, כוונתו שהסס אמר לאצרהס שמשעבו שני הגרות לזרעך (מילחק) מהיום עד הקץ ת' שנים. ומה שאמר צעל ס' הקצלה צמלק דצרי מלכי ישראל צנית שני שמשגון ארצע מאות ושלשים שנה היה משה לידת ילחק הוא טעות.

ואולם מן כל המשפטים הנזכרים אין אחד שיצא לנו הספגון צמלום איך היו מלידה ילחק עד יליחת מלרים ת' שנה או מירידת מלרים עד גאולתס ר"י שנה ? ואני אביאס כפי יכולתי אחת ללחת עד שנעלל חשבון. והלך הסשבון :

כשמת ילחק חלמו ושגרו	—	—	—	—	180 שנים
(ואז היה יעקב ק"ך שנה כי ס' היה לילחק צלדת אוחס)					
וכשמת יעקב צן קמ"ג שנה עברו	—	—	—	—	27
כשמת לוי עברו	—	—	—	—	77

כילד יעקב היה צן פ"ז שנה כשהוליד את לוי וכשמת יעקב צן קמ"ג הי' ללוי ס' שנה. וללוי היו קל"ז שנה צמותו ואס חקס ס' שנים מקל"ז שנים שחי עוד אחר אציו ישארו לך ע"ז שנים.

(הג"ה. אונ גרחה ארחה לקורא עעות א' שהציף צעל סדר עולם צספרו. הוא ירלה להוכיח שס כי מ"ד שנים היו ללוי כשציף למלרים ומונה ומושג שחי יעקב עושה צנית לכן ז' עד שלל כשא א"ז האמהות (1) ז' משגזח את האמהות ושג שנים אחר

סוללו י"א שנים והוא טעות גמור, כי לפי הסתיון הזה יהי' ללוי כשנא למגרים רק ל"ו ולא מ"ד שנה, כי לפי הסתיון הים ליעקב ע"ו שנה כשנא לארם נהרים וי"ד שנה ענד צמתי נשוי ובשנה השלישית נולד לוי ואם חמנה ע"ו י"ד ב' שהי צ"ב ויהי' לפי"ו יעקב בן ג"ב שנה כשהוליד את לוי, ויעקב היה כשנא למגרים ק"ל שנה ואם חקק עסקר 93 ממאסר 130 ישאלו לך רק 97 שנה ובאמת הו' ליעקב כשהוליד את לוי פ"ו או פ"ז שנה, וטעותו היא צעזעור שמונה י"ד שנה שענד את לנן קודם סוללו לו צמיו, והוא חינו כי לפי השמעות הכתוב היה לו מלאה בנים עיד לאחר ז' שנים כי אשר הזה את אשתו כי מלאו ימי וצואה אליה ובשנה ג' לאחר שעברו ז' שנים סרצוהו נולד לו לוי ולפי"ו היה ללוי כשנא למגרים ב' או מ"ד שנה.

כשמה קסה עברו — — —

16 כילד קסה היה עיזרדי מגרים וסי' לו כפי הסטערה לפחות ק' שנים כשנא למגרים (כי שנה לידת קסה ועמם ונחם לא עפורם צחורם) וסעערה סכ"ל אינה רחוקה כ"כ מהאמת, כי ראינו עבנימין שהיה סקטן מכלם היו לו כשינד למגרים יו"ד בנים והי' לנלע צכורו לפחות י"ד או י"א שנים כשנא למגרים ולוי ה' גדול עבנימין כ"ס שנים, כי היו אחריו עוד ח' אפים ודינה אסורו לפי"ו יסיה באפשרות שהי' לקסה צנו כשנא למגרים ק' שנה, וכמה היה לוי אציו כשהולידו בן כ"ד שנה, וכשמה אציו בן קל"ז היה לקסה קי"ז שנה. ואם חקס ממאסר קל"ג ממאסר קי"ז יש אצו לך

כשמה עמם עברו — — —

20 כי כשמה קסה אציו בן קל"ג שנים היה לו לערך קי"ז שנה ואם חקס קי"ז ממאסר קל"ז שהי' מי ישאלו לך ק' שנים, ואם חלערק פ' של עשה כפי לך ה' שנים צמניום. ואסער שמה עמם זמן קט קודם לידת משה, א"כ לא נכלמו שנותיו של משה כלום צמנות של אציו. ויש לנו קלה סיוע צחורה להסערתנו כי בהללח טילד משה עיד המגרים לא נזכר כלל עם אציו שהוא עושה דבר מה להגיל את צנו ורק אמו לבדם עשהה הסצולה זו, וכחי' וחקה לו שנת גמול וחמארה צמור ונזפת וחמם צה את טילד וגו' והכל היא לבדם והוא מפני שעמם לא היה צמיים יותר. א"כ נולד משה כשהי' לאציו קל"ז שנה וק"ל שנים כשהוליד את צמו מגרים ולרעה ר' אלעזר בן ערך עם היסיה יוכנד צה ק"ל שנה כשילדה את עמם, אם לא יתכן אם היא נולדה כדעשו צדדחו אציה למגרים הולנד לה יותר משנים האלה ואין להקשות איך הוליד עוד צזקה המופלגת עזאה הרי מלינו מאצרהם אציו נשא עוד את קסורה צהיטו בן קל"ז שנים והוליד עוד ממנה צנים כרצה. וגם אין להקשות מעווע עמד כדיוקמו זמן כציר זה ונשא את יוכנד דודתו כשהי' לו ק"ל שנים? ואסער ששנא אותה כרצה שנים קודם לזו ולא זכו לבנים עד לזמן הזה, או שהוא כחאלמן צלי צנים ונשא אס"כ צימי זקנתו את דודתו הזקנה והיו לו אס"כ מענה צנים.

ואם חמנה י"ז שנים מסי עוד יעקב צמגרים וע"ו של לוי וע"ו של קסה וך' של עמם ופ' שנים של משה כפי לך ר"י שנה שיצנו צמגרים ר' אלעזר סכ"ל מניח הסתיון על אופן אחר, יעוין סס. והסעענדו צמגרים ממיחה יוסק עד גאולתם היו קל"ז או ק"ע שנה, או קי"ו שנה ממיחה לוי כדעה צעל סקר עולם, ויהי' סיכום הסקוק: ידע מדע כי גר יהי' זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ד' מאות שנה" שזרעך יהיו גרים וגם יסעבדום ויענו אותם בארץ לא להם ח' שנים, כלומר וכלם ימי הגרות וימי הסענדו יהיו ציטת ח' שנים ונראה שגם עניסי הטעמים כינוו לרעה הזאה, צמה שמיני גניח אסמחאח שהיה המפקיק הגדול צפוק לפני הסלוק סמת הזאה, לאומס" להמירד אסריו המלות, ארצה מאות שנה" ורסי המקרא עקורס. ומה שאומר בכחור: דודר רביעי ישונו חנה והלא מלינו שהיו מלידת יחנק עד גאולתם ו' דורות?

ואמר ישעיה (172) מספר ארך הנליות ב"ב (ישעיה כ"ד כ"ב) ואמפו אספה אסיר אל בור וגו'. וכבר באר זה דניאל הפלגת עמק זה הקץ והעלמתו ולזה (173) הזהירו חז"ל מחשוב הקצים וממנות זמנים לביאת משיח מפני שיכשילו ההמון ויכנסו ספק בלבם כשיבא הזמן ההוא ולא בא המשיח ואמרו תפח נשמתן (174) של מחשבי קצים מפני שהם מכשול לבני אדם ומפני זו התפללו לאל ית' להכשילם (175) ולהפסיד הנהגתם (176) ואנחנו ננצל לר' סעדיה ונאמר שלא הביאו לזה עם דעתו שאסור לעשות רק היות אנשי דורו רבי ספקות באמונה ונפסדים באמונה וכמעט שאבדה דת השם ית' לולי הוא כי גלה תעצמותיה וחזק נחשליה והרביצה ושטרה בלשונו ובקולמוסו וראה מכלל השתדלותו לקבץ המון בני אדם בחשבון הקצים לחזק תוחלתם לאמת והוא ז"ל כל מעשיו לשם שמים ואין לדקדק עליו בעבור הפסד חשבונו כי תוך מעשהו היה הענין אשר ספרתי לכם (177) ואולם מה שראיתך נוטה אליו מענין הכובים והרבוקים שהיו ושעתידין להיות כל זה ענין שראוי

זו לא קסה וידי, כי זה נאמר מימי הסתענדותם ונמשך ר"י שנה לא היו באמת כ"ח ד' דורות. ומה שאמרו קלה סכנינו זמננו כי לפי פשט הכתוב היו באמת בני ישראל ת' שנים צמנרים, ומה שמונס הכתוב ק' ד' דורות נמשך הזמן הגדול הזה נלכדים לומר כי נסכסו כעם דורות ציניסם וכי נמנו ק' ראשי אבות אשר היו עוד בזכרונם ונספחו דורות המאופקים לדורות הקודמים לסיכך נמלאו כאן ק' ד' דורות ויצילו ראיה לדעתם מייסוק דוד בן' רוח שימנה עם נמשך ת"ר שנה ק' ז' דורות והוא מן הכפגע. אלא ודאי שנה עם נסכסו כמה דורות וימנו רק מה שהיה בזכרונם כמו כאן. ולפי דבריכם ית להפעלם וכי נמשך רצינו אזי כל הנציאים אשר ידע שלטותיהם ויחסייםם של כל הדורות מצריחם סעולם עד זמנו וידע צאר היטב שנה לידתם ושנת מיתחם לא ידע על כוון יסם משפחתו ושעמו וצפרם מדורות האלה שהיו לא זמן כציר לפסיו אלא וודאי שלא היו יומם ק' ד' דורות האלו שמהם המורה האלו היו צמשך ר"י שנה כדאמרו לעיל, ומה שאמרו ככתוב: ידע מדע כי נר יבי' זרעך צארך לא להם ח' שנה הוא כמו שפירשו חז"ל ואנו אין לנו להטען אלא על דבריכם כי הם דברי סקבלה ודי לנו

הסתקתם כי הלא הראיה בעמורת.

(172) נדפס ואמר ישעיה כספסר אריכות בגלות הזה.

(173) עם ולסיכך מנעונו הסכמים ז"ל מלתשוב קלים לביאת משיח.

(174) עם חפס רוחם.

(175) עם שחפס דעתם ויסיחיתו שצבונם.

(176) עם צטויה קלה: ואנו דנין את רב סעדיה לכף זכות וכאמר שנתא מה

סביאלו לענין זה ואעפ"י שהי' יודע שסמורה אקרה זה לפי שהיו בני דורו צעלי סכרות רבות נשחתו וכמעט שחאבד מורת ה' לולי הוא ע"ה לפי שהוא גלה מן המורה מה שהי' בעלם ומזק וממנו מה שנדלדל והודיעו בלשונו ובכתבו וקולמוסו וראיה בכלל מה שראה בדעתו לקבץ המון העם על דרך שצבון הקלים כדי לאמן אותם ולהסיף על תוחלתם והוא שחכוון בכל מעשיו לשם שמים ואין למעון עליו על שטעה בשמנויותיו כי כוונתו הי' מה שאמרת.

(177) נדפס: אלא מה שראיתך משמוקק אליו מחמת הכוכבים וקנוליהם

שהם קוראין בלשון ערב (: ולא נאמר הלועזי) שצבנו מהם מה שאתה מלפס

וכי' —

שתסירה מלעתך, וכבס סחשבותיך ממנו כאשר תכבס הבגד המטונף ממנו
 מפני שהם ענינים אין לאמת בהם אצל בני אדם ואף אצל החכמים השלמים
 ואפילו שאין להם דת כ"ש בעלי הדת, ובטולם מבואר כמענות שכליות אין
 מקום לזכרם. (178) ואולם שמע קצת ממה שכתורה בזה, דע שמרע"ת בעמדו
 הסכימו החכמים (179) החזיים כלם שזאת האומה לא תצליח ולא תצא מעבודתה
 לעולם, ובזמן שחשבו שהוא תכלית רע מולה אזבאה לה ההצלחה ועל כן
 מבחר המין האנושי ופדאה והעת שהסכימו החזיים שארץ מצרים ייטב אורה
 בזמן ההוא ותשמן ויעליחו אנשיה תכלית ההצלחה הנמורה או חלובהם המכות
 אמר ישעיה מבאר אלו המאמרים (ישעיה י"ב) איש אסוא חכמך ויגידו
 נא לך וגו' (180) וכן מטלכת נבוכדנצר הרשע כשהסכימו חכמיו וחזויו וכל
 שמתפאר במלכותו, בהקדמת ידיעה שזהו תחלת הצלחתו ושמתשלם מארבת
 מתגרת או סרה מלכותו ואבדה כמו שיער השם ית' (181) ואמר ישעיה נ"ב
 משהק עליהם בזה ומלעיג עליהם בהתפארים בהקדמת הידיעה וזן המטלכה
 עצמה כהשבה שבה מלכים מכפילים בהתפארתם, ואמר (שם מ"ו י"ג) יעמדו נא
 וישיעוך הוברי שמים החזיים בכוכבים, וכן יהיה הענין בזמן המשיח במהרה
 יגלה כי כשיחשבו האומות שזאת האומה לא תהיה לה מלכות לעולם לא
 ממשלה ולא תשועה מאשר הם בו ויסכימו על זה החזיים והקוסמים סבעלי
 הכחות, אז יפר השם ית' עצתם ואמונתם השקריות ואינן אמתיות ויראה
 המשיח, אמר ישעיה מבאר זה הענין (ישעיה מ"ד כ"ה ב"ז) מפר אותות בדים
 וקוסמים יהולל משיב חכמים אחר ודעתם יסכל מקים דבר עכדו ועצת מלאכיו
 ישלים האומר לירושלים תושב וחרבותיה אקום (182) זאת היא האמונה האמתית
 אשר יאמינוה עדת ישראל. (183) לא תביט למאמר אומר רבוק קמן או גדולי
 וכן (184) ראיתך אומר שהמדע בארצותיכם מעט ופסקה (185) טכס ושמא סבת
 היות הרבוק בממשלת העפרית, דע שזה מקרה כלתי מיוחד בארצותיכם אבל
 הוא היות בכל ישראל כלומר הפסד החכמה וחולשת הידיעות ועל זה האמת
 יעדנו השם ית' רע על ידי ישעיה והוא אמרו (שם כ"ם מ"ד) לכן הנני יוסף
 להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו ובינת נביניו תסתתר
 (186) ואיך סבתו לא משלישת עפרית ולא משלישת אשית, והמופת עליו

178) עס אזל סמע שמן דבר מנה סבל נכסוב נענין זס ורי' וזר נכון כי
 כחכמים עמיניל סכז ז"ל אינס נמלחים נחורה.

179) עס סיו כל סאלטננין סס סמר סומרים.

180) עס וכן איכע למעלכת נבוכדנצר.

181) ננדפס כמוב נכסוי סנסון : וכן סמר ישעיוה ססל ססס וזסחק עניסס
 לפי סססו ס סכמים סספסלרים נסכמססס וסססל סכו כן מן זמל ס סכסו סומרים
 סיס ניקיס סכמים ססכמססס מועלל לסס.

182) עס כל כסלמר ססמלס "נלס" עד "סכסל" יסכ' נכסיזקת מערבי.

183) עס ולסס סל סספסל למלמר ססוונר קנזן גדל וקנזן קמן.

184) עס וכן סמעתי מן. (185) עס וסמל סכס זס סיס סקנזן נסלוס סספסי.

ששלמה המלך אשר העיד עליו הכתוב (מלכים ד' ל"א) ויחכם מכל האדם היה באמצע משלשת עפרות, וכן אברהם שהיה עמודו של עולם והוא גלה הסבה הראשונה בכל העולם ויסד פנת הייחוד בכל העולם, וכן יצחק ויעקב אשר שלישתם נושאי כסא הכבוד בלבנותם אשר השיגוהו באמת כמו שאמרו האבות הן הן המרכבה שנאמר (בראשית ל"ה י"ב) ויעל מעליו אלהים (187) אלו אבות והיו באמצע משלשת עפרות ג"כ (188) ויתבאר כל זה במה שנודע מהדבוק (189) והוא דבוק שכתאי ומאדים בזמן שיתחברו באי זה מקום שיתחברו פעם שנית בזמן שבנתיבי כ"י שנה משני החמה בקרוב ולא יסורו להתחבר במשלשת אחת בעצמה שנים עשר חודשים (190) ותהיה מדת עמוד הדבוקים במשלשת אחת בעצמה קק"ם שנה, אחרי כן יעתק הדבוקים במשלשת אחרת והיו שיקרא הדבוק האמצעי והוא הדבוק ההועתק ההוא כלומר (191) קק"ם שנה של חמה ויהיה לפי הסדר מיום שיתחברו שני הכוכבים האלה במדרגה אחת אי זו מדרגה שתהיה עד שיתחברו במדרגה ההיא בעצמה ת"ק ושישים שנה והיו הדבוק הנדול, ההוא כל אלף שנה חסר מ' שנה והוא מיום שידבקו שבתאי ומאדים תחלת חלק ממול טלה עד שיתקבצו פעם שנית וכשתשיב החשבון לאחור יתבאר לך כל מה שזכרתי לך מהיות אברהם יצחק ויעקב במשלשת עפרות, וכן דוד ושלמה כלם, ואולם הבאתי לך זה להסיר ממך הספק שלא תחשוב ישיש למשלשת כזה סבה, וכן אמרך שאנשים חשבו הדבוק העתיד ומצאו הו' כוכבים כלם יתקבצו במול אחד הוא מאמר בלתי אמת יאמרו לך, שאין ישם דבוק של ז' כלל לא בדבוק העתיד (192) להיות ראשונה ולא בהרבה מן הדבוקים הבאים אחריו, ואולם

(186) שם ואין ענין זאת לא שנים עפרי ולא שנים אשוי.

(187) שם הנם לך הזנות שלשתם היו באמצעות השלוש העפרי.

(188) שם כסף, קטין.

(189) הערה, לדעת האלטרנטיבן שהיו צוות הרצ"ל וקודם לפניו כשנאלצו בני אדם צמחית עפרי היינו תחת מצב שלשת המזלות העפריים שהם שור תלויים גדי אז החכמה נחמעת ונפסקה והולכת מצני אדם אזל שם: נאלצו צמחית אשוי, שהם טלה אריה קטח אז החכמה מתנצרת והולכת מעלה מעלה וכל קצון שיתקבצו בשלוש אחד הוא בכל מחים וארבעים שנה וכן כלם עד שיתקבצו באותה מעלה צמחית עובר תתק"ם שנה. כן נראה וקשר החכמה המשפיעה לאלקאוליווה העפרי וכן באיפיו ירדו למיליווה פ' השולשי המזלות והלמוד הזה נחפשי גם צין יהודים צוות הזה ועל זה לעב הרצ"ל שהכל הזל ורעות רוח צהובים שאזרחם יתק ויעקב שלשתם היו נושאים כסא הכבוד בלנותם שהשיגוהו באמת וכן דוד ושלמה המלך אשר על האחרון: אחרי ויחכם מכל אדם היו כלם צמחית עפרי ועם כל זה חבמו והסבילו כנודע.

(190) המאמר הזה מן מלת ותהיה עד קק"ם שנה חסר צדפס.

(191) צדפס והוא קצון ההעמקה ההוא בכל מחים וארבעים שנה.

ונראה שהנוסחא קק"ם הוא יותר נכון וקק"ס שכתוב כאן כי אם תכפול י"ג פעמים 20 יעלו לך 240 ואם תכפול 240 ד' פעמים יעלה לך 960 והנה אם תכפול 7 פעמים 260 יעלה לך 1040 ואיך יהיה סך שלו אלף שנה חסר מ' ככתוב כאן? — (192) המלות, להיות ראשונה" מקרים צדפס.

זה דבר מי שלא ידע לחשוב חשבון טוב כמו שמספרת מכלל דבריו שהוא אומר שיהיה מכול מאויר ועפר, ואשר ראוי שתדעוהו שאלו המאמרים וכיצא בהם שקר וכזב (193) ולא תהיה לך ראייה על אמתתם המצאם כתובים בספרים, כי השקרן תהיה אצלם כפיו כן יכזב בקולמוסו (194) ואינו נמנע לו והסכלים הפתיים הם הם אשר תהיה אצלם ראייה אמתית מאמר היותו כתוב לא יתאמתו הרעות אבל בפנים אחרים. ודע כי כשיספור הסומא את עצמו למשרתו בעל העינים שיוליכיהו מדעתו ישאין לו עינים ויורהו דרך שלום (195) וכמו שימסור החולה לרופא הסכל במלאכת הרפואות הנהגתו להיות סכל בדברים האמתים ובדברים המצילים ויקבל ממנו כל מה שיאמר לו כן ראוי להמון שימסרו הנחלתם לנביאים בעלי העינים באמת ויסמכו על מה שיוודיעו שדעת פלוני אמתית ודעת פלוני שקר. ואחר הנביאים החכמים הדורשים יוסם ולילה הרעות והאמונות עד שידעו ויכירו האמת מן השקר. ואחר זאת ההקדמה שמע ממני שכל מה שצמצאהו כתוב מאלו המאמרים וכיצא בהם הם כלם דברים אין בהם אמת, אבל אומרים סכל או (196) מוטעה או מי שישתדל לסתור התורה ולהפיל הנבואה (197) בלא תראה ענותם באמנם מכול אויר ומכול עפר וכן אומרים מכיל אש (198) זה בלא תחבולה והשאה עד שיבאו לחשוב שהמבול לא היה רק מהדבוק מדבוק אחר ולא היה מהשם על צד לאנשי העולם בגלל זכותם כמו שכאר לנו בספרו המישור מן המעות ומן הרעות הנספרות ועל זה הדרך לא נהפכה סדום ועמורה וחברותיה לכפירתם וחמסם כמו שכאר מאמר הכעקתה הבאה אלי (199) כן כל פעולה ופועל שיבא מאת השם ית' בעולם יהיה ענין הדבוקים ר"ל מחוייב דבוקים (200). אלו הן ההקדמות אשר ירצו להקדימש לנתון סנות הדת

(193) נדפס: ולא יהיו (ר"ל הדברים) לך לראיה לפי שחמלאם כחוצים נספרים.
 (194) עס: ואין זה כמעט ענין והסכלים הצוערים הם שיעשו אללם לראיה אמתית הדבר שהיווה כחזו ואין לנו להאמין ספרות מפנים האלה אלל מפנים אחרים.

(195) נדפס: וכמו כן פנילל החולה שאינו יודע מחכמות הרפואות נשמעו עלת הרופא שניהגהו וידריכהו לפי שאינו יודע הדברים המעיתים או המהלימים וישמע לבעליו כל מה שיאמר לו כן ראוי להמון למסור משעבסם על הנציחים בעלי עינים האמתיים.

(196) עס או לין מהתל או מי שיחכוון לסתור הסורה.
 (197) עס הלא תראה ענותם צאמנם מכול מאויר ומצול מעפר וכמו כן יוכלו לומר מכול מאש.

(198) עס נכ"א: וכל זה אינו אלל מכול ומחוי להטעמלת אמתה שהמבול לא היה אלל מקנזן המים ושלא צא מאלת דיין האמת ועל דרך העונם ליוטצי הארץ על רצ העולמם כמו שציאר לנו בספרו הישר המציל אותנו מן הטעות.
 (199) עס וכן כל פעל הנא מאלת הנורא יתנדך בעולם הוא אללם דבר מחויב מן הקבולים על כוכבים.

(200) עס אלה הם ההקדמות שלונם להקדים להרום בהם יסודי סדת ונעשי הפקר ליד תלותם ותשוקות נפשות הנהגית כמו שהאמות וצנות יענה.

כדי שילכו בשירות לבם הרע ובעשות נפשם הבהמית כבהמות ומאלו הדעות הזכיר השם ית' בתורה והודיענו ואמר כשתמרו ואביא עליכם מכות תחליף פעולתכם אם תאמינו שביאת המכות הוא ענין שאירע במקרה, ושאינן סבתו מריכם אשר מרתם אוסיף עליכם מן המקרה ההוא ואכפילהו ואחזקהו והוא אמרו בתוכחה (ויקרא כ"ז כ"א) אם תלכו עמו בקרי והלכתי אף אני עמכם בחמת קרי, וקרי הוא המקרה, והוא אומר אם תשימו עינים מקרה אוסיף עליכם מהחוק שבמקרה ההוא שבע כחטאתיכם, וממה שהקדמתי לך יתבאר שענין משיח אינו נתלה במשפטי הכוכבים בשום פנים, (201) וכבר עמד אחד ממשיכילינו בערי אנדרלוס מצד מלאכת הכוכבים וגזר שהמשיח יראה בשנה סלוגית, ולא היה כחכמינו ובהסדידנו שלא פחת דעתו והלאהו במה שעשה והוכיחנו תוכחה גדולה, המציאות עשה בו יותר ויותר מאשר עשינו אנהנו כי בעת שזכר שיראה המשיח יצא המורד בארץ המערב וזאת חרסה גדולה לבעלי הדעת, (202) ואולם, הצריכנו לזה כלו חזק הגלות עלינו, והנמטע בכל חבל יתלה, לכן אחינו עמדו על עמדם חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים ליי, וכן חזקו קצתכם, את קצתכם וקבעו בנפשותיכם אמונת זאת

(201) וכבר עמד אחד מן המחדדים בקשר וחבר קשר צענין הקץ על דרך הכוכבים ואמר שהמשיח יגלה בשנת פלוגית ואין אחד מחכמינו חקידיו שלא זלזל עם דבריו וזלזל עלחו ושמוהו צמעת החקרים בשגיל מה שעשה והעיר תכלית והאלימות עשהה זו יותר רע כלומר שחוק והחול ממה שעשינו זו אכחנו לפי שזמון שאמר שיגלה המשיח עמד הקרנן והמורה צאלות המערב והיו תכלית הכיעור לבעלי החכמה הזאת.

(202) הערה, וקשה לזכור על איזה חכם נקשרד בין הרב כאן? והנה החכם ר' יעקב גאלדנשטאל יאמר צמכה"ע ליון לשנת תר"ה שהרב כוון כאן על ר' אברהם בר חייל והוא בטעות כאשר העירוני לתעלה ונאחר שראינו שהאחרון היה מוגבל הקץ על שנת קיח = 1358 לא יוכל להיות הוא צמנונו מה שאמר הרב כאן, לפי שזמון שאמר שיגלה המשיח עמד הקרנן צאלות המערב" זה השמד היה בשנת ד"א תתק"ו = 1146 כנודע וז"ל רמז הרב על איש אחר, ואיברא כפי מה שראינו נקשרים היה הנ"ל חי ויחש כל ימיו צאלנוני צמדיית קטיליגיא ונקרא ג"כ צפי כל הנשיא ר' אברהם בר חייל הצרגלנוי והרב אומר כאן, וכבר עמד אחד מחכמינו צערי אנדרלוס ואמר שהמשיח יראה בשנה פלוגית" זה לא יוכל להיות ר' אברהם הנ"ל, גם לא כיוון הרב על הראב"ע כמו שחושב החכם ד"ר גרעטץ נקשרו קירות היהודים כרך VI כיון שראינו שהראב"ע צמנונו חקיונם נגד מחשבי קלים האלה אשר דמו צנשס להוליא לאור התעלומה הזאת צעזר משפט הכוכבים, ואיך נוכל לומר שהרב ז"ל רומז כאן על הראב"ע שחינר כן צענין הקץ ועל דרך הכוכבים? — ועוד גם ומנסחת הלשון של הרב שאומר כאן: וכבר עמד אחד מן החכמיים וכו' מוכח שלא כוון על הראב"ע שאלו כוון עליו לא היה לו לומר, וכבר" כי הוא היה צמנונו כנודע והיה לו לומר, והנה עמד אחד צדורנו וכו' — ואולי צמפי מה שאחשיב רמז הרב כאן על בן היוצר שחי צלי ספק צמנון ר' אברהם בר חייל הנ"ל והוא זה שאמר עליו הראב"ע (צמירוסו לטוף דניאל) צדרך החול, בן היוצר חזר ס' צמועד הקץ ואחי נפמתי את דצרו ככלי יוצר טרס צא מועדו כי הוא מוקה מועד אשר עבר" וידוע כי הראב"ע השלים פירושו לדניאל צמרחשון שנת ארבע אלפים ותתק"ו = 1155 צעיר רודוס צלרמח (Rhodes), וצמנון הזה אומר עליו, כי הוא מוקה מועד אשר עבר" ח"כ משמע מינה שכן היוצר הנ"ל הגביל ציאת

המצופה מהרה יגלה, חזקו ידים רפות וברכים כושלות אמצו ורעו שהשם
 (ית' 204) על יד מבשר האומה ישעיה עיה כי בעבור שארך גלותנו
 ויחזק יחשבו רבים בנו שהשם עזבנו ושכחנו חלילה לו מזה ואח"כ העיד על
 עצמו שלא ינחנו ולא יעזבנו כי אמר (ישעיה מ"ט, י"ד מ"ו) ותאמר ציון עזבני
 ה' וי"י שכחני, וענה ואמר התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה וגו', ועל ידי
 השליח הראשון עיה הודיענו השם בזה אמר (דברים ד' ל"א) כי אל רחום
 ה' אלהיך לא ירפך וגו' ושב וקבצך וגו', וזאת אחינו סנה גדולה מפנות
 אמונת ישראל שאי אפשר מבלעדי איש שיעמוד מרוע שלמה יקבץ אומתנו
 ויאסף חרפתנו ויפרסם רת האמת (205) יעיד כל החולקים עליה כמו שאמר
 בתורה (במדבר כ"ד י"ז י"ח) אראנו ולא יעלה אשורנו ולא קרוב דרך כוכב
 מיעקב וגו' והיה אדום ירשה וגו' ושעת ה' אאותו יהיה עת קשה מאד על
 האומה באמרו ית' ואסס עצור ועזוב ואז יראה השם ויעשהו מה שיער. (206)
 ואמר הנביא מגדיל עת הראותו (מלאכי ג' ב') ומי מכלכל את יום כיואו וגו',
 והוא האמת אשר ראוי להאמינו, ואולם עתו כבר התבאר מכל דברי דניאל
 וישעיה מכל מה ישזכרוהו החכמים ז"ל (207) שהוא יעמוד בהתפארתו מלכות
 רומי ומלכות הערב כאשר הוא היום וזה אין ספק בו. (208) ודניאל באחרית
 ספורו למלכות ישמעאל בעמידת המשגע סמך לו ביאת המשיח, וכן ישעיה באר
 שהראיה על ביאת המשיח היא עמידת המשגע (209) והוא אמרו (ישעיה כ"א ז')
 רכב חמור רכב גמל צמד פרישים, אמר שרכב על חמור שהוא המשיח כאמרו
 (זכרי' ט' ט') עני ורוכב על החמור ואולם יבא אחר עומד רוכב על גמל והוא

המשיח איזה שנים קודם שחזר הרא"ש עירונו ה"ל והוא שנת 1146 שקלי דבריו הרב
 כאן, לפי שבזמן שאמר שיגלה המשיח עתה המורה גלותו המערב"י וכך יאותו דבריו
 עליו בלמרו כאן, ואין אחד מחכמינו שלא זלזל עם דבריו חל"ל עלהו ושמושו במעלת
 המקרים בעשות עלמו לשחוק והתול" — ומה שאמר הרא"ש צפירושו עם, ואני כפלתי
 את דבריו וכו' טרם זה מועדו? אפשר שכתב נגדו בלזיה קבר לפני שנת 1146 ה"ל
 והוכיח צדאיות גמורות שבדבריו הם הצל ורעות רוח שהמשיח לא יבוא כיבודו,
 והשתל אתי שפיר דברי הרב צמה שאמר כאן: וכבר עמד אחד וכו' שיכוננו על
 בן היוצר ה"ל שזה מנתבא זאת כשלשים או ארבעים שנים קודם שכתב הרב ז"ל
 אגרתו לתימן.

(203) צדקם צ"ל: אצל היריבנו לכל זה חוקק הגלות עלינו? והכוונה בלא
 חזל היא גלות והוא לפי דעה י"ד השלמה, כלומר היות מן היריב לנוס אל חכמת
 האלגנטיזם והרי הקצ"ם הודיענו ע"י ביאורו לחתיה מענין הגלות המרה הזאת? והכוונה
 בלא חזל היא גלות.

(204) כאן חקר חלל, "הודיענו" וצדקם היא בחובה.

(205) צדקם: וישחיד כל מי שיורה דבר.

(206) עם ואמר הנביא וחתיה על העת שיראה זה הגואל.

(207) עם שביאורו ח"י כשתחקק יד עכו"ם ועבר וכשתחפשו מלכותם צעולם כמו

היום הזה וזה דבר שאין בו ספק ומזה לא יעבור.

(208) עם ודניאל כן מה שפטר מלכות ישמעאל ועמידת מחמד ולחריזו ביאת

הגואל צמורך.

מלך הערב ואמר צמד פרשים הוא הזדווג שתי האומות והם (210) אדום וישמעאל וכן יתבאר באור שאין בו ספק טהלים הצלם ומהחיות הנזכרים בדניאל, אלו עינים גלויים מהכתוב, ואולם אמתת העת ברקדוק לא נודע אך בירי קבלה נסלאה קבלתיה מאבי ומזקני שקבלו מאבותם ומזקניהם ז"ל עד תחלת גלותנו מירושלים כמו שהעיד הנביא ואמר וגלות ירושלים אשר בספרד (עובד' א' ד' 211) והוא שבפסוקי בלעם ססוק יש בו רמז לתשובת הנבואה לישראל אחרי הפסקה כי כבר באו בתורה ססוקים ואעפ"י שהכונה בהם בענין אחר יהיה בהם רמז לענין אחר כמאמר יעקב ובניו ר' דו שמה כי עמדנו במצרים מספר ק"ק ועשר שנים. (212) וכן מאמר מרע"ה (דברים ד' כ"ג) כי תוליד בנים ובני בנים וגו' שנתם בארץ עמדנו בארץ ישראל מיום באנו לה עד גלות יהויכין מספר וגו' שנתם והם תתמיו וכיוצא בזה הרכה, ועל זה הדרך מן ההערה שמאמר בלעם (כמדבר כ"ג כ"ב) כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, יש בו סוד שמדוקן ההוא ימנה כמה יש מששת ימי בראשית עד הזמן ההוא ותשוב הנבואה ב"י אל ויאמרו להם הנביאים מה פעל אל, וזה המאמר היה בישיבת ל"ח מצאתם במצרים יהיה מתחלת היצירה עד הזמן ההוא כאלפים ותמו שנה כי הסימן בתמ"ח גאולים ואל זה הדיקוש וזה הסכום תשוב

(209) בדפוס כתיב: שהרליה על ציאת המשיח היא הרליות משגע ויותר נכון כמו שכתוב כאן, "עמידת"

(210) שם גרס עכו"ם ויותר נכון כמו שכתוב כאן אדום.
 (211) שם גרס הדבר שצנזוחת בלעם רמז שחזור הנבואה לישראל אחר שחפוק והס, לפי ש ש צנזורה פקוקים שאעפ"י שהכוונה בהם לשום ענין אעפ"י כן יש בהם רמז לענין אחר כמו שמלינו בחומר יעקב חזינו וכו'.
 (212) אחר דוד: לא חנני להעיר כאן על השנויים שהמה צ"ה העתקות הן צונקסיהו והן בחצונן השנים, ואצ"ל לעין הקירא את הבחנת מועדני למען ישפוט נאמנה חזיה מהן נכונה. וז"ל: ועל הענין הזה קבלנו שזה שאמר בלעם: כעת יאמר ליעקב מה פעל אל, יש בו סוד שזמן העת ההיא יש לחשוב כמנין שיש מששת ימי בראשית ועד אותה העת וחזור הנבואה לישראל ולא יאמרו להם הנביאים מה פעל אל, ונבואה זו נאמרה בשנת הארבעים ללאתם מחרץ מלרים, ותחלה החלחלה החשזון עד אותה העת אלפים ותפ"ח שנה (כי שנת בתפ"ח ליירה ילאו לצותינו ונולדים ואם הלערף ב' שנים הכ"ל ש:לאמרה הנבואה זו יעלה לך תפסר הכ"ל) שהקיון צפ"ח גולדים (משוגש וז"ל צת"ח כחומר הגבור צת"ח גולדים) ולפי ההקש הזה והפירוש הזה תחזור הנבואה לישראל בשנת ארבעת אלפים תתקע"ז ליירה = 1216 כי אם תקח צ' פעמים אלפים ותפ"ח שנה ילא לך תפסר הכ"ל. ולרעת ר"ש אכן חזון נאמרה נבואה זו בשנת ל"ח ללאתם מחרץ מלרים וז"ל לפי"ז המספר ד"א תתקע"ב = 1212, ועמו תפסר גם צעל מאור עינים כנראה שם צפ"ח מ"ג, וגם נראה שיש שהיה לפניו העתקת ר"ש חזון הכ"ל צאמרו: עם שחזר גם הרמזים ז"ל לענין שזו הנבואה צאומתנו לא נחנני ומלכותו צאגרתו לחימן היות קבלת חזון שחנני החנינה האת מלךקיו בשנת ד' אלפים תתקע"ב ליירה, והנה חזנה ענינו לפסג על מלזניה דק ולחכריו עם מי החמת? ולפע"ד לחשוב שלדקו דברי המועדני שצנזוחת בלעם: נאמרה בשנת הארבעים ללאתם מחרץ מלרים, כי הוא תקרא מלא, והיונים אשר הלכנו מקדש

לישראל הנבואה שנת די אלפים ותתקעב לציורה ואין ספק (213)
 ששיבת הנבואה מהקדמת הנבואה (214) באטרו (יואל ג' א') ונבאו בניכם
 ובנותיכם (215) וזהו האמתי שבקעים שאטרוהו לנו ואטרו לנו שהוא אמתי אחר
 שהזהירונו ממנו תכלית האזהרה שלא לפרסמו כדי שלא ירע לבני אדם אחר
 זמנו וכבר הודעתנום אותו והשם ית' הוא היודע באמת. ואמנם אמרך שזה (216)
 העת הוא שאמר עליו ירמיהו הנביא (ירמיה ל' ז) עת צרה היא ליעקב
 וממנה יושע. אין הענין כן אבל הוא רומז אל מלחמת גוג בהכרח והמלחמה
 ההיא תהיה הגלות המשיח בומן. ואולם שער (217) גוראן וזולתם וכן הדומה
 להם הם ענינים חלושים מאד מאד מהם מיוחסים אל החז"ל ואינם להם
 ומהם משלים וחדות ואין להשיג לדבר בהם בענין הזה. אך מה (218)
 שזכרתו מענין האיש יתסאר לאמר שהוא משיח בעם תימן חיי לא נסלאתי
 מכני ולא מן הנמשכים אחריו לא עליו תמהתי בחיותו משנע בלי ספק
 ואין (219) נלות לחולה בחליו כשלא ידע סבתו (220). ואמנם הנמשכים
 אחריו לכבוד הענין שהם בו ולסכלותם בפעלת המשיח הנבואה חשבו זה.
 ואולם תמהתי באמרך ואתה בכני תודה וראית דברי הכתובים (221) ואולי זה
 דאמת הלא ירעת אחי שהמשיח נביא גדול מאד יותר גדול מכל הנביאים

זרע (ר"ל וזמן סגור על אבותינו שלא יבטלו לארץ) עד אשר עזרנו את כחל זרע
 שלשים ושמונה שנה וגו' וכמה אמת ומחלה עזרו מיליאת מלכים עד ששלחו המרגלים
 הרי בשנת הארבעים היתה צולח צלעם. וכן דעת צלע ק"ע ששנת הארבעים היתה
 מיתת מרים ומריבת קדש זו צפרק שלח עשה מלכים מקדש אל מלך אדום וגו' עשו
 עם ישראל ג' חדשים ואחר כשני לחצות יונס לשי העצרים, משם נסעו ויחנו בגחל
 זרע משם נסעו ויחנו ומעבר לריון וגו' הם נכחונו עם קיחן מלך האמרי והדר עם עוג
 מלך הבשן ואחר נסעו משם ויחנו בערבות מואב ומעבר לירדן ירחו והדר כתיב וירח
 צלק בן גמור את כל אשר עשה ישראל לאמרי ושלח מלכים אל צלעם לקבל את
 ישראל ומחמד צעטו ועד ששה בחדר פירש עשה רביו ע"ה את כל החורה וזו' אדר
 מת הרי כלו מיליאת מלכים עד מיתת משה ארבעים שנה והוא בשנת ג"ח תשי"ח
 ודלג כהרצ"ה י"ל שאמר צלעם ס' קבלחו ששה רביו נפטר ציוס שנת צעת המצחה
 זו בחדר בשנת ג' תשי"ח! —

- 213) צדפס: ואין ספק שהצרת הנבואה היא הקדמת משיח.
 214) הערה. גם משלשלת הקבלה דף 36 דפוס זאלקוואל נראה מה שהביא שם
 מחומר זו מהרמזים מחלבתו לחיזון שהיה לפניו הצחקת ר"ש לזן חזון כי הוא מציא
 שם חלה צמלה כמסכתו, עיין שם.
 אחר שהוהרנו עליו ומכוננו תכלית המניעה בגלותו שלא יהיה צעיו הפס צדוק וכבר
 הודעתך לחזו וצדוק היודע.
 216) שם כחוצ לטעה זאת היא שעליה אמר ירמיהו וכו' ובכן יותר מוחרור.
 217) צדפס הנוסחא: אזל החזו של שעינרן וכו' איני יודע פתרונו?
 218) "זכרת"
 219) שם ואין על החולה השמה ופגע אם לא יקצו הוא מוליך.
 220) שם וכן איני תמה מן המחמיינים זו מקלר רוחם ושליחם יודעים מקום
 הקטש ומעלתו הגדולה שעלה בדעתם זה.
 221) המלות: "ואולי זה האמת" אינם נמצאים בצדפס.

אחר מרע"ה (222). והלא תדע שהמתסאר בנבואה, כשיזכר במענתו חייב מיתה בעבור שהוא מתסאר במדרגה הזאת העצומה כמו שיהרג מתנבא בשם ע"ז והוא אמרו ית' (דברים י"ח כ') אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי וגו' (223) ואי זה ראייה יהיה מורה על כונו ממענתו שהוא משיח ומה נסלא אמריך בו שהוא נודע ביראת חסא ושאתו קצת חכמה, האם באלה המדות יהיה משיח ה' (224) ואשר הביאך אל כל זה באשר לא השגת למעלת המשיח מה היא ואיך יעמוד ואנה יהיה ומה היא המיוחדת שבאותותינו והנכבדת שבהן אחר מרע"ה וייהדו השם בדברים לא ייחד מרע"ה מתאר בו והריחו ביראת ה' וגו', ואמר והיה צדק אזור מתניו (ישעיהו י"א ג') וקראו בישיבה שמות 225 והוא אמרו כי ילד יולד לנו (שם מ' ה') (226) ולא סר מאריך בתארו עד שאמר לו ית' בני אתה אני היום ילדתיך להודיענו מעלת מקומו שהוא על כל מעלת מקום כל בני אדם, (227) ואנחנו נתנת בכל נביא שיהיה בתכלית החכמה ואז ינבאהו השם, כי העקר בדינו אין נבואה שורה אלא על חכם גבור ועשיר וכארו שענין גבור כובש את יצרו, ועשיר עשיר בדעתו, ואולי כשיתסאר אדם שאינו חכם גדול שהוא נביא לא נאמינהו כ"ש כשיתסאר אחד מעמי הארץ שהוא משיח. (228) כי ראית היות עם הארץ מה שספרת עליו שהוא צוה בני אדם שיעשו צדקה ככל ממונם ולא שמעו ממנו הם עשו כהוגן והוא חוטא שהוא מדת הדת כי אין ראוי בתורתנו שיתן אדם כל ממונו לצדקה אבל קצתו אמר ית' ואם החכם יחרים איש לה' וגו'. אמרו בעלי סידוש מבל אשר לו ולא כל אשר לו, ואמרו כל הרוצה לבזבו הוא בחומש. אמרו המבזבו אל יבזבו יותר מחמש ואין ספק שהשכל שהביאו שיתסאר שהוא משיח הביאנו שיעזוב בני אדם לצאת מכל ממונם, ולתתו לעניים וישוּבו הם עניים והעניים עשירים ויחויבו לפי מצותו להשיב להם ממונם ויהיה הממון בין העניים ובין

222) כנדפס: ועוד האריך יודע עמי שאומר על עצמו שהיא נביא שחס נחלחל כביחלו מוכחשת הוא חייב מיתה, לפי שקמך לעצמו המעלה הגדולה הזאת וכ'.

223) עם ולוזה רחיה גדולה על תימותו מ. חס אלא שיקמוך עצמו בשם משיח.

224) עם אלז חייבך לומר כל זה מצי' שלא השגחת למעלת המשיח מה היא ואיך תהיה עמידתו וצדקתו מקום יהיה ולוזה אות תהיה מיוחדת לו, אלז מעלתו תהיה יותר מעולה ממעלת הנביאים ויותר כבדת וזאת מרע"ה ויחד אותו הצורא יתצרך בדברים שלא יחד משה רבינו ע"ה ש:אמר צו יסדימו וכ'.

225) עם צ"ח וקרה לו הקצ"ה עם שמות צלמו כי ילד יולד לנו צן נתן לנו ותיי המורה על שכונו וקרה שמו פלא, יועץ אל, גבור, אבי עד, שר שלום (כוונתו אבי עד ושר שלום הם רק צ' שמות) וזה שקראו אל ע"ד הספלה להודיע שבדלותו מעולה ממעלת כל אדם.

226) המאמר: ולא סר מאריך בתארו עד שאמר לו ית' בני אתה אני היום ילדתיך

ספר כנדפס.

227) עם ואחר מן החלום עם אללנו יודעים לכל נביא שיהיה בתכלית

המעב וזו יבוא אותו הקצ"ה.

228) עם צ"ח: ולחם הרחיק שהוא עם הארץ שזה נסור אדם כל ממונו

העשירים חוזר חלילה וחוז תכלית השמות. ואולם איך יעמוד המשיח ואנה יעמוד הוא יעמוד בארץ ישראל ובה יתחיל להגלות כאמרו ית' (מלאכי ג' א') וסתאם יבא אל היכלו. ואולם איכות עמידתו הוא שלא יודע כלל קודם עמדו בעוד שאינו משיח עד שיאמר עליו שהוא בן פלוני ומן משפחה פלונית, אבל יעמד איש לא יודע קודם הגלות וכאזנות ובמסופתים אשר יראו על ידו יהיה ראיה על אמתת מענתו ואמתת יחסו. אמר השם ית' מתאר עניניו צמח שמו ומתחתיו יצמח ואמר ישעיה גם כן מתאר הגלותו מבלתי-שיודע לא אב ולא אם ולא משפחה ולא יחס ולא קרובים (ישעיה נג, ב') ויעל כיוצא לשניו, ואחר הגלותו בארץ ישראל יקבצו ישראל לירושלים וישא-ערי ישראל תתפשט ימה וקדמה עד שיגיע אליכם לתימן ולאשר אחרים בהודו. כאמרו ית' על ידי ישעיה (ישע' י"ח ב') השולח בים צירים ונר, ואולם רב מעלותיו אשר תארוהו בהן כל הנביאים משה תחלה עד מלאכי אתה יכול ללקטם מכל הארבעה ועשרים (229) ואמנם המיוחדות שבהן כשיראה יבהיל השם כל מלכי הארץ משמעו ותספד מלכותם וימנעו מעמוד כנגדו לא בחרב ולא במרד ר"ל שהם לא ידברו בו ולא יזכירוהו אבל יבהיל מהאותות והנסלאות שיראו על ידו וידמי' אמר ישעיה מתאר הכנע כל מלכים לשניו (שם נ"ב ס"ו) עליו יקטפו מלכים סיהם ושהוא ימית כל מי שירצה להמיתו ולא ינצל ולא ימלט מידו (שם י"א ד') והכה ארץ בשבט סיו ונר, ואולם הסתלק המלחמות והחרב כמורה הארץ ועד מערכו לא יהיה זה בתחלת הגלותו אבל אחר מלחמות נוג כמו שבאר יחזקאל, ואינו רואה שזה נראה אליכם שיש בו מזה דבר. אתם יודעים (230) שאותו האיש שיע עם רב מה שיחשבו מאמיניו שעשה מהחיות ממים כמו שיחשבו ומן הנסלאות ההן אשר ישקרו בהן עד שאלו נודה אותם על צד הצעת המענה לא היו נצלים עמנו כמעולם שהוא המשיח כי נראה להם מהכתוב אלף סימנין או קרוב להם שלא היה בו ואפילו לפי מעותם. היתסאר בזאת המדרגה רק מי שישים עצמו שחוק, סוף דבר ישזה האיש [נא מרו] לוי אמר זה בודק

וסיח'נדנו לנביים וכל השומעים לו הם נפשים והוא חוטא שבטח הפך התורה הואיל ואין לתורתנו לעשות דקום מכל ממונו אלא תקלתו שכן כתוב אך כל המרס אשר יחיוס איש לה' מכל אשר לו ואמרו תצדני המועות מכל אשר לו ולא כל אשר לו ושמו נלדזה נדר ונצל והוא החוטא אמרו המצוה אל יצונו יותר מחוטא.

(229) עם כתוב רק זה: אבל המדה המיוחדת לו היא צעפה שיגלה יצתו כל מלכי ארץ משמעו ויצתו מן החופמים שיכלו על ידו ויחמינו צבולתו ויכבדותו בכבוד גדול שכן אמר ישעיה צעף שקטר שימענו האלבים לו אמרו: עליו יקטפו מלכים פיהם כי אשר לא קטר להם ראו ואשר לא שמענו החוננו ואמר שימית כל מי שיגלה להמיתו צדצרו ולא יוכל להמלט ולהנצל ממנו שכן אמר והכה ארץ צעצע סיו ונר, (230) צדקס: ואינו רואה שזה שצמד צאלכס יש בו מכל אליו ולחס ידעת שזה הצדוי (כדון כל . . . ומחמת הצעזעזי לא קראו צעמו וללא כדנהסה דעס שאמר צקטר דומן על הקול שצמד בימיו כצבול ציעעפה ציזיה) עם כל הגדולות שקמבו צ

ובזויה היה מתחייב אצלי מיתה ולכן הקרוב אצלי אבל הוא האמת שהוא נשתגע ונספד דמיונו ואני איני צעכם עליו עצה טובה ולו שתכפתוהו זמן עד שיתפרסם אצל הגוים כלם שנפסד שכלו ותפרסמו זה אצל בני אדם ואחרי כן תתירוהו ובוה תצילו אותו תחלה (231) כי כשישמעו דבריו אחר זה הענין ישחקו עליו ויחזיקו אותו כמשתגע כאשר הוא ותצילו עצמכם מרעת הגוים, ואם תניחו הענין עד שיתפרסם לגוים תמיתוהו ואולי יבא רגז (232). ואתם אחינו שהשם ירמנו ברוב עונינו עם זאת האומה ר"ל אומת ישמעאל המדכה לצעירנו ולהוציא דמים מדתם להרע לנו ולמאוס אותנו כמו שיעדנו השם ואויבינו סלילים ולא עמד כלל על ישראל אוסח מן העוה לישראל מפנה ולא מי שהפליג להשפילנו ולהפחיתנו כמותם עד שדוד מלך ישראל כשהראה לו ברוח הקדש על הרעות אשר יעברו על ישראל ולא צעק ולא בקש תשועה כי אם על לשון ממלכת אומת ישמעאל אמר אויה לי כי גרתי משך שבנתי עם אהלי קדר (תהלים ק"ך ה') (233) והשתכלו איך יחד קדר מתוך בני ישמעאל כי המשגע הוא אמנם מבני קדר כמו שנודע מיהוסו (234) ועוד דניאל לא ספר כניעתנו ופחיתותנו רק עם מלכות ישמעאל מהרה יכנע אמן. והוא אמרו עליו ויפל ארצה מן הצבא ומן השמים וירמסם. ואנחנו עם יהויתנו סובלים מהכנעם ושקרותרם ופחזותרם מה שאין ביכולת האדם לסבול ושכנו כמו שאמר הנביא ואני כחרש לא אשמע וגו' (שם ל"ח י"ד) וכמו שהוכיחנו החז"ל שננסבול שקרי הישמעאלים וכזבם

שעשה מתחייב המתיים כמו שעלה צדעתו ומן המופתים ההם שהם מזהישים צהם ועדיין כששלים עמכם כל דעריהם על דרך הוראות העוננה לא יחלטו עענו צעענתם שזוענים שהם המתיים שאנחנו נראה להם ככתובים אלף אותות או קרוב שלף היה ואפילו על דרך עינחם. הולחו למעלה זאת חלף כל הכולה לעשות עמו שחוק וליאנות. וסוף דבר זה האיש חלו היה אומר מה שהוא אומר זדון וצקלות היה מחוייב חללי מיתה חבל מה שהוא קרוב לדעתי והוא האמת שהוא השתטה ונפסד ליורו וכי'.

(231) שם שלפי כשישמעו הגוים עליו שטען על עלמו שהוא משיח אחר שעשיחם צו המעשה החי יהיו חלעביים צו כמו שדניס לאיש משגע ומשתטה כמותו וחלילו נפשכם הרעתם של גוים ואם תחרשנו צדצר זה עד שיתפרסם לגוים תמיתו אותה ח"י שלא יקצב עליכם רגז.

(232) שם צ"ח ואחס אחינו ידוע לכם שהקצ"ה הפילו צומחיות ענותינו צחוק אומה זו שהיא אומת ערביים שרעתם חזקה עלינו והם מתחכמים להרע ולמאוס אותנו כמו בגזר עלינו יתבדך ואויבינו פלילים. ושלף תעמוד על ישראל אומה יותר אויבת ממנה ולא אומה שהרעה צחכלית הרעה לדלדל אותנו ולהקטין אותנו ולמאוס אותנו כמוהם.

(233) שם ורלו ח"ך זכר קדר משחר בני ישמעאל לפי שהמשגע הוא חזני קדר כמו שהוא מעורקם מיהוסו.

(234) הערה. לא צחנס התמורר הרצ ז"ל על אומות ערביים כי נודעו השמות ומזוקות גדולות שצחו על היהודים בכל ארץ צרברייא וצחללות המזרח וצכלל על כל אפריקי המזכית ע"י איש צליעל צן חומדר ואחריו ע"י Abdalmumen שהכריחו כל היהודים להמיר דתם או לעבור צחרצ אשר הרצה מהם שעמדו על קיושת השם כהרגז.

ושנשמע ונדרם 235) ושמו הערתם על זה משמות בניו ומשמע ודומה ומשא. שמע סכול דום, וכבר הרגלנו עצמינו גדולים וקטנים לסכול הכנתם כמו שצוה ישעיה ואמר (ישעיה נ' ו') בוי נתתי למכים ולחיי למורשים, 236) ועם זה מחזק רעתם והתפרצם ככל עת, וכל אשר נסכול מהם כרי לעמוד עמהם בשלום ולא יעוררו עלינו מלחמה וחרב כמו שאמר דוד אני שלום וכי אדבר המה למלחמה (תהלים קי"ד ו') וכיש כשנעורר כח ונתפאר להם במלכות בשמות וכזב אז נמסור עצמינו למות. וכמה שצריך שתדעוהו כי בתחלת 237) תורת ישמעאל עמד איש אחד בעבר הנהר ואמר שהוא משיח ויצא בעשרת אלפים מישראל והיה מופתו שלן מצדע והשכים בריא ולא נשלם דברו ושבו ונשארו ישראל בארץ 238) אספראן בגלות גדולה וארעו להם רעות בעבורו, 239) וכן עמד איש במערב בפאים היום מיד שנה ואמר שהוא מכשר שהמשיח יבא בשנה ההיא לא נאמן דברו, ועברו על ישראל בעבורו רעות, 240) ספר לי מי שראה כלן, וקודם זה 241) כעשר שנים עמד אחד באנגלוס במדינת קרטובה והתפאר לימר שהוא משיח וכמעט שלא היתה הריגה על שונאי ישראל בעבורו, ולסניו במו 242) שנה עמד אחד

ולא בלדז בארצות ה"ל היו אלו הנזרות אלא גם כהפעם שתי ערים אחרים באספמיא דרומית והוא כאשר לכד Abdulumen ה"ל העיר עליזה קרטובה ועמה כל מדינת אדלנוס והנזיר כרוז כל מי שלא יבוא לרתו ימות חרב צדו כל היהודים אשר נגע ה' בלבם והולך גם הרב ז"ל לעזוב עם אציו ר' מיוון ארץ מולדתו והלך בעלזולא מבוי אל בוי וממלכה אל עם אחר עד אשר מלא מנוח לכך רגלו בקיאריו ישנה שנת 1166.

שנת 235) בדרם: וקמו זה לפקוק שכחזו בשם בניו ומשמע ודומה ומשא: שמע דום ועל.

236) שם ועם כל זה לא נוכל להכל מרז רעתם ומחזותם בכל זמן, וכל זמן שאנו רודפים שלום הם רודפים אחרינו בחרום ובמלחמה כמו שאמר דוד המלך ע"ה אני שלום וכי לדבר המה למלחמה כל סכן אם כעורר עלינו ונקרא במלכות גדברים בעלים ושקר הלא נסכן בנפשותינו וכזה לידי מיתה —

237) בדרם: כי בתחלת מלכות ישמעאל עמד איש בצבר הנהר ואמר שהוא משיח וכו' והוא משיח השקר אזו ישי עובדיה אשר עמד צמרם והביא את אציו בסקנה גדולה וברם שילאו מרזו מלוקות מכלל הדת כעשרת אלפים מישראל. עיין בהקדמתנו) ונפלאה על הכס ד"ר גראטץ מדוע הוא אומר בסקרו קורות היהודים כרך VI 47 „In der Mitte der islamitischen Zeit ist ein falscher Messias in Isfahan (Abu - Isa Ebadia) aufgetreten“ 333 והלא כאן בתחלת מלכות ישמעאל עמד איש וכו'.

238) שם „בערי אספיהן“.

239) שם, וכן עמד איש אחד בנערג במדינת פל'ס היום מ"ה סנה' (והוא היה בשנת 1127).

240) שם והודיענו הדבר הזה מי שהיה מצוי בכל.

241) שנת 1117.

242) שנת 1087 ולא נודע מקברים אחרים ב' משיחים האלה, ולזוי קבל הכר זאת מפי מנידי אחת, ומה שלא זכר הרב את דוד אצרו שהוא עמד י"ב ערים

בצרפת והתנשא שהוא משיח ועשה אותות לסי מה שנאמר והרגוהו הצרפתים והרגו עמו קהל גדול מישראל, 243) ואלו הם הרברים אשר רבר, קודם יעוד הנביאים בהם והודיעונו כמה שספרתי לכם אשר בקרוב ביאת המשיח האמתי

1160 קודם שכתב אגרתו לתימן? ואפשר לא שזע הרב דבר וזמנו, כי יוכל להיות סוף הביעה עוד השמועה מאלריו למלרים צעת שכתב הרב אגרתו לתימן, ולזוה קופו סיה של הצער הכל עממד צארץ תימן יספר לנו הרב צמכתו שכתב, לחכמי קהל פיר מרטיילא בשנת 1194 ו"ל: ועל עסקי המשיח אשר וברתם שהגינו לכס דברים ממני לא היה כך המעשה כזו ששנעמם ולא צמרת סיה חלל צארץ תימן עמד איש אחד יש לדבר זה כ"צ שנה ואמר שהוא שלוחו של משיח וכו' — וכתבו אלי חסיו שבארץ תימן כתב גדול והודיעו לי משפטי ודרכו ומידושו שחדש להם צמפלות — ושלו לי ע"ז והכרהי מתוך דברי כתבם שאותו האיש העני חקר דעת אבל היה ירא שנים ואין בו חכמה כלל וכל מה שאומרים שכתב או נראה על ידו הכל שקר וכזב, וחזרת להם כמו שלשה קונטרסים צענין המלך המשיח וסימניו וסימני הזמן שיתראה בו והזהרתי אותם שיזהירו זה האיש שמה ואבד הוא ויאבד הקהלות. כללו של דבר לאחר שזה נתפס וצמרו ממנו כל הנלוים אליו, ויאמר לו מלך אחד ממלכי הערבים אשר שפתו מה זאת עשית? אמר לו לדוני מלך אותה חני יאמר כי בדבר ה' עשיתי, אמר לו המלך מה המופת שלך? ענה ואמר לו לדוני המלך חתוך ראשי ואח"כ חני אחיה ואקום ואהיה בכרשונה. אמר לו המלך, אין לך מופת גדול וזה! ואם הוא כך חני וכל העולם נאמן צודאי שבדיך כלם אחתיים וצוצים ונכוחים, ושקר נחלו אצותינו, הצל ואין צם מועיל. מיד גזר המלך וזוה ואמר קחו לי הרב וביאו מהרב לפני המלך וזוה וחתבו את ראשו וזהב לזוה הפני. חסא מיתתו כפרה עליו ועל כל ישראל וכעשו היהודים צרוז וקומות מונון גדול, ועד עתה יש שם חסרי דעת אומרים עתה יהיה ויעמוד מקדשו. (עיין אגרות הרמז"ם אגרת ג'). ובאן טעה צבל שצט יהודה צאמרו צוקו ספורו מדוד אלריו: והרמ"ם כתב כי השולחין של לו (לדוד) אם הוא משיח ואמר הן, ואמר לו המלך ומה האות? והציב שיכרתו ראשו וישבו ויחיה, אז לוח המלך וכרתו ראשו וזות וכו'. וכן טעה צבל עמק הצבא צאמרו: „וגם על האיש הוא (אלריו) כתב הרמז"ם ז"ל צאגרתו הידועה לכל. ואולי לא שמע הרב ז"ל הענינים האלה כאשר ערלו צאמרו. והנה הוא מחלפים האיש דוד אלריו שעמד צפרם עם אותו האיש שעמד צערב ציני הרמז"ם, ולא קצינו כי זה לחוד וזה לחוד. והנה לא נדע צצירור כמה שנים היו קהלות תימן צעמרא זו? רק זאת נדע כי צצנת 1189 למדו חכמי תימן צפרהקיא את העם צתורה וצאמונה, כנראה מהרמז"ם צוקו הקדמנו למאמר חתיית המתיס. וצלי ספק לא ארכו ימי הגלות כל כך, כי לא נח ולא שקני האיש הקדוש הזה צהגינו לבדולתו להמליץ צעדיסם צפחות וצמושלי ארץ להרים עול גלות מעל אוריהם, ולגולל אצן מעצמה מעל לצוחם, כנראה מהכתב הגדול שכתב הרמז"ן ז"ל אל רבני צרפת על אודות ס' המורה (אגרת הרמז"ם) צאמרו שם: „והנני מעיד עלי לפני רצותי שמים וארץ, כי שמענו ממגדי אותם שצבל ארלות מלכות תימן קהלות רצות עוקקים צתורה וצמלות לשמן, והיו מוכירים שם הרב צכל קדיש וקדיש צחייכון וציומיכון וצחיי דרצנא משה צן מיימון, אשר האיר עיניהם צתורה והעמידן צקרן אורה, לצעל מהן צמרות קשות וכוצד המס, כי היו כעיי חולות מרחב, ומעליהם עול מלכות הרים, ויחלו מעט ומעט מלך ורעים. הנה ראינו איך היו מהצנין אותו צנפס חפלה ואיך הודו לו על כל כיוצותיו שפעל וחקן לנעמס! —

(243) צנרפס צנ"ח. וצחוספה קלת: ואלה הדברים שקדמת הצנחחס ע"י הנביאים שהודיעונו כמו שאמרתי לכם שבקרוב לימות המשיח האמת ירבו הטוענים

ירבו המתנשאים והמכניסים ספק בלבות בני אדם. 244) וכאשר הודיע שלמה ע"ה ברוח הקדש שזאת האיסה בהשקמה בגלות תשתדל לעורר בזולת עתה הראוי וימותו בעבור זה וישיגום צרות הזהיר ממנו והשביע עליו על צד המשל ואמר (שיר השירים ב' ז') השבעתי אתכם בנות ירושלים. ואתם אחינו ואוהבינו שמרו 245) השבעתינו ולא תעירו את האהבה עד שתחפץ וכורא עולם במדת רחמים יזכור אותנו ואתכם במדת רחמים לקבץ נחלתו וחבלו. לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו. ויוציאנו מגיא הצלמות אשר הושיבנו בו ויסיר מחשך עינינו ומאפל לבנו ויקיים בימינו ובימיכם מקרא שכתוב העם ההולכים בחשך ראו אור גדול וגו' ויחשיך באפו ועברתו על כל הקמים עלינו. ויאיר מחשבינו כאשר הבטיחנו כי הגה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יורח ה' וגו'. ושלוש עליך יקרנו וירידנו בעל החכמות אוסף התבונות. ועל כל התלמידים אחינו ועל כל עם הארץ שלום כאור זורח. ורוב שלום עד כלי ירח. אמן אמן נצח סלה. 246) ואשר אפיסרו ממך שתשלח האגרת הזאת אל כל קהלה וקהלה במדינות וערי הפרוזות לחזק אמונתם ולהחזיק רגליהם ותקראה על הצבור 247) ויחידים בעבור שתהיה ממצדקי הרבים. אחר שתשמור תכלית השמור מרשע 248) שלא ינלה לאומות העולם ויארע מזה מה שישמרנו השם ממנו וכבר כתבתיה ואני ירא מזה הרבה. אבל ראיתי שכצדקת רבים ראוי לסמן בעבורה בסכנה 249) ועוד שאני שלחתיה לכיוצא כך וסוד יי ליראיו. וכבר ערכו לנו העומדים במקום הנביאים ואמרו שלוחי מצוה אינן נזוקין. ואין מצוה גדולה מזו ושלום על ישראל. —

זאת האגרת כתבה רבנו משה בן הרב הדיין ר' מימון וצ"ל כלשון קדר והעתיק אותה ר' שמואל בן תבון אל לשון הקדש יהי אלהיו עמו ויעל. בריך רחמנא דסייען. מריש ועד כען.

תם תם

והחוששים שכל אחד מהם מטיח ולא תעמד טענתם ולא תחלמם. ויאבדו הם ויאבדו עמם רבים.

244) עם ולפי עידע שלמה ע"ה ברוח הקדש שהאומה הזאת בדרך זמן נלוותה חפלה להסתובע בלא עתה הראוי ויאבדו צעזיל זה ויצוה עליהם לרות והסיר מלפניהם זה והצניע האומה ע"ד עשל.

245) עם קבלו עליכם טבועתו.

246) עם ולאלה צנקה ממך שתשלח העתקה האגרת הזאת.

247) צדקס: ועל היהודים והוא צננות ול"ל, 'ויחידים'.

248) עם ולא ינלה הדבר לאומות השטמנעללים. והוא יותר כבון.

249) עם ושאף בכל זה שגנתי אותו לכס קוד ה' אל יחלו וכבר הבטיחונו

הסחמים שקבלו מן הנביאים ואלו שגויה מלוה אינן נזוקין.

ברוך רחמנא דסייען מריש ועד כען.

השמיטה מן ההערות בדבר המשיח.

* אמר דוד האלוב לא אוכל לעצור במלין להעיר כאן בקיצור מוסלג מענין ביאת המשיח איך נתהווה ונשתלשלה לאם לאם האמונה זו בישראל והועמדה אח"כ לעיקר בדתנו וגם מענין חשבון הקצים שנשתלשל מאמונה זו והיה לאות ומופת וליתר נאמן תקועה בכל לבות ישראל דור ודור.

הראשונים אשר דברו מביאת המשיח הם נביאינו הקדושים כנודע. ועיקר למודם הוא שיעמוד בעתיד איש אחד מזרע דוד ויקבץ מארבע כנסות הארץ פזוירנו וישים קץ לצרותינו ונבוא כרנה אל אחוזת אבותינו לשכון שם בכבוד באין סחריד; וכל נבואותיהם יביעו מענין הוה במליצות רמות ונשנכות אשר ספריהם מלאים על כל גדותם מנהן, אכן לא דברו אלא על כללות הגאולה, לא על פרטיה, לא הודיעונו איך וכמה יהיה הדבר הגדול הזה, גם העלימו ממנו מתי יהיה קץ הפלאות הזה, ורק העירו אותנו שאם נהיה בצוק העתים וישתרגו עול גלות וצרות על צוארנו שנאמין ונחכה שהיית יקים בנו דברי הטוב וישוב לרחם על שארית פלטתנו. זהו תמצית נביאותיו, אסם מתי יהיו מוכשרים לקבלת סתנה זו, ובאיזה אופן יהיה מצב מין האנושי בכלל בימות המשיח יצוין על הרוב מכל הנביאים ישעיה הנביא באמרו: לא ישא נוי אל גוי חרב וגוי וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירכץ וגוי ומלאה הארץ דעה כמים לים מכסים, ובנבואה זו מצוין כללות כל האישים בעולם, שיחיו באהבה ובאחזה, אין ריב וזרחור, אין שנאה ותחרות, ורק השלום יקבעם לאנודה אחת, ואשר יצנוף העמרה על ראשם הוא שיתרכו בשפע רב הידיעות והחכמות בין בני אדם בכל קצוי העולם, ובגלל הידיעות הרמות האלה תהיה רק אמונה אחת על הארץ, ורק רועה אחד ירעה עדר אחד ויקויים המקרא: כיום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, וכל הנבואות האלה נאמרו כלי ספק לעתות רחוקות כלי להגביל לנו זמן לביאת נואלנו.

ואמנם הראשון אשר החל להגביל לנו קצת עת הקץ הוא דניאל איש חמודות או לדעת המבקרים בזמננו איש פלאי אשר חיבר ספר דניאל ר"ל מפרשה זו עד לסופו בימי אנטיוכוס הגדול או קצת זמן לפני מיתת בנו אנטיוכוס הרשע בשנת 164 קודם מספרם, והוא עשה זאת כראותו שעמו נאנח תחת השעבוד ומצוקות גדולות של הרשע הגיל, ומחמת זה התחילו להתאיש מנחמות ומיעודים של הנביאים, וכדי לאמץ ולחזק ולוזה אותם שלא ימוטו מהאמונה זו, העמיד להם ג' זמנים שונים שלכסוף זמן אחד מהם יהיה קץ האמתי, ובכוונה לא קצב זמן מעותד בהחלט גמור, ואדרכא כי בחשבונו הוסיף לכסות יותר בצעיף מעבה את סוד הקץ, והוא מסבב עם קצים שלו מבוכה וערכוביא גדולה בחשבונות הז"ל הכאים אחריו בעתים שונות, בראותם שלא נתקיימו כל נבואותיו, כמה שהיה אחריו חורבן בית שני וגלו בני ישראל לארבע סנות עולם, וכאו עליהם שמדות וצרות גדולות אשר לא תסופרנה וידל ישראל עד מאד. וחיצו המשפט כי מה שניבא דניאל בספרו הוא ניבא על גאולה עתידה והתחילו לחשוב הקצים עפ"י חשבונם כל אחד

לפי דעתו זה אימר ככה וזה אומר ככה וקלקלו בהשכונם, זולת זה אשר הביאו בפרטי הגאולה פלאים זרים וחלומות רבים לשמצה בקמינו, הביאו עוד אחיהם בצרות גדולות ובקנסות עצומות, במה שמכשרים ביאת הגואל ולא באכיעורם, כאשר נדבר עוד ממנו למטה.

ומזמן דניאל עד סוף ימי זוגות הראשונות אשר היו עד סוף מלכות הורדוס היתה בנויה האמונה מביאת המשיח על העמוד הזה, בהסמכו על הנבואה שאמר האחרון שכנביאים, הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם. אמרו שיקים ה' בעתיד מלכות צדק בלא כלי קרב, לא בחיל ולא בכה, וקודם המלכות הזאת ישלח את נביאו אליה להשיב לב אבות על בנים וכו'; והאמונה הזאת נתפשטה בישראל יותר ויותר, ואולם האמונה ממלכות המשיח ותחית המתים ועולם הבא עודנה לא היתה בימי האמוראים, ואם גם מצינו מתחית המתים קצת רמיזה ביחוקאל מעצמות יבשות ובדניאל מספיק ורבים מישיני עפר יקיצו וגו'.

ולאחר מיתת אותו האיש אשר הטעו משולחיו ותלמידיו בספרים שלחם את העם באמרם שהוא המשיח המצויין שנבאו הנביאים, ושהוא בא מזרע דוד, ושהוא נשלח מאלהים לתת תורה חדשה, ושמיתתו תכפר כל עונות האדם שבעולם וכדומה ומשכו באמצעות למורים כאלה לבות המון העם תחת דגלם, וכישראו הרבנים שדבריהם הכו גם שרש בלכות בני ישראל כי באמת גם רבים מהם קבלו אמונתם (ונקראו בפי חז"ל מינים) ויראו סן תתשיט אמונתו זו יותר בקרב ישראל, אז החלו ללמד את העם מביאת המשיח האצתי ומתואריו ומיחוסו ואמרו שאותו האיש משיח שקר היה, יען שהאותות שמתוארים בו הנביאים לא היו בו לא מיניה ולא מקצתו, ושהמשיח האמתי שמצויין מהנביאים בא יבוא ולא יאחר אלא שהעת איננה מוכשרת לכך עד שיעשו תשובה בל ישראל ויהיו כלו זכאי.

אכן לאחר שנחרבה ביתר ובאו עליהם צרות גדולות ומכובות רבות ומעמדם היה בדיוטא התחוננה והחלו להתיאש מתקותם, אזי קמו התנאים וביותר האמוראים אחריהם והתחילו לחשוב הקצים ולשים גבול לגלותנו, ידוע מאמרם ז"ל בפרק חלק דרבתינו היו דורשים ערן וערנין וסלג ערן על אופן הזה: ערן בעדן הגלות של מצרים היינו ת' כ' ערנין היינו ת'ת' וסלג ערן היינו ר' סך הכל אלף ות' (ויהיה אפשר לפי חשבונם הקץ בשנת תש"י לאלף החמישי = 950 למספרם, כי כשכתב דניאל מסרו היה בשנת 450 קודם מספרם כדעת חכמי זמננו, ואם תקח מספר הגיל ממספר 1100 ישארו לך 950) ור' עקיבא היה דורש עוד אחת מעם הוא וכו' בנבואת חגי לימות המשיח ולאחר חרבן, ובלי ספק דורש זה בזמן שעמד בר כוכבא נגד הרומיים שהיה שעתא היא עת הקץ, ורבי שמלאי היה דורש האכלתם לחם דמעה ותשקמו כדמעות שלישי (תהלים ס' ו') שלשה ר"ל שלשה ידות

כשהיו בנלות מצרים הדיינו ג' ת' = 1200 ושלשה שהיו בנלות ככל ע' הדיינו ר' סך הכל אלף ות' = 1410 והוא יהיה אפשר לפי חשבונו בשנת 380 למספרם כי דוד המלך כתב ספרו בשנת 1030 קודם מספרם ואם תקח המספר הנ"ל ממספר 1410 ישארו לך 380. ולפי דעת חכמי זמננו נכתב המזמור הזה בשנת 785 קודם מספרם ויהיה זמן הנאולה בשנת 625. וכן פי' דע"ו: אמר ר' חנינא אחר ארבע מאות שנה לאחר הבית אם יאמר לך אדם קח שדה וכו' ואפשר שיפורשו דברי כלם או קצתם כההיא דא"ל אליהו לרב יהודה (סנהדרין פרק חלק) לא בציר עלמא מפי'ה יוכלות ויכול האחרון בן דוד בא וכו' דמסיק רב אשי עד הכא לא תסתכי ליה מכאן ואילך סכי ליה ונראה לפי שהיו בזמנם בשנת תשפ"א לשטרות או ד"א ר"ל = 470 או ר"ל ד' ליצירה = 474 למספרם מצוק גדול והריגה בישראל כפרס. ונהרגו אז גם אמימר בן מר ינוקא חברו של רב אשי ור' משרשיא ור' הונא מארי ריש נלותא (הערה) ובטעות שם בעל שבט יהודה הריגה הזאת על שנת ד"א וארבע והראב"ד בקבלתו על שנת ד"א קל"ד ואחריו גם ר' יוסף הכהן כספרו עמק הכנא הניעו לזה לחשוב הקץ והגבילהו לשנת 491. — ור' חנן בר תחלימא שמצא אדם אחד וכידו מגלה אחת כתובה אשורי ובלשון הקודש שמצא בין גנוי רומי אמר שכתוב בה לאחד: ששנת ד' אלפים ורצ"א (531) לבריאת העולם. עולם יתום. וכן מתאר זמן המשיח ר' אליעזר הגדול (ר' אליעזר בן הורקנוס) סומא פרק מ' באותות האלה: בעקבות משיחא חוצפא יסגא והמלכות תהפך למינות וכו' ר"ל עד שמלכות רומי תמשך אחר דת הנוצרי או יבוא המשיח במת. ואחר דעתו נמשכו ר' נחמיה ור' יצחק ורבא בראותם שנתפסמה דת הנוצרי בפועל תחת קונשטאנטין בכל מלכות רומי. ורבא מביא רמז לענין זו מספוק (ויקרא י"ג, י"ג) כלו הפך לבן מהור הוא כלומר במה שעתה כל מלכות רומי נהפכה לדת הנוצרי (כאלו כתוב הפך ל-בן) מהור הוא זו היא אות אכת שיבוא וודאי המשיח מהר.

ואולם כנגד מחשבי הקצים האלו התקוממו איזה תנאים ועל הרוב האמוראים באמנם אין לנו להשען על החשבונות האלה וכל הנאולה תלויה אלא בתשובה כדאמר ר' אליעזר אם ישראל עושין תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין, ולר' יהושע אפילו בלא תשובה נגאלין בעיב שאם לא יחזרו למוטב הקביה מעמיד להם מלך שגזרותיו קשות כהמן ומחזירן למוטב, אבל מתי תהיה העת הזאת לא נדע. וכן רב גזר אומר כי גם מעת דורו כלו כל הקצין ושארין הדבר תלוי אלא בתשובה. וקודם לרב אומר ר' נתן הבבלי משיבתו של רישב"ג אביו של רבי מקרא זה נוקב ויורד עד התהום כי עוד הזון למועד וגו' כוונתו מה תהום אין לו סוף כך אין אדם יכול לעמוד על סוף פסוק זה ואל תצפה לאותו קץ מה שהגבילו החכמים ור' עקיבא ואחרים כי אין בכחו של אדם לגלותו אלא חכה לו כי בא יבוא. וכן הא דלייט עלה ר' יוחנן, אמר תפח רוחן של מהשבי קצין המעכבין את הנאולה אלא חכה לו. ושם בס' חלק גם כמדרש תהלים מזמור מ' ר' שמואל סתני בשם

אגרת הימן

ר' יהודה אם יאמר לך אדם מתי יבא קץ הגאולה אל תאמן שנאמר כי יום נקם בלבי לבא לפוטא לא גלי פוטא למאן גלי. ור' זירא כד הוה משכח רבנן דעסקי במשיחא אמר במסותא מניינו לא תרחקון יתיה דתנינא שלשה באין בהיסח הדעת, אלו הן: משיח מציאה ועקרב. ובמכילתא דפרשת בשלח ופסחים פ"ו מקום שנהגו ובמדרש קהלת: שבעה דברים מכוסים מבני אדם יום המיתה וכו' ומלכות בית דוד מתי תחזור למקומה. הנה ראינו שכל החכמים האלה נזרו ואמרו שכל החשבונות מקצים שוא נתעה הפה ושלא יבמה האדם בהם אפילו בחשבונות שנאמרו בדניאל, כי נאמר לו בברור וכל הדברים האלה סתומים וחתומים עד יישר לפניו ית' להקים דבר עבדיו נביאי האמת והצדק כי אז לכל בני ישראל יהיה אור כרגע. ואם גם עמד ר' הלל ואמר כפרהסיא שאין להם משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיהו כלומר שכבר נתקיימו כל הבטחות מהנביאים בימיו, כבר הראה לו מעותו ר' יוסף בסומכדיתא והוכיחו כי שקר מליו ראילו חזקיהו הוא בבית ראשון ובזכריה קא מתנבי כבית שני גילי מאד הנה מלכך יבא לך כלומר שיבא מאליו בלי שום תנאי, ושרא ליה מריה כי הוא לא ידע מה דבר.

ואולם אם גם התקוממו רוב האמוראים הגיל בראיות נכחות נגד מחשבי הקצים עמדו בכזו אחריהם כמה אשלי רברבי ותלו כווינהם דעתם והתהילו להתוות לנו תו גאולה על מצחותנו ולא משכו ידם להנביל זמן הקץ ולהציב להם יד אשר לא כדת במקום הקדוש. הראשון הוא המחבר או בעל המסדר דפרקי ר' אליעזר אשר לדעת חכמי זמננו נכתב בזמן נאוני קדמאי והוא יגביל זמן הקץ לשנת ה' אלפים של"ה = 1575 כדאיתא בפרק כ"ח שם שימי ארבע המלכויות פרס יון אדום וישמעאל ימשכו יום אחד של הקב"ה פחות שתי ידות שעה, ומפרק ט"ח שם קא מוכח דאלף שנה הם לו י"ב שעות, ובכך יום שלם של כ"ד שעות הוא לו ית' אלפים, דל מניהו שני שלישי שעה שהם ג"ה שנים ו' חדשים כי ימים ותמנה אלף התקמ"ד שנים ה' חדשים " ימים מראשית מלכות פרס היינו ניב שנים אחר חרבן הראשון כדאיתא בסדר עולם שהם י"ח שנים קודם בנין הבית נמצא זמן מלכות ארבע המלכויות הנוכרות כלה י' אדר של"ה (יעוין מאור עינים פרק ט"ג) כוונתו שאם תחשוב מחרבן

3338	— — — — —	בית ראשון שהיה בשנת
1945	— — — — —	מספר שנים ד' מלכויות
52	— — — — —	ועוד ניב שנים מראשית מלכות פרס לאחר חרבן
<u>5335</u>	לך	יעלו
5335	— — — — —	או אם תקח ממספר
3338	— — — — —	המספר שהיה חרבן בית ראשון
<u>1997</u>	לך	ישארו
52	— — — — —	וגם דל מניהו ניב שנה מראשית מלכות פרס לאחר חרבן
<u>1945</u>	לך	הרי

5335	— — — — —	או אם תקח משנת
3828	— — — — —	מספר השנים שהי' חרבן בית שני
1507	לך	ישארו
420	— — — — —	ואם תצטרף ת'ך שנה שעמד בית שני
18	— — — — —	י"ח שנים קודם בית שני שהתחיל מלכות פרס
1945	לך	הרי

וכן נראה במדרש הנעלם שהובא בזוהר בפרשת תולדות שינביל זמן הקץ גם לשנת של'ה באמרו דבאלף שתיתאי יהא פורקנא, ותנן התם בנין בהמיק קודם לקבוץ גלויות וקבוץ גלויות קודם לתחית המתים דכתיב בונה ירושלים ה' ואח"כ נדחי ישראל יכנס, ואח"כ רופא לשכורי לב, ותנן נמי ארבעים שנה קודם קבוץ גלויות לתחית המתים וכו' באופן שהחכם הנזכר שפט משפט צדק כי בשנת של'ה יבנה הבית ובשנת שס"ח = 1608 יקובצו הגלויות ובשנת ת"ח = 1648 יחיו מתינו. ונראה שגם מקודם בעל מסדר הפסקיא אליעזר הגביל אחד מנאוני קדמאי עת הקץ לשנת 672 למספרם, כנראה מדברי המושל Abdulumen שאמר ליהודים השוכנים במאראקקא לאחר שכבש העיר הזאת בשנת 1146 דברים האלה: אתם מכהישים מחמד הנביא ותצפו שמישיחכם בא יבוא ויאשר ויקיים דתכם ויחזק אמונתכם על תלה, אכן הקץ מה שהגבילו אבותיכם שיבוא משיחכם במח חמשים שנה אחר עמידת מחמד (672) העת הזאת כבר הלכה וחלפה לה ועודנה לא בא וכו' והכריחם להמיר דתם כנודע.

ואחריו קם רבינו מעדיה גאון ז"ל והתחיל לחשוב הקצים אפ"י שהי' יודע שהתורה אסרה זה והוא עשה זאת לפי שהיו בני דורו בעלי סברות רבות נשחתות, מצד אחד נתבלבלה דעתם מהקראים שהוכיחו אותם בראיות נכוחות שתבעים היא מזויפת, ומצד אחר קמו הנוצרים והמחמדיים עליהם ורצו להפך תורתנו ולהרוס יסודות הדת שהוטבעו במעבה נאמן כמענות ישמענין עליה ובקושיות שהגברו עליה כנראה מספרו אמונות ודעות בהרבה מקומות, ומצורך לזה שגם האמינו דורו בגלגול הנשמות וכדומה בהזיות והבלים והי' אז מעמד הדת כדיומא התחתונה וכמעט קט שתאבד תורת ה' לולי עמד הרב הגדול הזה וחבר ספרו הגיל לישר ולחזק דעתם ולהאיר חשכם ולהפיץ ענני הכסלות מנגד עיניהם. וראה ברעתו לקבץ המון העם על דרך חשבון הקצים כדי לאמץ אותם ולהוסיף על תוחלתם והוא מתכוון בכל מעשיו לשם שימים והוא מברר (בספרו הגיל מאמר ח' פ"א) קץ האמתי משלשה הזמנים מתחלפים שבדניאל שפ"א אומר הכתוב אלף קץ ופעם הב' אלף ור"ץ ופעם הב' אלף שפ"ה ובעבור לכיזן חשבון השלשתם שם החשבון האמתי אלף ושל'ה בעבור המועדים והחצי כפי דעתי. וכאמת לא שם הקץ בפירושו במספר השנים אלא שם השכינותיו בכוונה במסוה מעבה ובדרך חידה באמרו שנאמין שהוא (דניאל) רוצה במאמר מועדים שני מלכות ישראל ויהיה הקץ בשני מלכותם וחצים בלי ספק, והוא שכל עתי המלכות ת"ץ שנה וחצים ת"ח

יהיה הכל אלף ושל"ה, והוא רוצה להראות שעתי המלכות ועוד חצים שמבנו בטועדים וחצי עולים בשוה במספר אלף של"ה ותו לא יותר אבל באיזה שנה תהי' הנאולה לא אמר מירי.

ומדאנה סן יקום בעתיד חכם אחד ויגביל הקץ ע"ס' חשבוני לשנת סלונית והזמן יעבור ולא יבא זמן יאמרו הדורות אחריו ראה הרב הגאון ז"ל הטעה אותנו בחשבונותי אמר להלן (בפרק ב') כמתנצל ואם ישלם הקץ קודם שגשוב לא יתכן שתהיה הישועה, וכאשר ארך הגלות ולא שבנו ישיבנו קודם שנתקן? יהיה בשוא. כלומר מה שפרשתי הקצים ובארתיס היו אמתים, רק הישועה לא באה מפני שאינכם ראויים והגונים לכך עד עתה כי הדבר תלוי בתשובה, ומבין שורותיו ניכר שהוא בעצמו אינו מאמין בחשבון הקצים כלל אפילו בחשבונותי, אלא הוא עשה זאת לצורך השעה כדי לחזק אותם באמונתם כדאמרינן לעיל, ומה שאמרנו למעלה ששם חשבונותי בקצים בסתר ובדרך חידה הנה ראינו כי כל הכאים אחריו פותרים השבונותי על אופן אחד וכל אחד בונה כמה לעצמו ולבסוף יגשש כעור באפלה, כן יפרש החכם בן זמנו במירושו לס' אמונות דפוס ברלין תקמ"ט שיהיה זמן הקץ לדעת הגאון בשנת ד"א תשכ"ד = 964 למספרם, ולחשבון החכם ד"ר פירסט בתלמודו אשכנזית לס' האמינות כהערה אחת יהיה בשנת ד"א תתפ"ג = 1123 ועמו יסכים החכם ד"ר יאָסט, ולדעת החכם דון יצחק מעין י"א תמר"ו (הובא במאור עינים פרק מ"ג) יהיה הקץ מה יקצב הגאון עד בשנת ח' קי"ח = 1368 וחזינו שאין אחד מהם כיון למטרת חשבונו ואין כאן מקום לפרוש מעותיהם, ואחריו קם חכם סלאי והגביל זמן ביאת המשיח על שנת תתנ"ו = 1096 כנראה מקונטרס גזרות תתנ"ו שהיכר הראב"ן ז"ל שדוציא לאירי המט"ף הגדול כמתי' אהרן יעללינעק לפסיא תרי"ד לפ"ק באמרי בפתיחתו יש: והי' בשנת ד' אלפים ושמונה מאות והמשים ושש לבריאת עולם שנת אלף ועשרים ושמונה לגלותנו באחת עשרה שנה למחזור רנ"ו אשר קוינו לישועה ולנחמה כנבואת ירמיה הנביא רנ"ו ליעקב שמחה ונ"ו נהפך הוא ליגון ואנחה לבכי ולצוהה.— וגם מקונטרס גזרת בלוייש (Blois) נראה שהוהילו על הנאולה בשנת תתקנ"ו = 1196.

ואחריו עמד רש"י ז"ל והגביל זמן הקץ על שנת קי"ח = 1358 לדעת החכם דון יצחק, ואחריו נמשכו ונגררו הנשיא ר' אברהם בר חייא בספרו סגלת המגלה ורמב"ן ורלב"ג ורבינו בחי"ן בר אשי בספריושו לתורה, כלם אמרו זה אחד שבשנת קי"ח יבא המשיח.

הראשון התאמץ לרביא ראיות מחשבון הכור הכוכבים שזמן ביאת המשיח יהיה בשנת ה' אלפים קי"ח, והוא לא היה הראשון שהמציא החשבון הזה מחבור הכוכבים אלא כבר לפניו למד זאת ר"ש בן נכירול ואחרים זולתו, ובדבר זה התקוממו נגדו מתנגדים הרבה, כהראב"ע בפירושו לסוף דניאל שאמר שם בדברים אחרים חדים: בן היוצר חבר ספר במיעד הקץ ואני נפצתי את דבריו בכלי יוצר שרם בא מיעדו כי הוא מקוה מיעד אשר

עבר, וכלל אומר כי דבריו בקץ גם דבריו שלמה בן גבירול שרצה לקשור הקץ במחברת הגדולה של שני הכוכבים העליונים, גם דבריו ר' אברהם הנשיא בס' הקצים (כוונת על ס' מגלה המגלה) ודבריו ר' יצחק בן לב וכל החושבים המלות או האותיות בחשבון וגימטריאה הכל הבל ורעות רוח, כי דניאל לא ידע את הקץ, ואף כי הבאים אחריו, המלאך רמז דבר אך לא פרש מתי יהיה ודבריו פי חכם חן, וגם החכם בעל העקדה (בפרשת סקודי) העביר כל טובו מעל פני בעל המגלה הנז' והיוצאים בעקבותיו ויחשכם לכווערים בעם הוכרי הישמים אשר יתהללו לדעת העתידות האלה.

וגם הקץ ספר אחד מחכמי מונדלוס בענין הקץ על דרך הכוכבים ואמר שהמשיח יגלה בשנת ד"א תקי"ו = 1146. ואחריהם נגזר גם הרב אברבנאל אף הוא רצה (בפירושו לדניאל) להוציא לאור התעלומה הזאת בעזר משפטי הכוכבים.

הבי' (הרמבין) מביא בספרו הגאולה ביאת המשיח על שנת קי"ח, וכן אמר בפירושו לתורה (בראשית ב' ג') לאחר שהשוה ששת ימי בראשית לששת אלפים ימי עולם שיום הששי בבריאת העולם רומז על אלף הששי כי בתחלתו ימשלו בו החיות הם המלכות אשר לא ידעו את ה' ואחרי עשיריתו כשעור הגן החמה ליום יבוא הגואל שניאמר בו כסאו כשמש נגדי זהו בן דוד הנעשה בצלם אלהים וכו' — ויהיה זה קי"ח אחר חמשת אלפים לכלות דבר ה' מפי דניאל ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שומם ימים אלף ומאתים ותשעים ע"כ, וגם בספרו הגאולה מביא בהוכחות גמורות שעת הקץ יהי' בשנת הגיל עד שאמר עליו המבקר הגדול בעל מאור עינים (בפרי מג"ן) האמנה כל מי שלא ראה בפרט את ס' הגאולה להרמבין ז"ל על שנת קי"ח והראיות והסברות שהביא לזה מן הכתובים וספרי הקבלה לכד מהיותו נברא רבה בר סמכא לא ראה הנבלת קץ מיוסד בעולם, ואני אשר קראתיו שנה ושליש (הלא הוא כמס עמדי) אילו הואי התם הוה אמינא בניחותא הא דאמר רב יוסף ס' חלק בצלותא: ייתי ואתיב בטולא דכופיתא דחמריה כשיב כהסכים עמו כמה אשלי רברבי.

הג' הרלב"ג בפירושו לדניאל וגם בספרו מגן ישועות. הד' ר' בחיי בפירושו לתורה פרשת ויכולו ושם מביא ראיות גדולות לדעתו מכתבי הקדש ודבריו רבותינו על הקץ הנזכר. ומה שנחשד הרמב"ם ז"ל בעיני קצת חכמי זמננו שגם הוא אחד ממחשבי הקצים בהערים על מה שאמר בסוף אגרתו לתימן שיש לו בקבלה מאבותיו שתחזור דנבואה לישראל בשנת איבעת אלפים תקע"ז = 1216 שגו בראיה סקן סליליה ישקר ענו בו כי לא מצינו בכל ספריו שיגביל זמן לביאת המשיח, אלא בפירושו משנת סנהדרין סוף פרק י' כלל את הכל בשתי דברות אלה שאמר יסוד י"ב ימות המשיח וכו' ולא ישים לו זמן ולא יעשה לו סברות במקראית להוציא זמן ביאתו, ובחנם שדא ביה נרנא החכם דיר יעקב נאלדנשהאל כמכתב עתי ציון לשנת תרי"ה כאמרו שרבינו משה בר מיסן

כיון בדברים אהדים חדים במאמרו אגרת תימן על רוב ד' אנררם בר חייא במה שהוא מנביל זמן ביאת המשיח מחשכון חבור הכוכבים, עם שזה האחרון הכביד הקושיא על עצמו כי תיכף לזה במאמר הנזכר הוא חושב קצין ומגלה סוד הגאולה וביאת המשיח (! sic) שתהיה בשנת ד'א תתקע"ו, והוא כל כך אדוק בהשבונו עד שמוסיף ואומר שזה הקץ הוא אמתי ומקובל אצלו מאבותיו ואבות אבותיו, וכאמת השיב צור חרבו נגד פניו ומה שאמר על זולתו ממהשכי קצין שאיננם צריכין סתירה כי המציאות קוב אמריהם על צד היותר מסמיק יוכל להאמר גם עליו עכ"ל.

ובהנם השיב עליו החכם הנ"ל ונראה מדבריו שלא דק היטב בדברי הקדוש הרב ז"ל, כי זה לשונו כאן: אבל אמתת העת על כוריה אינה מודעת אבל יש אצלנו קבלה גדולה קבלתי אותה מאבי שקבל מאביו וכ"ו — וביאור הדבר שבנבואת בלעם רמז שתחזור הנבואה לישראל אחר שתסמוק מהם לפי שיש בתורה פסוקים שאף ע"פ שהכוונה בהם לשום ענין אע"פ כן יש בהם רמז לענין אחר כמו שמצינו ממאמר יעקב אבינו ע"ש שאמר לבניו רדו שמה שעכבו כמצרים כמנין רד"ו שהם מאתים ועשר שנים וזכה הרבה, ועל הענין הזה קבלנו שזה שאמר בלעם כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, יש בו סוד שמן העת ההיא יש להשב כמנין שיש משיבת ימי כראשית ועד אותה העת, ותחזור הנבואה לישראל ואז יאמרו להם הנביאים מה פעל אל, ונבואה זו נאמרה בשנת הארבעים לצאתם מארץ מצרים ותמצא התחלת החשבון עד אותה העת אלפים ותפ"ח שנה שהסימן בתפ"ח נאולים ולפי ההקש הזה והפירוש הזה תחזור הנבואה לישראל נענת אובעת אלפים תתקע"ו ליצירה ואין ספק שחזרת הנבואה היא הקדמת משיח עכ"ל. הנה ראינו מדבריו שאמר בפירושי: אבל אמתת העת על כוריה אינה מודעת ואמר רק בהעברה בעלמא בהיות שהיא קבלת אבותיו ואבות אבותיו עד תחלת הגלות של ירושלים שאמשר שנשיג ההניגה הזאת מאלקינו שתשוב הנבואה באומתנו בשנת ד' תתקע"ו ליצירה. ויסוד הדבר הוא מאמר נמצא לר' חנניא בירושלמי בשבת ז"ל: נראין הדברים דכחצי ימיו של עולם היה בלעם הרשע עומד, ואומר כעת יאמר ליעקב וגו' ע"כ ובלעם היה בשנת הארבעים ליציאת מצרים שהיו אז כ' אלפים תפ"ח ליצירה ואם תקח כ' פעמים אלפים ותפ"ח יצאו לך ד' אלפים ותתקע"ו כי בלעם היה עומד כחצי ימיו של עולם.

והנה אם יפה שתיקתו מדבריו כי ראינו שר' חנניא השכיל פיהו לאמר נראין הדברים, לא בשלוח, כי לא כל הנראה יש בו ממש והראיה שגם הזמן הזה עבר ונבואה לא נטתה אהלה עדיין בתוך טהנה ישראל כמו שהשיב באמת עליו קצת בעל מאור עינים כמתק לשונו באמרו: ולהתנצלות הרב הנזכר ז"ל חשבתי כי הפריז על המדה באגרתו הנזכרת יען בקעה מצא בארצות תימן ונדר אותה לפי שעה, אפס לכל הסנים אי מלה בסלע משתוקא בתרין, כי הנה בא האות איך הקבלה כפרמיתת היא היתה בכניב מדי היתה אמרנא

בלבד לא מסורה לנו לדבר קיים בהין צדק, באופן כי ככל פינות שאתה סונה יתברר לך שעל כל יעוד ודבר טוב שנחזיל מחסדי אלקינו כל המגביל שום קץ נסמך על איזה ראייה ורמז שיהיה בכתבי הקודש או באותות השמים הנו שזוג ומשגה וכדאי הוא לחוב בעצמו שעובר על דברי חכמים אשר מימים קדמוניות צפו ואמרו תפח רוחך וכו' ע"כ. הנה ראינו ששגג קצת הרב ז"ל שכתב הדברים האלה שהנבואה תחזור בשנת הניל בלי ספקות עליו מדי היותה אמדנא בלבד; אבל לא נמצא בכל מקום שהוא חושב קצין ומגלה סוד הגאולה וביאת המשיח כמו שאמר החכם גאלדנזאהאל הניל, ואולם מדי שמתכוון לנשך בעקב הרב ז"ל הוא נושך בעצמו, ונאמר עליו בעבור כעסו בא לכלל מעותו, כי איזה שורות לפניו אמר בעצמו שבעל מגלת המגלה שם זמן הקץ על שנת קי"ח, ועל החכם הפלאי שהשיג הרב ז"ל באגרתו לא היה בעל המגלה הניל אלא חכם אחר והראיה שאמר למטה, לפי שבזמן שאמר שיגלה המשיח עמד הסרבן והמטרה בארצות המערב וכו' וזה השמד היה בשנת ד"א תקק"ו = 1146 כנודע, הנה ראינו מזה שאותו חכם פלאי הגיד מקודם שהמשיח יבוא בשנת הניל, לפי זה לא רומז הרב ז"ל כלל על ר' אברהם בר חייא כאשר אעיר עוד להלן.

לאחר הרמזים ז"ל עמד המבהיל ר' אברהם אבולעפיא הספרדי והגיד על עצמו שהוא לא לכד נביא אלא גם משיח ה' ושיבוא הגאולה עוד בימיו והגביל התחלתה על שנת ז' לאלף הששי = 1290. וכן קמו ב' תלמידיו בעיר אוילה ובאיילין ואמרו שהם נביאי ה' והתנבאו שמשיח יבוא בשנת ה' ג' = 1295.

וכזמנו עמד המו"ף הגדול ר' כשה בן שם טוב דליאון אשר הוליד ספר הזוהר לדעת רוב כל מבקרי זמננו ויהסו לתנא הקדוש ר' שמעון בן יוחאי ז"ל ושם אמר בפרשת וירא שהתחלת הגאולה יהיה בשנת 130 או 1306 והוסיף לאמר: ובשית טאה שנין לשתיאאה יתפתחון תרעי דתכמתא לעילא. ובמקום אחר יאמר שיתגלא מלכא משיחא בשנת ה' אלפים וס"ו = 1306. וכוזוהר חדש לפרשת ואתהגן נאמר שיתגלא משיחא בשנת ע" = 1310. וברעיא מהימנא כתוב שיבוא הגואל בשנת ה' ד' = 1260 או בשנת ל"ב = 1272 לאחר חרבן הבית פיח או ק' לאלף הששי והוא = 1328 או 1340. וכוזוהר (בראשית ד' קל"ט) אמר: דכאלף שתיאאי לזמן ארבע מאות ותמניא שנין יהיו קימין כל דיירי עפרין בקיומהון והיינו דכתיב בשנת היובל הו'א'ת תשובו איש אל אחוזתו כשישתלם הזאת שהוא ה' אלפים ות"ח = 1648 תשובו איש אל אחוזתו. וכן נאמר במדרש הגעלם שזמן תחיית המתים יהיה בשנת ת"ח לאלף הששי כדנתיבנן לעיל. ועל שנת קי"ח = 1358 הנכילו הקץ הגאון ר' סעדיה ורש"י (כדעת הרב אברבנאל) והנשיא ר' אברהם בר חייא ורמב"ן ורלב"ג ור' בחייא בר אשר דראסון לעיל.

ובעל ס' הפליאה הגביל עת הקץ על שנת ר"ן = 1490. *) וכשנת ר"ם = 1500 היה מבשר ר' אשר לעמלין אשכנזי בגליל איסריאה. על ביאת משיח ובכל תפוצות ישראל האמינו לדבריו וגם בין הגוים היה הקול הולך וגדול ורבים מהם האמינו לדבריו. ור' זעלונגן נאנו אבי זקנו של צמח דוד ה"ם ונתן תנור דמיוחד למצות בהבטחתו הנמורה שלשנה הבא: יאפה מצות בארץ הקדושה. ויטת האיש ולא בא משיח וגלגל המרות גדולות. כי בראות הפתאים שמשיח לא בא אז הסירו והרב ר' אליעזר מריוש אב"ד דק"ק פראנקפורט יאמר כי לא דבר ריק היה ושנתן אות ומופת ואולי חמאתינו גרמו ועכבוהו (צמח דוד).

מקובל אחד ושמו ר' יוסף ד"ל ריינה לקח על עצמו עם ישיבה תלמידיו להביא את המשיח בקבלה מעשית בצומות וסגופים ותפלה כשנת רפ"ב = 1522, וכאשר לא עלתה ביום הלך ר' יוסף אחרי כן לצידון וכפר בדת ישראל לדאבון אחיו ואורביו הרבים (אכן נגף כמכתב עתי השחרו) ור' אברהם זכות במאמר תכונתו וגיסו ר' אברהם הלוי בס' משרא קמרין ואחריהם הרב הארכנאל במעיני הישועה הגבילוהו לחמשת אלפים ר"ן = 1530, ובספרושו לישעיה וירמיה אומר שיהיה בשנת הרס"ג = 1503 או הרצ"ד = 1534 ר' שלמה מלכו התנבא כדרשותיו שנדפסו בשם ס' המפואר שבשנת ש' לאלף השישי = 1540 יבוא המשיח, והוא הוכיח ביאתו משישה הנונין שהונחו חוץ למקומן בתנ"ך ואם תקח ששה אלה ותתחבר אותם ביחד יעלה שלש מאות וחזיונותיו ונביאותיו עשו רושם גדול בלב היהודים בתורפה וכא"י יבסרם בעיר ואם בישראל צפת תוכיב.

וכאשר ראו להקת בני הנביאים האלה אשר עצמו כחול בעת ההוא שלא נתמלאו נביאות החושבי קצין ושווא תוחלתם עד הנה או החלו להגיד ולהתנבאות מראש כפה אחד וכראשם המקובל ר' מרדכי דא"טו כספרו מגדל דוד כי בשנת של"ה = 1575 יהיה התחלת הגאולה ובנין הבית ובשנת שס"ח יקובצו הגלויות ובשנת ת"ח יקומו המתים מן העפר, והוכיחו זאת מדבריו איש חמדות שיסח הוא בעצמו לקץ הזה של שנת של"ה באטרם שהוא כוון בדבריו: אשרי המחכה ויגיע אחר ארבעת האלפים של תהו ושל תורה לימים אלף שלש מאות ושלושים וחמשה משני האלפים של ימות המשיח כל שבן כי דורשי רשומות מני איתיות ישני הפסוקים האחרונים ההמה ישך עולה מספרם חמשת אלפים של"ה ומלות לקץ הימין תמימות ממש של"ה תעלינה, באופן כי יתכן ידניאל כוון לאמר אלף של"ה מסך עלית שני הכתובים האלה, וגם מסוק. עד כי יבא שיל"ה, ונמשריא של הסתר אסתיר בן הוא מניניו והם הוציאו דעת הזאת מסרקי ר' אליעזר סרק י"ח שחושב שזמן ארבע מלכיות בלה בשנת של"ה כדאמרין לעיל גם אמרו אסמכתא "הנה יאנכי רית ה' אלפים" שולח ילכם את אליה הנביא רית

*) ובס' הקנה לומר נכח חשנינומי' ט"ה"ס נטנם הרנ"ב וס' נון יחד בכני בוקר.

עולה שליז וכלם חנו לעתות דודים האלה שיבוא משיח צדקנו. * ובעל
 שהיך הגביל הקץ על שנת שניח = 1698 ומכרר זאת מספוק יאריאניז
 ולא עתה כי הוא עולה ה' אלפים שניח. וכן דרש מהרחיו בשנת שסיח
 לפני העם בדמשק שאם יעשו תשובה מיד יבוא הגאולה עוד בימיו. ובסוף
 יסיו הגיד מהרחיו על עצמו כי הוא משיח בן יוסף והוא יביא הגאולה. וכן
 איש המופת ר' משה ויטאל אחי מהרחיו הגיל גלה ניכ בעת ההיא בצפת
 נסלאות מקץ הפלאות ואמר כי קרובה ישועה לבוא.

וכשראו המקובלים שלא נתקיימו נביאותיהם בשנת שליח ובשנת שסיח
 אז לקחו באחרונה מנוסיהם לזוהר אשר הגביל זמן הגאולה על שנת ת"ח
 באמרו דכאלף שתיחאי לזמן ארבע מאות ותמניא שנין יהיו קיטין כל דיירי
 עפרין בקייטהון והיינו דכתיב בשנת הויביל "הז'אית תשיבו איש אל אחוזתו
 וכו' ודברי הזוהר האלה עשו רושם גדול בזמן ההוא בלב רבים ויאמינו בו
 ובדבריו כאלו ניתן מסיני. ואחר דעתו נמשך בעל שליח כנראה מספרו (מאמר
 ראשון ח' א') וכן בעל עמק המלך שנבא מראש בספרו הג'ל ככל המון מקובלים
 בדורו כי בשנת ת"ח יבוא המשיח ויקח הממשלה מיד השלטון, וכן הגאון
 מ"ה שבת ת"ח זיל בעל הש"ך כנראה מסוף ספרו מגילת עפה באמרו: שנת
 ת"ח אשר חשבתי ב"ד'אית יבוא אהרן אל הקודש לפני ולפנים נהפך כנירי
 לאבל ושמחתי ליגונים. וכן נראה שגם הרב בעל תו"ש מרמו בקצת רמזיה
 בפירושו לאבות על השנת ת"ח. כי כן אמר שם סוף ד' במאמר עשרה דורות
 מאדם ועד נח להודיע כמה ארך אפים לפניו. כתב הרי"ב אף אתה אל תתמה
 שהאר"ך למלכות הרשעה כל השנים הללו שהן משעבדין בכניו. שיותר
 האריך לדורות שמאדם ועד נח ואח"כ גשמתו כוונתו שאין כל כך הזמן ארוך
 מחרבן הבית עד זמנו כמבריאת העולם עד המבול שהיו אלף תרניו שנה. כי
 הרב ברטנורה היה בשנת ה' אלפים ר"ן = 1490 כנודע. ועל זה מוסיף
 בעל תו"ש ברברים מעולים. שכן המבול היה אלף תרניו לבריאת עולם.
 וחרבן הבית היה ג' אלפים תתכ"ח לבריאת העולם. צא וחשוב, חכה לו כי
 לא יאחר. כוונתו שאם תקח המספר ג' אלפים תתכ"ח הג'ל שהיה חרבן הבית
 ממספר ה' אלפים ישעו: = 1617 ישחבר פירושו למשניות יעלו לך אלף
 תקמ"ט שחלפו מחרבן הבית. ותצטרף גם ל"א שנים שהיו עוד משנת שע"ז =
 1617 עד שנת ת"ח = 1648 אשר הוא רומז עליה הרי לך אלף תקף והו
 כוונתי שכתב שם: צא וחשוב חכה לו. כי לא יאחר. כלומר כי לא יארכו
 ימי הגלות האלה בימי הדורות שהיו מאדם ועד נח. וכן נראה שגם החכם
 ר' מנשה בן ישראל האמין לגאולה הקרובה כי כן יאמר בספרו מקוה ישראל
 אשר הוציא בשנת התי" = 1650 (בס' מ"ה) לאמר ואף אין אנו יכולין לברר
 זמן הגאולה על כל פנים נישפוט שתהיה בזמן קרוב כאשר שאנו רואים
 הרבה סימנים ממנה.

* (לחרי דעתם נוטה גם ר' אליעזר אשכנזי בספרו ועשי ס'.

אגרת תימן

וכן יאמר במכתב הבקשה אשר הגיש להרעספובליק באנגליה בעד היהודים בשנת 1655 לאמר: מעם שני הוא וכי ירשו ליהודים לשבת באנגליה כאשר הרבה נוצרים יאמרו כי כי קרובה העת אשר מהר נשוב לארצנו אשר גם אני מסכים עמהם. והאחרון שבנביאיהם היה איש אחד מבת החסידים מפולניא צדוק שמו והיה מתנבא ע"פ רמזים בקבלה כי בשנת תניח = 1698 יבוא המשיח ויבנים מהמון העם נתעו אחריו. —

גם רבים מחכמי הנוצרים נבאו בעת ההיא ברוב דברים והויה לאמר: כי בשנת התכ"ז לציורה = 1666 יבוא הנוצרי ע"ד הפעם על פני הארץ וימסור הממשלה לקרושיה והשנה הזאת היא שנת המשיח וגם היהודים יושעו כיום ההוא ומארבע נפשות הארץ יבואו וירשו את ארצם ויבנו את בית מקדשם, ואף עשרת השבטים האומרים והגדחים ישובו לארץ אבותם. למען יכירו וידעי כלם כי הנוצרי הוא המשיח ויש מנביאי הנוצרים אמרו כי יבוא ליהודים משיח אחר, אך שלום יהיה בין המשיח הנוצרי ובין המשיח העברי (יעוין אכן התייעים בהשחר) וחכמי הנוצרים האלה הוו: Heint. Jesse, Nathaniel Hommes וכדאיש Paulus Felgenhauer כאמטטרדם אשר הוציא בשנת 1655 למספרם ספר אחד בלישון לאטיני לכבוד החכם ר' מנשה בן ישראל וקראו בשם Bonum Nuncium Israeli ר"ל בישורה טובה לישראל, ושם הוכיח בראיות רבות כי קרובים מאד יבוא המשיח ותשועת ישראל.

והרב ד"ר יוסף ז' חייא מפלורנץ הגביל זמן הקץ כפרושי לדניאל שחבר בשנת רפ"ח = 1598 על זמן מאוחר יותר מכל מחשבי הקצים אשר היו לפניו בן סותר ערב בקר אלפים ושלוש מאות ונצחק קדוש (שם ח' י"ד) שנים ממש ויהיה הקץ לפי השבועי בשנת ה' אלפים תיש = 1940, כי הוא חוייב העת ישאמר בו המאמר הנ"ל לדניאל היה בשנת ג' אלפים ות' או 360 קודם מספרם ואם תצטרף מספר הזה עם המספר אלפים ושלוש מאות יעלה לך המספר ה' אלפים ית' = 1940, או המספר 360 עם = 1940 יעלה לך 2300 והנה ראינו איך פישתה הצרעת הממארת ההיא בישראל, ואיך גדלו בין גמיעי האמת הרזים וקמישונים בהזיות והכל שוא, ואיך מתהוללים בה וינועו כשכור בפילוסופי ובמקובל, כאסטרונומי ובתלמודי ובהגדה ובחסידה ואם גם התקוממו כנגדם לעמיד בפנין זו איזה חכמים אשר רוח ה' נוספה בהם בהראביע והרמב"ם ובעל מאור עינים ובעל אורי נורה וכדנה רבים, אבל במיעוטם במלו ברובו וקולם נשמע רק באויר, ורק הלכו בחשכה בעקבי חכמת הנסתר והתעו את המון העם בדברי הבליהם ובכזביהם ואלה האמינו בהם כאמונת אומן, ובפרט יראו שגם גדולי חכמי הנוצרים פגעו פיהם לדברי הקבלה כמו למלקוש ואם בן לא יפלא עוד בעינינו אם גם אנשים בעלי חכמה ולשון כב' מנשה בן ישראל זנו אחריה ולא גשתומם אם אנשים כשרי וראו לנפשים מדברי דבר כרוך כשער נגדה בעת ההושך ההוא! ועליהם נוכל לומר מה שאמר דוד המלך, וישב בשמים ישחק ה' ילעג למי האמת

יושב בשמים ומהתל ושוחק בהם על שהם מתכוונים בחולשות שכלם לגלות דבר מה שהוא נעלם וחזק מהם, וסופו היה כמה שקו לישועה ולנחמה נהפך ליגון ואנחה לבכי ולצוחה, ותחת רנה ושמחה היה יללה ונגוהי ודמעה, ותחת חניגא ורנה היה קינה והוי ואבוי בכל שעריהם; כי ראינו — והוא דבר סלא! — מה שבשר איש פלאי הניל שהמשיח יגלה בשנת 1146 היה בשנה ההיא שמד גדול בכל ארץ מערב וכן מה שהתנבאו שביאת הגואל יהיה בשנת תתנ"ו היו בשנה זו צרות והריגות גדולות בכל תפוצות אשכנז וצרפת אשר תסמר ישערות כל אדם בקראו הק מעשר ממנה. וכן מה שחזה בעל הפליאה שהמשיח יבוא בשנת 1490 היה שתי שנים לאחרי (1492) הגירוש הגדול בספרד ומי לא ידמע ולא ידוה על המאורעה הזאת.

וכן מה שנבאו כל החזוים האחרונים שהגאולה תהיה בשנת ת"ח היו בשנה זו גזרות אכזריות בליטא ואוקריין תחת חמילניצקי והיה עת צרה ליעקב, ובעת ההיא היו כעין חבלי משיח אך לא בא המשיח האמיתי רק המשיח השקר, כי בשנת הניל עמד הסרבן והמטרה הגדול שכתתי צבי עם סיעתו ובראשם נושא כליו המבהיל נתן העזתי והרעישו את העולם בהזיותיהם ובכזביהם וקצצו בנשיעות האמת ונטעו תחתיהם עשבים נכריות ששרשם שורה ראש ולענה והרדיו יהודים רבים מאחרי ה' כנודע. והם הם הילדים שהולידה חכמת הקבלה, לא כלבד שגדלה כמה וכמה גוכלים שהסיתו את העם ויעורו עיניהם מראות נכוחה, אלא הסכו גם גזרות והריגות וקנסות עצומות והיו כפלים בעוכרי עמנו האומלל. ובמשפט שפט החכם ר' דוד כהנא יחי' בס' אבן נגף (מכה"ע הישר) "מסקור האר"י יצא מהרחיו אשר פלס נתיב לשכתי צבי בערמתו, והאחרון אשר הכביד עון וחטאה והמיר דתו סלל מסלה להבעש"ט וההולכים בעקבותיו עד היום" —

ואכן קצת מנבואותיו של בעל הזוהר נתמלאו בימינו אבל לא בכחינת כמה שהוא אומר שהמשיח בא יבוא. "קצוב זילא בכחינת זו כמה שאמר: וכשית מאה שנין לשתיאתא יתפתחון תרעי דחכמתא והוסף לכאר שכל ששים שנה משנת ה' אלפים וד' ואילך יתגבר חסד אלקים על עמו וישיג שלמותה וקצה עד בשנת ת"ר לפ"ק, ומי לא יודע שמאמצע מאה הששית מהאלף הששי התחילו החכמות והידיעות להתפשט כאמת בין עמנו והלכו וגברו תמיד מעלה מעלה ועשו פירות לתמיהות כל עמי הארץ, ובפרט בשנת תר"ח שנתקו מכל מושלי אייברופא עול הגלות מצוארנו וקראו דרוו לפלישת יהודה ואמרו להם חקה אחת ומשפט אחד יהיה לכם כאזרח הארץ! ומן הזמן ההוא והלאה עולה ומתגדר ומצליח תמיד מצב אומתנו בין אומות העולם. וכפי אותות הזמן נראה שכני חלד ככלל הולכים ממדריגה למדריגה להשיג מעלות המדות ומעלות הרעות להתמדת קיומם בעולם והן השלימות האמיתי ואושר תמיד לכלל האישים. וכלי ספק נתקיים מהרה נבואת ישעי' שיבוא לאט לאט הזמן שלא ישא גוי אל גוי חרב וגוי ויהיה שלום תמיד, וגם נבואת צפניה כי אז אהפך אל עמים ישפה כרוה לקרא כלם בשם ה' לעבדו

אגרת תימן

שכם אחד וכנבואת זכריה ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד והענינים האלה יכולים להיות בזמן הזה מה שנאמר לרניאל עד ערב בקר אלפים ושלוש מאות ונצדק קדש — שהוא יהיה לפי החשבון דון יהיא בשנת ה' אלפים ת"ש=1940, ואין כוננתו שהענינים האלה יהיו הנאולה האמיתית אלא יהיו כפרוזודור לנאולה שליטה וכזה נוכח אח"כ אליה ששייב את שבותינו מכל המקומות אשר הדיה אותנו. ומתי יהיה הקץ הפלאות הזה לא ידענו כבידור כי הוא נסתר מעין כל חי ונעלם החוץ ונעדרו המראות ואשרי המכה והמקוה לקץ הימין!

תקונים והוספות

צ"ל	במקום	שורה	עמוד
לקהלות	לד' קהלות	2	3 (בהקדמה)
Almohaden	Almochalen	2 1	" (בהערה)
1122	תתפ"ב=1112	5	" "
זכרו	דברי	3	8
11 (בהערה 7) 5 (הוספה זו שייך לאחד העולות „מחמר יקוו“) וחצר ג"כ ספר רב החופש וזכירו במקומו יקוו המים צדק 9. והוא על ספרי תורה וסידוריה יצטרט מדבר על פסוקי מעשה צדקיהו וקרא שמו „רב החופש“ ע"כ הפסוק נר אלמים בשנת ח"ס חופש כל חדרי צנן הן חדרי צננה של תורה וצדק 16. א. אורי: כמו שזכרנו בח"א מס' הנר החופש אשר ונה נראה שהיה הספר הנ"ל צד' חוקים.			
12 בהערה 7 י"ו ז ס' מלות ההגיון מהרמב"ם נכתב ונונו ה' ושה אבן חנון			
8 ח — „הכח מעין החכמה ויס המחשבות“ מקור החכמה ויס המחשבות. אחר אותו ה לריך להסדוף: והעתיק עוד לנכסח אהונו הר"ק ז"ל ס' היקודות לר' יצחק הישראלי הרופא לעברי אשר בניולא צמחה צינולאזוקס. והקדמה ונונו הולאה לאור החכם זוקעס צריעענט 1843 דק 231 ונעצק ספר היקודות הנ"ל גם ללשון לאטיני, ודאסם צמנור 16. Isaacii Op e a omnia: Leyden 1515			
1148	1418	3	15
הענינים	ענינים	12	22
ו'	ו'	23	"
וה'	וה'	25	"
ועמר	יעמר	1	33 151
ת' שנים	ת"ל שנים	25	27 171
קמ"ז	קמ"ז	34	"
וט"ז	מלמטה וע"ז	10	38
זלח	זלח		40 182
הערצי	העקני	6	41 189
44 (הוספה זו שייך להערה 202) ואפשר שזה צד היציר אשר עליו חפס הראש"ע הוא ר' יצחק ק' אלפכר או אלפמר שהעתיקו צלשון עצמי צד היציר" שתי צנולאזוקס והוא אצי משפחה אלפכר, וחיבר איה לוחות על החכמה לכבוד המלך אלפונסו חוא אלפונסו השני המלך משנת 1076 ועד 1104 יהיה לו הרבה יהודים בחצרו לרופאים ולאלמנטונים אשר צייתים היה גם הרב ר' יצחק בן אבנאלא ויהבסם עד מחל, ועד הבומר ד"ר רוק"י היה ונונו מחמר מקרי על עיקרי תירחמו הקדמה (עין גירונדי חולדות גרונדי ישראלי ד' 205) והוא הוא צד ספק אשר עליו כיון הרב בלן.			
	מלכות		208
	מחלכות.		